TEORİ VE DÜŞÜNCEDE
ŞİDDET

KADINA ŞİDDET VE MEDYA

GERÇEĞİN KURGUSU

Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ

LİTERATÜRK
academia

Kadına Şiddet ve Medya: Gerçeğin Kurgusu

LITERATÜRK academia © 298
İnceleme-Araştırma 276

Bu kitap ve kitabın özgün özellikleri tamamen Nüve Kültür Merkezi'ne aittir. Hiçbir şekilde taklit edilemez.
Yayınevinin izni olmadan kısmen ya da tamamen kopyalanamaz, çoğaltılamaz.
Nüve Kültür Merkezi hukukî sorumluluk ve takibat hakkını saklı tutar.

Aralık 2020

Yayınevi Editörleri: **Salih TİRYAKİ – Emre Vadi BALCI**
Genel Yayın Yönetmeni: **İsmail ÇALIŞKAN**

ISBN 978-605-74813-0-6

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: **16195**

Kapak Tasarım: DİZGİMİZANPAJ.COM
Baskı Öncesi Hazırlık: **Mehmet ATEŞ**
meh_ates@hotmail.com

Baskı & Cilt: **Şelale Ofset**
Fevzi Çakmak Mah. Hacı Bayram Cad. No. 22 Karatay/KONYA
Tel: +90.532.159 40 91 selalemat2012@hotmail.com
KTB S. No: **46806 -** Basım Tarihi: **ARALIK 2020**

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
- Cataloging in Publication Data (CIP) -

ELPEZE ERGEÇ, Nüket
Kadına Şiddet ve Medya: Gerçeğin Kurgusu

ANAHTAR KAVRAMLAR
1. Kadın Çalışmaları, 2. Medya Şiddeti, 3. Şiddet Kuramları, 4. Kitle İletişim Araştırmaları, 5.Kadına Şiddet, 6. Söylem çalışmaları
- key concepts –
1. Women's Studies, 2. Violence in Media, 3. Violence in Theories, 4. Mass Communication Research, 5. Violence against women, 6. Discourse studies

LITERATÜRK academia
" LITERATÜRK academia ", Nüve Kültür Merkezi kuruluşudur.
www.literaturkacademia.com
/ Nkmliteraturk

M. Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı Alt Kat No: 35-36-41
Meram / KONYA Tel: 0.332.352 23 03 Fax: 0.332.342 42 96

Ул. М. Музаффер, рынок Рампалы, нижний этаж № 35-36-41
Мерам, КОНЬЯ, тел.: +90 332 352 23 03,
факс: +90 332 342 42 96

Dağıtım: **EMEK KİTAP**
Akçaburgaz Mah. 3137. Sk. Ali Rıza Güvener İş Merkezi No: 28
Esenyurt / İSTANBUL
www. emekkitap.com - Telefaks +90 212 671 68 10
Дистрибьютор: **EMEK KITAP**
Район Акчабургаз, ул. Али Рыза 3137, бизнес центр «Гювенер» № 28,
Эсеньюрт / СТАМБУЛ
www.emekkitap.com – Телефакс: +90 212 671 68 10

ORTA ASYA OFFICE:
Mikrareyon Kok Jar/23 Bishkek / KYRGYSZTAN
Tel: +996 700 13 50 00 - Telefaks: + 996 552 13 50 00
ОФИС В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ:
Микрорайон Кок Жар/23 Бишкек / КЫРГЫЗСТАН
Тел.: +996 700 13 50 00 – Телефакс: +996 552 13 50 00

TEORİ VE DÜŞÜNCEDE
ŞİDDET

KADINA ŞİDDET VE MEDYA

GERÇEĞİN KURGUSU

Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ

LİTERATÜRK
academia

Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ

Çukurova Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo, Televizyon ve Sinema Bölümü öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Medya içerikleri temel ilgi alanını oluşturmaktadır. İletişim sosyolojisi, sinema ve kadın çalışmaları temel çalışma alanına girmekle birlikte medya alanına ilişkin söylemsel yapılar ile görünenin ardındaki tarihsel, dilsel, kültürel ve uzamsal araştırmalar gerçekleştirmektedir. "Medya ve Söylem" ve "Televizyon Reklamlarına Şüphe" isimli iki kitabı, ulusal ve uluslararası bildiri ve makaleleri bulunmaktadır.

"Toplumsal Cinsiyet ve Medya", "Sosyal Teori ve Medya Çalışmaları" "Söylem ve Medya" derslerini vermektedir. Medyanın yarattığı anlamlar üzerine yoğunlaştırdığı çalışmalarını kadın ve şiddet üzerine bilimsel projeler kapsamında sürdürmektedir.

(Fotoğraf: Fatih Eray)

"Sevgili çocuklarım BERKE ve BEREN'e

daha iyi bir dünya bırakabilmek gayesiyle..!"

ÖNSÖZ

Bu kitap, ülkemizde toplumsal bir sorun olan şiddet olgusuna ilişkin çalışmalara katkı sunmak kaygısı ile kaleme alınmıştır. Her gün tahammül edilemez boyutu ile karşılaştığımız şiddet sorunun bilinmeyenlerini anlaşılır kılmak çabası ile bu çalışma aracılığıyla yeni bir bakış açısı sunmak amacı taşımaktadır. Ülkemizde ve dünyada çok sayıda şiddetin önlenmesine ilişkin proje bürokratik ve akademik düzeyde hayata geçirilmesine rağmen şiddet hala üzerinde önemli durmamız gereken bir konu olarak güncelliğini yitirmiyor. "KADINA ŞİDDET VE MEDYA; GERÇEĞİN KURGUSU" başlıklı bu çalışma üst başlık olarak şiddeti ve kadına şiddeti bir olgu olarak inceleyip teorik olarak açıklayabilmek, şiddet olgusu ile kadına şiddete dair medya içerikleri arasındaki bağlantıyı teorik ve felsefi olarak kurabilmek amacıyla kaleme alınmıştır.

Şiddetin insan doğasında olduğunu söylemek, şiddete karşı çaresiz kalmamız demektir. Oysaki şiddet toplum içinde öğrenilen, beslenen ve yetiştirilen bir davranıştır. Zira, bu çalışmada şiddetin toplumsal yapı içinde öğrenildiği varsayımı kabul edilmiştir. Bilgi ve teknolojinin zirvesinde yaşanan bir yüzyılda katlanarak büyüyen şiddet davranışı ve özellikle kadına yönelik şiddet olaylarını incelemek ve buna dur demenin bir yolunu bulmak zorundayız. Çünkü kadınlar *Simone de Beauvoir'un dediği gibi "…Aktif olmak, alıcı olmak ister ve erkeğin empoze etmek iste-*

diği pasifliği reddeder" (Second Sex, 1949) ve haklı taleplerini içinde olduğu toplumsal güç odaklarına, kocasına, sevgilisine ya da ailesine ilettikçe daha çok şiddet görmekte ya da hunharca öldürülmektedir. Aslında şiddet olgusunun temeli ve çoklu anlamları çeşitli bilim dalları aracılığıyla açıklanmıştır. Tüm araştırmalar gösteriyor ki şiddet olgusu ve kadına şiddet sorunu ekonomi, siyaset, din, eğitim ve elbette medya aracılığıyla beslenen ve güçlendirilen toplumsal yapıdan kaynaklanan sorunlarla biçimlenmektedir. Bu kapsamda uluslararası düzeyde ele alınan kadının statüsüne dair çalışmaların en önemli çıktısı olan CEDAW (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women-1979) sözleşmesi şiddetle mücadeleyi hükümetlerin politikalarının arasında olmasını isterken sözleşmede medya ayrı bir başlık halinde yer almıştır. Medya toplumsal sorunların çözümünde önemli bir aktör olduğu kabul edilirken 11. Kalkınma Planında da kadına şiddetin önlenmesi ve medyada sunumuna ilişkin konulara (madde 602, madde 603, madde 604) yer verilmiş hedef ve stratejiler belirlenmiştir. Ancak şiddet ve kadın hakları konusunda ulusal ve küresel düzeyde elde edilen başarılar yerel düzeyde kadına ulaşabilmesi için daha çok çaba harcanması gerektiği görülmektedir.

Medya üzerinden üretilen popüler kültür, kurbanı suçlamaya cesaret eden bir eğilim içindedir. Şiddetin temel öznesi olan şiddeti uygulayanların ifşa edilmesi, toplumdaki davranışların yıkıcı şiddet eylemine dönüşmeden önlenmesi için politik kararlara ve hukuk felsefesinin yönlendiriciliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Kadın-erkek eşitliği konusunda henüz yolun çok başında olan toplumumuzda liberal ekonomik sistemde ataerkil toplumsal yapı iktidarını sürdürürken ayrımcılık yeniden üretilmekte ve özünü tahakkümden alan şiddet, yürekleri daha çok incitmekte ve yüzeyin altındaki derinlikler daha çok incelenmeyi kaçınılmaz kılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışma medya içerik-

lerindeki alt metinlerde görülen şiddet düzeyini tartışılması için şiddet olgusuna ilişkin felsefi ve kuramsal arka planı sağlamakta, şiddet, medya ve kadına ilişkin üç boyutlu tartışma ve eleştiri getirmektedir. Her şeyden öte kitabın okurları, gerçek şiddet ile medyada sunulan şiddetin aynı olmadığını unutmamalıdır. Ancak bu ayrım beklenildiği kadar açık değildir. Medyadaki şiddet suçlarına ilişkin genel kabul haberlerdeki şiddet içerikleri, televizyondaki diziler ya da film sahneleri ile ilgilidir. Gerçek şiddet yasalarla tanımlanmıştır. Medyadaki şiddet gerçek şiddetin ham malzemesini kullanır. Medya sunumları, gerçek şiddete dayandırılarak farklı süreçlerle biçimlendirilir. Haber değerlendirmeleri, film senaryoları, karakter sunumları gerçek şiddeti temsil eden şiddete dönüşür. Ancak sanal ya da sembolik olsa da şiddetin etkileri yıkıcı olabilmektedir. Eleştirel düşünce bu şiddet öğelerini değerlendirme, yargılama ve sınıflandırmayı sağlamaktadır. Medya içeriklerinin değerlendirilmesi ve incelenmesi nihayetinde var olan toplumsal yapıdaki tahakküm, ön kabul ve kimliklerin sabitlenmesini görünür kılmaktadır.

Bu çalışma alana katkı sunmak isteyenler için şiddet olgusuna ilişkin felsefi bir temel, bu olgunun anlaşılmasına ilişkin teorik altyapı ve bunlara bağlı olarak öneriler sunmaktadır. Bu tip çalışmaların medyadaki farklı veri setleri ile devam etmesi çok önemlidir. Kitap şiddet alanındaki bakış açılarına ve medya söylemlerinin önemine dikkat çekmektedir. Foucault'a (1999) göre, toplumu izlemek ve çeşitli güç ilişkilerini açığa çıkarmak dünyayı algılamanın bir yoludur. Foucult'un düşüncesinde söylem her yerdedir ve herkesi esiri almıştır. Söylemi üretenlerin dahi onu dışında kalabilmesi mümkün değildir. Bu nedenle şiddet söylem alanlarının ortaya çıkarılması, yüzeyin altındaki görünmez anlama ulaşmakta oldukça önemli görülmelidir. Bu hem var olduğumuz toplumu yorumlamada hem de medyada gördüklerimizden yola çıkarak medyayı değerlendirmede yol

gösterici olacaktır. Özellikle, medyanın gündelik haberler, köşe yazıları, eğlenceler ya da diziler arasına gömülen gerçek dünyaya ilişkin şiddet söylem yapılarını bulup çıkarmak, toplumsal gerçekleri sorgulamakta yapıcı süreçler sağlayacaktır. Nihayetinde hangi zaman, hangi mekân ve hangi iktidar tarafından uygulanırsa uygulansın ya da medyanın çeşitli ara yüzlerinde ne biçimde yayınlanırsa yayınlansın şiddettin şiddet olduğu ve yıkıcılığı düşünülmek zorundadır. Kadına uygulanan şiddetin hiçbir haklılığı olmadığı gibi, erkeğe, çocuğa ya da en genel ifadeyle herhangi bir canlıya uygulanan şiddetin de haklı bir zemini bulunmamaktadır. Şiddetin tüm sosyal, siyasal, sosyolojik ve elbette psikolojik gerekçelerini yüzyıllardır düşünürlerin açıklamaya çalışmalarının ışığında, günümüz dünyasında şiddetin medya üzerinde kurguya dönüşürken gerçekliği nasıl biçimlendirdiğini görmek ve ciddiye alınmak durumundadır. Bütün bu bilinenlerin bundan sonraki araştırmalarda yolumuzu aydınlatması umuduyla...

Prof. Dr. Nüket ELPEZE ERGEÇ
nergec@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9
İÇİNDEKİLER 13

BÖLÜM I

ŞİDDETİ OLGUSAL VE KAVRAMSAL OLARAK AÇIKLAMAK

Hanna Arendt'ın tanımlaması ile şiddet; insanlık durumudur 22
Michel Foucault'a göre şiddet; iktidarı göstermenin en önemli yoludur 25
Jean Baudrillard için şiddet; gerçeği düşünmek ya da her şey simülasyon mu? 32

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVEDE MEDYADA ŞİDDET

Medya Çalışmalarının Sistematikleştirilmesi 42
Medya Teorilerinden Şiddet Yaklaşımlarına 51
1. İçgüdü Kuramı 52
2. Sosyal Öğrenme Kuramı 57
3. Engellenme-Saldırganlık Kuramı 59
4. Yetiştirme Kuramı (Cultivation Theory) 60
5. Genel Saldırganlık Modeli (The General Agression Model) 63
Dijital Medyada Şiddet 66

BÖLÜM III

TOPLUMSAL PROBLEM OLARAK ŞİDDET

Şiddetin Gerçekliği 73
Şiddeti Anlamada Bir Yol Bulabilmek 76
Şiddetin Önlenmesinde Siyaset 80
Şiddetin Önlenmesinde Hukuk 102

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 111
KAYNAKÇA 115

BÖLÜM I
ŞİDDETİ OLGUSAL VE KAVRAMSAL OLARAK AÇIKLAMAK

Şiddet öncelikle kuramsal ve felsefi bakımdan tartışılıp incelenmesi gereken bir konudur. Şiddet bir eylemdir ve her eylem bir düşünsel arka plandan beslenir. Özer'in çalışmasında bahsettiği gibi, medyada yer verilen şiddeti sadece bireye indirgeyerek, onu etkiliyor mu etkilemiyor mu bakış açısı eski bir bakış açısıdır ve medyadaki şiddeti toplumla bağı kurulmadan açıklamak son derece yanlış olacaktır (Özer, 2017). Bu düşünsel yapının neler olacağını incelemek hem gerçek dünyadaki sanal şiddeti görmeyi, hem de medya dünyasındaki sanal şiddetin gerçek uzantılarını bulmamızı kolaylaştıracaktır. Böylece şiddetin toplumla bağını kurmak da mümkün olacaktır. Bu bölüm kapsamında şiddete ilişkin yapılan çalışmalar, üretilen teoriler ve denen modeller incelenecektir. Anthony Giddens, George Sorel, Étienne Balibar, Terry Eagleton, George Gerbner, Karl Marx, Jean-Paul Sarte, Michel Foucault, Hanna Arendt, Jean Baudrillard'ın şiddete ilişkin düşüncelerini incelemek, yaklaşımlarının kıvrımlarında dolaşmak gerekecektir. Elbette bu çalışmanın sınırları bu kadar geniş teori dünyasına ulaşmaya yetmeyecektir. Ama bu teorisyenlerin şiddete bakışları tüm boyutları ile sayfalarda yer almasa da çalışmamızın yönünü belirleyecektir.

Şiddet o kadar çok hayatımızın içindedir ki, kimi zaman dilin yapısında bir sözcükle bizi bulur, kimi zaman öznel alanda duygusal bir şiddete maruz kalırız ya da kamusal alnın görünmez kuralları bizi şiddetle baş başa bırakır. Herhangi bir kentte, sıradan bir caddede sıradan bir araçtan bir adam iner ve eline aldığı demir çubukla arkadaki arabaya doğru yürür. Arkadaki arabadakilerde ne olduğunu anlamak için inerken adam birdenbire elindeki çubuğu önce birine sonra diğerine savurur ve dakikalar içinde yaşlı bir adam sokak ortasında hayatını kaybeder. Tüm yaşananlar bir film sahnesinden değil güvenlik kamerası kaydından izlenir. Gecenin karanlığında eğlence dönüşü arabasını parktan alan adamdan otopark görevlisi park ücretini ister. Arka koltuktaki bir adam sadece görevini yapmaya çalışan bu kişiyi tek kurşunla boynundan öldürür. Bu anlatılanlar Qentin Tarantino filminden bir sahne ya da Stanley Kubrick'in Otomatik Portakal (1971) filminden alıntı değil. Bu iki olay, gündelik hayatta karşılaşıp okuduğumuz iki ayrı haberde geçmektedir. Bayram günü parkta oynayan çocuklar çok gürültü yaptı diye silahını çocuklara doğrultan bir kişi yedi yaşındaki bir çocuğu sırtından vurur. Zaman ve mekan belirtmediğimiz bu haberlerde şiddetin, zamansız ve mekansız olarak yüzer gezer bir dünyada nasılda sıradan ve olağan biçimde karşımıza çıktığını görmemiz için verilebilecek sıradan örnekler. Her gün okuduğumuz bu haberler ya da duyduğunuz bu olaylar sebebi ne olursa olsun yok edici ve yıkıcı biçimde şiddettir! Geçtiğimiz yüzyıl, insanlık iki dünya savaşı ve faşizm ile yüzleşti. Bunların insanlığın gelişimi ve modernleşme süreci içinde düşünüldüğünde hiçbir anlamı ve sonu yoktu. Bu yüzyıl ise yine şiddet ve bunun getirdiği yıkımlarla dolu. Cephesini bilmediğimiz terör olayları, kadına ve çocuğa gerçekleştirilen çeşitli biçimde taciz ve şiddet biçimleri ile yüzleşmek zorunda kalıyoruz. Günlük bir gazetenin çevrimiçi sayfalarını herhangi bir zamanda hiçbir

bilimsel kaygı taşımadan, sadece okumak için taradığımızda kaç adet şiddet haberi ile karşılaşırız ve bunlardan kaçta kaçı örtük şiddet içerir? sorusunun cevabı keşke "hiç" olsaydı ve bugün bu çalışmayı yapma kaygısı taşımasaydık. Şiddetin çok boyutlu yapısı şiddet çalışmalarının en önemli problemidir. Bütüncül bir bakışa ulaşmak şiddet olgusu söz konusu olduğunda neredeyse mümkün değildir. Şiddete ilişkin çok soru sorulabilir; Şiddet zaman içinde biçim değiştiriyor mu? Şiddet ülkeden ülkeye değişiyor mu? şiddet öznel mi kamusal mı? şiddet duygusal mı, fiziksel mi? şiddet bir tahakküm ilişkisi sorunu mudur? Şiddet haberleri, şiddet haberlerindeki söylemler, dizi ya da filmlerdeki şiddet içerikleri, sadece kişiler düzeyinden kalmayıp, siyasi düzeyden, uluslararası düzeye kadar uzanan çok geniş bir yelpazede karşımıza çıkmaktadır. Yeni bir yüzyılda bu sorunun üstesinden gelebileceğini düşünülürken artan ve boyutu değişen bir şiddet sorunsalı ile karşılaşıldığımız ise kabul etmek zorunda olduğumuz bir gerçektir.

Şiddet, yukarda belirttiğimiz nedenlerle aslında ele alınması, incelenmesi ve bir çerçeveye yerleştirilmesi oldukça zor bir kavramdır. Fransız düşünür Étienne Balibar, şiddet kavramının zorluğunu "Şiddet ve Medenilik-Violence et civilite' (2014)" kitabının giriş kısmında belirtir. Şiddeti ideolojiler ve tarih ilişkisi içinde ele alan Fransız Marksist felsefenin temsilcisi olan Balibar, şiddetin içinden çıkılmaz olduğunu bilmek gerektiğini ve temel sorunun burada olduğunu belirtmekle birlikte en önemli sorunun şiddetin kollektif ya da bireysel olup olmadığını belirlemek olduğunu söyler. Şiddeti ortadan kaldırılamayacağı düşüncesi ile şiddete karşı nasıl direnme mekanizmaları geliştirilebileceğini tartışan Balibar, şiddet ile politikayı bir arada incelediğini görürüz. Şiddetin aynı anda hem nesnelliğinin hem de öznelliğini bir arada düşünüldüğünü belirtirken Balibar, şiddetin betimlemelerinin hem aşırı nesnel ve aşırı öznel oluşunu

açımlamaya çalışır (Balibar, 2014, 32). Şöyle ki, aşırı nesnel biçimlerde örneğin günümüzde yaşadığımız Covid 19 salgının ortaya çıkma ve etkili olma tarzını düşünelim. Bu son derece sıradan biçimde ortaya çıkan bir virüsün tüm dünyayı etkilerken, olma nedenleri nüfus artışı ve yayılımı, çevresel etkiler gibi çeşitli biçimlere dayandırılmaktadır. Bu salgın toplumlardaki birçok eşitsizliği gün yüzüne çıkarırken, aynı zamanda toplumsal, biyolojik ve fiziksel süreçleri de bulanıklaştırdı. Salgını kitlesel bir şiddet olayı olarak kabul edersek, toplumsal bir özneden yoksun olup aşırı nesnel olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda aşırı nesnel bu durum kurumsallaşmış şiddetin çağdaş biçimlerini tanımlamaya çalıştıkça aşırı öznellik biçimlerine dönüşür. Burada Balibar, ulus sonrası milliyetçilik kavramının giderek ırkçılığın bir işlevi haline gelmesini aşırı nesnelliğin aşırı öznelliğe dönüşüne örnek olarak verir (Balibar, 1994). Bu tanımlamayı Žižek küresel kapitalizmin evsiz barksızlarından işsizlere kadar dışlanmış ve atılabilir bireylerini aşırı nesnel ve yeni ortaya çıkmakta olan etnik ve/veya dini, kısaca ırkçı köktendincilikleri aşırı öznel olarak tanımlar (Žižek, 2018). Aynı zamanda şiddeti sınırlamak ve ortadan kaldırmanın bir siyaset problemi olduğu üzerine bir tartışma açan Balibar, şiddetteki muğlaklık ve çift anlamlılığın şiddeti uygulayanların öncelikle şiddete maruz kalma ile ilintisi üzerinde durur. Bütün şiddetsizlik ve şiddet olaylarını olumluluk ve olumsuzluk kutuplarına göre değerlendirmenin imkansızlığına dikkat çeken Balibar tek anlamlı etik bir değer biçmenin şiddet için mümkün olamayacağını belirtir. Şiddet ve iktidar ilişkisini tartıştığı çalışmasında Balibar, savaş ve devrim kavramları ile Marksist kuramsal tartışma ve şiddet kavramının belirsizliğini mercek altına alır (Balibar, 2014). Her durumda Balibar, aşırı nesnel şiddet ile aşırı öznel şiddeti birbiri ile ilişkilendirmeyi önerir;

"Çeşitli biçimleriyle şiddetin (hatta çeşitli şiddet biçimlerinin toplumsal icadı, kendine özgü yaratıcılığı bile denilebilir), insan deneyimine ve dolayısıyla devindirici güçlerinden birini oluşturduğu, tarihe ait olduğuna dair temel antropolojik gerçekliği doğrudan doğruya bir yadsımayla, bir ahlak örtüsüyle gizlemek anlamına gelir" (Balibar, 2014).

Şiddetin tanımlanması ve sınırların çizilmesindeki ironi ve çelişkin duruma dikkat çeken Balibar, tarihsel süreç içinde siyaset ve hukukun şiddetin sınırlarına ilişkin belirteçlerle uğraşılırken bireysel ve toplumsal varoluşun tersine döndüğünü ileri sürer.

"Şiddetin bütünüyle dahil olduğu ve siyasetle şiddeti, estetikle şiddeti, manevi deneyimle şiddeti içinden çıkılmaz biçimde birleştiren bu tarihin içinde katlanılmaz olan düşüncesini birleştirdiğimiz eşikleri gösterme ihtiyacını duymamız da bundandır. Onları hukukun ve bizzat siyaset olanağının sınırı ile ilişkilendiriyoruz. Öte yandan, yokluğuyla insanlık kavramını anlamsız kılacak insanlıktan yoksunluk tarafın bir ifadesi olarak görüyoruz." (Balibar, 2014)

Şiddetin öznesinin nesnesi haline geliş gidişi diyalektik çerçevede açıklamaya çalışan Balibar, aşırı şiddet tanımından ve sömürgelerde bu şiddetin insan bedenini et haline getiren yaşayan ölüler fiilinden bahseder. Siyaseten şiddetle baş etmenin yolunun şiddetsizlik ya da karşı şiddet olamayacağını, bunun yerine şiddet karşıtlığı ya da medenilik stratejileri geliştirmek gerektiğini ileri sürer. Balibar ekonomik, kültürel ve cinsel tahakküm yapılarının kendi kendine dağılacağını inanmadığını ve hatta bu yapıların şiddet göstermeden engellenemeyeceğini de belirtir. Bu nedenle devrimci hareketin içine anti-şiddet olarak çerçevelendirdiği medeniliği nasıl dahil edeceğinin yollarını arar. Medeniliğin çeşitli stratejileri Balibar tarafından hegemonya ve çoğulculuk başlığı altında toplanır (Balibar, 2014). Özellikle çoğulculuğa önem veren Balibar azınlığın çoğunluğun oluş ile ilişkilendirerek geniş ve bütüncül bir bakış sunar. Şiddet

gördükleri ve ezildikleri için kadınlara azınlık denildiğinde, kadın oluş sürecine, erkeğinde bu sürece dahil olmasıyla oluşun mümkün olacağını ve bunun da bir medenilik stratejisi olabileceğini belirtir. Koşulları ve amaçları takip eden birçok "medenilik stratejileri" öneren Balibar, özellikle devrimci öznellik de dahil olmak üzere, tüm bireysel ve kolektif öznellik formları kadar bunlara uygun düşen stratejileri de gündeme getirir. Felsefi olarak şiddetin çözümünde var olan demokratik yapıların yetersizliği ve düşüncelerin çıkmazını gören Balibar, akademiyi bu konu üzerinde düşünmeye ve medenilik stratejileri geliştirmeye davet eder. Şiddete bir ölçü arayışında olan Balibar, Hannah Arendt'in aşırı şiddetin üçüncü fenomenolojik biçimine yönelir. Fransız Marksist Etienne Balibar demokrasinin zorunlu bir çıkmaz (aporia) içerdiğini göstermek için Hannah Arendt'in vatandaşlık kavramını ele alır. Arendt (2009) şiddeti bir fenomen olarak kabul ederken, tek başına ele alınmasının imkansızlığı üzerinde durur.

Şiddet her şeyden önce bir insan hakkı ihlalidir. Şiddet olgusu, söylem yapıları ile sözel şiddet bağlamında aslında her yerde ve her biçimde bizi kavrarken, fiziksel şiddet ilkel hali ile tüm acımasızlığı ile bazen güçlü bir iktidar aracılığıyla bazen de sevilen ve aşık olunan beden tarafından acımasız bir biçime bürünmektedir. "Bilginin Arkeolojisi" isimli yapıtında Foucault (1999) söylem yapısını açıklarken iktidarın kurucu unsurunun söylemlerde olduğunu ve aslında iktidarın söylemler aracılığıyla toplumun tüm katmanlarına nüfuz ettiğini açıklar. Şiddetin izini söylemlerde ararken Foucault toplumun tüm katmanlarına bakmanın zorunluluğundan bahseder.

Spinoza, "duygularını yönetip onlara egemen olmakta insanın gösterdiği güçsüzlüğü kölelik olarak adlandırıyorum" der ve bundan kurtulmanın yolunu ise doğru yaşama bilgisi olduğunu söyler ve şiddetten vazgeçmeyi devletin bekası için gerek-

li olduğunu ileri sürer. Spinoza'nın Tractatus Theologico-Politicus eserinde devleti açıklarken, insanların şiddetten vazgeçmek zorunda olduğunu söyleyen Walter Benjamin (1927), şiddetin doğada herhangi bir madde gibi doğal biçimde bulunduğu varsayımını Darwin'ci görüşe bağlar. "Criticsm of Violence" de Benjamin (1927) şiddetin tarihin bir ürünü olduğu tezinin, şiddetin doğada kendi içinde var olduğu ve değişim geçirdiğine ilişkin görüşe taban tabana zıt olduğunu söyler. Walter Benjamin (2005) şiddeti, meşru şiddet ve meşru olmayan şiddet olarak değerlendirirken hukuk ve adalet ilişkisi ile bağlantı kurmaya çalışır ve sistem içinde şiddetin açıklanabileceği görüşünü tartışır. Benjamin'de hukuk, itaat edilmesi gereken bir buyruktur. Benjamin (2005)'e göre hukuk; bireylerin uyması gereken ve kendini insani ilişkiler alanına dayatan aşkın bir alan olarak şekillenmektedir. Arendt'in perspektifinden bakıldığında Benjamin'in hukuku, mutlak iktidar ve egemenlikle özdeşleştirdiği düşünülebilir. Benjamin'de en dikkat çeken konu, şiddetin meşruluğu ve haklı olabileceğini tartışmasıdır. Şiddetin aktörünü, kurbanını ve tanığını çok sayıda sosyal rol kuşatırken, insan toplumlarında şiddetin gerçekliğinin, basit bir kuramsal analizle kavranması oldukça zordur. Çünkü her aktörün şiddetle ilişkilenmesi ve şiddeti kullanma biçimi farklıdır. Bu nedenle şiddeti anlamak için biyolojik belirlenim ve bütüncü yaklaşımlara ihtiyaç vardır.

Hanna Arendt'ın tanımlaması ile şiddet; insanlık durumudur

Şiddetin oynadığı rol insanlık açısından çok önemli bir noktada durur. Bu nokta şiddetin tüm çıplaklığı ile karşımızda durmasıdır. Savaş, intihar, cinayet gibi kolayca yorumlanan şiddet yanında, politikaların yarattığı şiddet, psikolojik şiddet, suiistimal, mobbing, çevrimiçi şiddet gibi biraz daha çetrefilli ve ruhları örseleyen şiddet çeşitli biçimlerde toplumsal düzlemde yer alır. Bu çeşitlilik, günümüzde şiddet yaratma kapasitesinde insanlığın geldiği noktayı göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Günümüzde şiddet yoluyla kendini var etme dürtüsü ancak bir akıl rahatsızlığı olarak görülür ki bu, sadece psikiyatrik bir norm olmayıp toplumsal bir olgudur. Arendt kimi zaman şiddetin gereksiz olmadığını, onu bir insanlık durumu olarak gördüğünü söyler ve "Kimse meşru müdafaa amacıyla gerçekleştirildiğinde şiddeti sorgulamaz" (1997, s.58) der. Buna göre, doğası gereği araçsal olan şiddet, kendini haklılaştırması istenen amaca ulaşmakta etkin olduğu ölçüde rasyonel bir kimliğe bürünür.

Şiddeti zaman içinde değişen bir süreç kapsamında inceleyen Arendt (1994), ilk çağlardan itibaren şiddetin konumunu ve egemenlik sanatlarıyla ilişkisini ortaya koyar. Yenenin yenilen üzerinde hakimiyeti üzerine kurulu olan yazılı tarih boyunca savaşların bir zorunluluk olduğu ve bu savaşlardan korsanlık dahil her türlü mutlak egemenlik biçiminin savaş/şiddet sanatı olarak belirtildiğinin altını çizer. Modern zamanlarda emekle şiddet arasında ilişki kuran Arendt, insani konularda şiddet araçlarının kullanımının azaldığını, kendinde şiddet unsuru barındıran tüm etkinliklerin itibar kaybı yaşadığını ve şiddetin tasfiyesini ortaya çıktığını söyler. Bu yorumuna 19. yüzyılın tarihteki en barışçıl yüzyıl olduğunu ekler (Arendt, 1994). Tarihsel süreçte emek ve şiddet arasında ilişki kuran Arendt, en yüksek iyi olarak hayatta kalmayı ve yaşamı belirler.

Siyaset teorisyeni Arendt'ın çalışması "İnsanlık Durumu"nda eylemi insanlığın en önemli vasfı olarak tanımlar. Çünkü Arendt'a göre eylem kurmak, inşa etmek ve diyaloga girmek için gereklidir. Eylem, siyaseti ve demokrasi getiren bir döngünün başlangıcıdır. Arendt "Şiddet Üzerine" isimli çalışmasında şiddetin sınırlarını tanımlar. Salt şiddete dayalı bir iktidarın sürekli olmayacağını söylerken, eğer iktidar kendini tehlikede hissederse şiddetin burada belireceğine işaret eden Arendt, iktidar gücün sarsıntılı konumunu sonlandırır. Bunu anlaşılabilir bir şey olarak kabul eden Arendt (1997) kimi zaman şiddetin gereksiz olmadığını ve onu bir insanlık durumu olarak gördüğünü söyler ve "Kimse meşru müdafaa amacıyla gerçekleştirildiğinde şiddeti sorgulamaz. Çünkü şiddet yalnızca açık değil, aynı zamanda mevcuttur ve aracı haklı kılan amaç hemen orada durmaktadır." der. Bütün bunlara karşın Arendt (1997: 83-84) bu konuya şöyle yorum getirmektedir:

"*Bugün anlaşıldığı anlamıyla hayat ve hayatın varsayılan yaratıcılığı, iktidar ve şiddetin ortak paydasıdır; öyle ki şiddet, yaratıcılık gerekçesine dayanılarak haklılaştırılır.*"

Yani şiddet doğası gereği kullanıldığında normalleştirilir. Arendt, bütün insanlar zorunluluğa tabi olduklarında başkalarına karşı şiddet kullanmaya hakları olduğunu söylerken, kişinin özgür olmak için başvurduğu siyaset öncesi bir eylem olduğunun altını çizer. Şiddet kullanan bir iktidarın, zorlu olmayan yollarla vatandaşının rızasını alma hususunda yetersiz ya da iktidarsız olduğunu düşünür (Arendt, 1994).

Buna göre, doğası gereği araçsal olan şiddet, kendini halkalaştırması istenen amaca ulaşmakta etkin olduğu ölçüde rasyonel bir kimlik bürünür. Kaldı ki gerçekten de şiddet, devrimden çok reformun silahıdır (Arendt, 1997). Buna göre Arendt şiddeti; kısa vadeli olduğunda, araç-amaç sapması olmadığı sürece, yozlaşmış, bürokraside ve devrimlerde, kısa sürmesi şartıyla

kimi zaman haklı ve yerinde bulmaktadır. Bu çerçevede şiddetin kötülükle eş değer görülmemesi gerektiğini de söyleyen Arendt, bütün bunları doğal süreç olarak kabul etmektedir. Ancak genel olarak Arendt, şiddetin rasyonel olmadığı ve insanlık dışı olduğunu da belirtir.

Arendt (1997), iktidara bir zaman sahip olmuş ve artık onu kaybetme korkusu yaşayan herkesin, kaybettiklerinin yerine şiddeti koyma arzusuna direnmekte zorlanabileceği uyarısında bulunur. Günümüzde şiddetin hangi taraftan geleceğinin bilinmezliği kaygan bir düzeyde yaşamanın bir sonucu olsa da en korkunç şiddet olayları sıradan kişilerce işlenmektedir. Sartre, şiddetin Achilles'in mızrağı gibi olduğuna ve açılan yaraları sağalttığına inanır. Arendt, bu doğru ise intikamın tüm hastalıklarımıza sağaltım olacağını savunur. Arendt bunu, "zarar gören herkesin zarar verenin konumuna yerleşerek zararını telafi edeceği ve intikamını alacağı bir zamanın hayalini kurduğu doğrudur" cümleleriyle yorumlar (Arendt, 1997).

Michel Foucault'a göre şiddet; iktidarı göstermenin en önemli yoludur

Tarihe baktığınızda savaş, siyasetin başka araçlarla sürdürülmesi olarak görülürken, Engels şiddeti "iktisadi gelişmenin hızlandırıcısı" olarak kabul eder. Şiddeti eleştirmeyen ve sistem değişikliğinin bir fonksiyonu olarak gören Marksist görüşten farklı olarak Foucault ise şiddeti, iktidarı göstermenin bir yolu olarak kabul eder. Foucault iktidarın bedenler üzerinden etkisini bio-iktidar üzerinden açıklar. Suçun şiddet yoluyla ve halka açık olarak cezalandırılmasını mümkün kılan klasik çağda, bu cezalandırma yapısı iktidarın sahip olduğu önemli bir ayrıcalıktır. Bu yaşam ve ölüm üzerine karar verebilme ayrıcalığıdır (Keskin, 1996). Bio-iktidar olarak bahsedilen modern iktidar biçiminde olumlu, üretken ve yaşamı destekleyen bir iktidar biçimi görülür. Bu yeni iktidar biçimi bedenin üretim sürecine denetimli şekilde girmesini ve kontrolünü isteyen kapitalizmin desteklenmesi için gelişen bir iktidar biçimidir. Eski öldürtme veya yaşamasına izin verme hakkının yerini yaşatma ya da ölüme atma gücü almıştır (Foucault, 2007). Bunun en açık örneğini Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump'ın göreve geldiği Şubat 2017'de imzaladığı ilk kararda görebiliriz.

"Trump'ın Beyaz Saray'daki ilk icraatlarından biri de kürtaj karşıtı idari kararnameyi imzalamak oldu. Bununla, dünya çapında kürtaj hakkında bilgilendirme çalışması yapan ve kürtaj hizmeti veren sağlık klinikleri ve uluslararası programlara ABD'nin verdiği mali yardımı kesen "Mexico City Politikası" yeniden geçerlilik kazandı." (28 Ocak 2017-BBC)"[1]

Bu karar kürtaj hakkının serbestliğine ilişkin olup, ABD Başkanı tarafından iptal edilmiştir. Yeni göreve başlayan ABD başkanı için beden politikalarının belirlenmesinde bu yasanın

[1] http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38782393

öncelikle ele alınması dikkatle düşünülmesini gerektirir. Yine ABD halkını korumaya ve yaşatmaya ilişkin kararlardan olan Meksika sınırına duvar çekilmesini öngören yasa da Foucult'un beden politikaları aracılığıyla açıklanabilir. Bio-iktidar olarak adlandırılan bu yeni iktidar biçiminde Amerikan halkı için olumlu, üretken ve yaşamı destekleyen pozitif bir yönetim biçimi olarak kurgulanırken aslında bedeni kontrol eden, yönlendiren ve denetleyen ekonomik sistemin temel izlerini barındırdığı görülür.

Fransız düşünür Michael Foucault'a göre şiddet, sadece özneye bağlı ya da özel alana ait insan doğasına özgü bir olgu olmayıp toplumun en alt katmanından başlayarak hükümetlerin politikaları ve yasaları kapsamına giren yönetimsel, toplumsal ve politik bir olgu olarak çok boyutlu biçimde karşımıza çıkar. Toplumun parçalı ve çok katmanlı yapısı içinde, zaman ve uzam bağlamında da şiddetin anlaşılması ve kavramsallaşması değişmektedir. Yan yana geldiği kavramlar bizleri şiddeti yeniden okumaya ve anlamaya zorlamaktadır. İktidar sorununu hayat üzerinde uygulanan şiddet pratiklerinin açığa çıkarılması üzerinden inceleyen Foucault'ya göre, insan bedeni sadece biyolojik olarak değil, sosyolojik ve siyasi olarak da bir varlık ifade eder. Aslında beden toplumsal olanın bir ifadesidir. Bu kapsamda modern toplumda özne ve iktidar arasındaki ilişkilerin kuramsallaşmış ifadesi olan biyoiktidar ve biyopolitika, Foucault, Agamben ve Hardt ile Negri'nin çizmiş olduğu yol haritalarıdır. Her bir düşünürün kavramsallaştırdığı biyoiktidar birçok açıdan birbirlerini çağrıştırmakla birlikte, başka birçok açıdan da ayrışırlar. Foucault'nun kuramsallaştırdığı biyoiktidar kavramı, temelde nüfusun ekonomik bir kaynak olarak düşünülmeye başlanması, bu anlamda da verimliliğinin yeni bir dikkatin ve çalışma alanının konusu haline gelmesi ile ilişkilidir (Yardımcı ve Salgırlı 2011). Agamben'e göre (2013) "uysal be-

denleri" yaratan söz konusu yeni biyo-politik iktidarın ulaştığı disiplin içeren denetim olmasaydı, kapitalizmin gelişimi ve zaferi mümkün olmayacaktır. Agamben şiddetin hayatı çerçevelediğini ve hayatın siyasallaşan teknolojilerin konusu haline geldiğini ileri sürer. Bir taraftan insan hayatı insan hakları etrafında kutsallaştırılırken diğer taraftan işlevselleştirilmesi arasındaki tezadı ele alır. Agamben'e göre biyopolitika Foucault'un tersine yaşatan değil öldüren bir politikadır.

"19. yüzyılın en temel olaylarından biri, yaşamın iktidar tarafından göz önüne alınması diyebileceğimiz şeydir"

Bu bakış açısında ise arkeo-genolojik teorilerinin temelini oluşturan Foucault'nun yaklaşımı önemli görülmelidir. Bilindiği gibi, iktidarı öznenin şekillenmesinde temel belirleyici olarak kabul ettiği çalışmalarında Foucault, öznenin dönüştürülme kiplerinin bir tarihini oluşturma üzerine yoğunlaşır (Foucault 2000, 57). Buradaki iktidar sadece yönetici sınıf ve hegonomik kastlar olmayıp bireylerin gündelik pratiklerinden bedenlerine kadar işleyen giderek daha da incelen, tüm mikroskobik iktidarlar dizisidir (Foucault 2003). Foucault, iktidarın bedenler üzerinde kurduğu tahakkümü açıklamak için biyoiktidardan bahseder. Foucult'a göre iktidar kavramı sadece yönetsel süreçlerle birleştirilmez. Aile denilen sosyal yapı içinde de iktidarlar vardır. Bu kapsamda iktidar egemenlik kuran, boyun eğdiren ve tahakküm eden olarak tanımlanabilir. İktidar sorununu hayat üzerinde uygulanan şiddet pratiklerinin açığa çıkarılması üzerinden sorgulayan Foucault'ya göre, insan bedeni sadece biyolojik olarak değil, sosyolojik ve siyasi olarak da bir varlık ifade eder. Şiddet gösteriden çıkartılmış, ruhsal ve bedensel biçime getirilmiştir. Bu kapsamda beden aslında önemli bir siyasi güçtür ve bu gücün kontrol edilmesi gereklidir. Kontrol eden ise güçlü olandır ve iktidar kontrol mekanizmasını elinde tutmak için, bedeni kuşatarak baskılamanın yollarını aramaktadır.

Siyasal iktidarın rolü, bu güç ilişkisini sürekli olarak, bir tür sessiz savaş yoluyla, yeniden kurmak ve hatta bunu, insan bedenlerine varıncaya dek, kurumlar, ekonomik eşitsizlikler ve dil içerisine yeniden yerleştirmek olacaktır. Foucault'ya göre, insan bedeni siyasal bir alanın içinde olup iktidar doğrudan bedene müdahale edebilmektedir. Bedenin bir müdahale alanı olmasının temel sebebi ise ekonomik kullanımı ve üretim gücü olmasından kaynaklanmaktadır. Bedenin işgücü olabilmesi ise bir tabiiyet ilişkisi içinde olmasına bağlı olacaktır ki yararlı bir güç haline gelebilsin. Bu nedenle iktidar, bedeni disipline etmenin yollarını kollarken tabi olma sürecini de ya şiddet ya da ideoloji araçlarıyla gerçekleştirmektedir (Foucault 1992).

Foucault (2002) ders notlarında "*19. yüzyılın en temel olaylarından biri, yaşamın iktidar tarafından göz önüne alınması diyebileceğimiz şeydir*" der ve bir anlamda, canlı varlık olarak insan üzerinde bir iktidar kurma, biyolojik olanın devletleştirilmesi eğilimi olduğunu belirtir. Klasik dönemde doğrudan bedenle temas kuran mahkûmun bedenine uygulanan fiziki şiddet, yerini ilke olarak hayatta bırakan daha etkili baskı teknikleriyle donatılmış şiddet pratiklerine bırakmıştır. Bu şiddet pratikleri ise yasa ile bedeni teminat altına alan ve bu yolla onu disipline eden Foucault'nun dispositifler adını verdiği yasalar, kurallar, kurumlar ve söylemler gibi idari tasarruflardır. Bu idari tasarruflar yönetsel olarak toplumun üst katmanında alınsa bile, en alt katmanın güç ilişkilerini belirlemekte muktedir olabilmektedir.

Foucault biyoiktidar kavramında, modern toplumlarda değişen iktidar yapısının bireyi öldüren değil yaşatan olarak kontrol mekanizmaları geliştirdiğini ileri sürer. Bu kontrol mekanizmaları bireyin ve toplumun denetim altına alınmasında beden üzerinde alınan yasalar, kararlar ve politikalar olarak tezahür eder. Foucault, iktidar alanını tüm yaşam pratiğinin gerçekleştiği baskı altına almaktan çok şekil vermeyi ve düzenlemeyi

amaçlayan güçlerin etkileştiği bir alan olarak tanımlar. Bu alanda gerçeklesen iktidar, insanlara yaşamın sağladığı güçleri sınırlamayan, üretken ve canlı olan biyoiktidar'dır. Foucault (1992) hapishane temel yaşam alanı olarak alırken disipline eden iktidarı şöyle açıklar;

"...bir makine olarak beden üzerine merkezîleşmiştir: bedeni disipline etmek, yeteneklerini optimize etmek, gücü ele geçirmek, yararlılıklarının ve yumuşak başlılıklarının paralel büyümesi, etkinlik sistemleri ile bütünleşmesi ve ekonomik kontrolleri, bütün bunlar disiplin olarak karakterize edilen iktidar prosedürleriyle sağlanır: insan bedeninin bir anatomi-politikası"

Foucault (1992), biyoiktidarın diğer kutbu olan nüfusun biyopolitiği hakkında da şunları söyler: "*Beden yaşam mekanikleri ile donatılmıştır ve biyolojik süreçlerin temeli olarak hizmet eder: üreme, doğum ve ölüm, sağlık düzeyi, ortalama ömür gibi bütün bu durumlarla değişimlerine sebep olabilir. Onların denetlenmesi bütün bir müdahale serisi ve düzenleyici kontroller tarafından sonuçlandırılmıştır."* Foucault'ya (2002) göre, iktidarın elinde kurumlar dizisi ve devlet dizisi olacak biçimde iki farklı müdahale mekanizması vardır. Beden-organizma- disiplin kurumlar dizisi, nüfus-biyolojik süreçler-düzenleştirici mekanizmalar ise devlet dizisi olarak tanımlanır. Bunlar bir makine olarak beden üzerine merkezileşen müdahaleler olup bedenin anatomi-politiği iken, ikinci müdahale biçimi nüfusun biyopolitiği olup bedeni doğal bir tür olarak alır ve nüfus siyasal özne olarak algılanır.

Beden disiplini ve nüfus düzenlemeleri iktidarın insan yaşamı ve bedeni üzerindeki iki temel örgütlenmedir. Anatomik ve biyolojik olarak beden performanslarına dönük ve yaşamın süreçlerine bakan iktidarın yüzyıllar içinde değişim geçirdiğini belirten Foucault'ya göre, iktidarın işlevinin öldürmekten yaşamı baştan sona kuşatarak denetim altına almak biçimine dönüştüğünü ileri sürer. Hiçbir zaman iktidarı tek başına ele alıp

incelemeyen Foucault'ya göre iktidar, bir ilişki biçimidir ve tarihsel süreçte yeri ve yöntemleri değişen dinamik bir olgudur. Foucault'nun "Hapishanenin Doğuşu" ya da "Cinselliğin Tarihi" yapıtlarına bakıldığında iktidar düzenleyici bir yapıda anlatılır, nitekim biyoiktidar kavramı ile düzenleyici ve denetleyici yapısını açık biçimde ortaya çıkarır.

Biyoiktidar yaşamın pratik ve minimum zorunluluklarına iktidarın ilgi alanına girmesini ifade eder. Beden olarak insanla değil de yaşayan canlı varlık olarak insanla ilgilenen biyoiktidar, nüfusla ilgili kolektif görüngüleri iktidarın müdahale alanına çeker. Foucault'ya göre hem bedenin hem de yaşamın beden ve nüfus kutuplarıyla birlikte yaşamın sorumluluğunu yüklenen bir iktidarla yüz yüzeyiz. Her iktidar, bir dizi amaç ve hedefe sahiptir. Foucault'ya göre (2002) iktidar, masif, homojen bir egemenlik olgusu olarak bir bireyin, grubun ya da sınıfın ötekiler üzerindeki egemenliği olarak ele alınmamalı, dolaşımda olan zincir biçiminde işleyen bir şey gibi çözümlenmelidir. Birey iktidarın hem bir etmeni hem de onun aracısıdır: iktidar, oluşturduğu bireyden geçiş yapar. Dolayısıyla "her bireyin bedenin de iktidar vardır" yorumu yapan Foucault'ya göre, iktidarı çözümlemek için en aşağıdan başlanması gerektir. Bunun nasıl gerçekleştiğine ilişkin cinselliğin yasaklanması örneği üzerinden anlatan Foucault denetim mekanizmalarının nasıl etkili olduğuna, aileden başlamak üzere tüm çevreyi değerlendirmek suretiyle anlaşılabileceğini savunur. Buna göre, doğrudan doğruya çevrenin, toplumun en alt düzeylerinde, cezalandırma, bastırma ya da dışlama olgularının nasıl kendi gereçlerine, kendi mantığına sahip olduğuna, nasıl birtakım gereksinimleri karşıladığına bakmak gerekiyor; bunların etkenlerinin kimler, neler olduğunu göstermek ve bu etkenleri kesinlikle genel durumuyla burjuvazi tarafında değil, yakın çevre, aile, akrabalar, doktorlar, polisin en alt derecesi ve benzerinden oluşabilen ger-

çek etkenlerde aramak; ve bu iktidar mekanizmalarının nasıl belirli bir anda, belirli bir konjonktürde ve belirli birtakım değişimler aracılığıyla, ekonomik olarak kazançlı ve siyasal olarak yararlı olmaya başladığını göstermek gerekiyor (Foucault 2002). Toplumdaki en büyük güce sahip iktidarın hedef ve amaçlarına ulaşmakta tüm iktidar şebekelerini çalıştırabilme yeteneğine sahiptir demek Foucault'ya göre pragmatik değildir. Ancak iktidarın rasyonelliği ise göz ardı edilemez. Bu ise siyasi iktidar tarafından çizilen ve diğer iktidarlara eklemlenerek yayılan taktiklerin rasyonelliğidir (Foucault 2007). Kuşkusuz bu taktiklerin en önemlisi yaratılan ve yayılama giren söylemlerdir. Toplumda sayısız iktidar ilişkisi kitleye nüfuz eder, onu belirler, oluşturur; iktidar ilişkileri gerçek söylemin birikmesi, işleyişi, üretimi olmaksızın ne işleyebilir ne yerleşebilir ne de ayırt edilebilir (Foucault 2002). Dolayısıyla tüm bunlar şiddetin bir başka boyutu olarak karşımıza çıkar. İktidarın gerçeklik söylemlerinin temel araçlarından belki de en önemlisi kitle iletişim araçları yani medyadır.

Jean Baudrillard için şiddet; gerçeği düşünmek ya da her şey simülasyon mu?

Baudrillard'ın Foucault arasındaki iktidarın tanımlanması konusundaki ezeli anlaşmazlıkla birlikte, şiddet konusunda Baudrillard'dan bahsetmeden medya şiddet ilişkisini açıklamak mümkün değildir. Baudrillard'a göre, Foucault çoktan ölmüş ve yok olmuş iktidarı hortlatmaktan başka bir şey yapmamıştır. Gerçeklik olgusu düşünürlerin temel inceleme alanı olagelmiştir. 21. yüzyılda, teknolojik değişimler ile genişleyen toplumsal grupların gerçekliği, kitle iletişim araçları üzerinden değerlendirilir. Sembolik yapılar ve görsel kültürün egemenliği Baudrillard tarafından acımasızca eleştirilirken simülasyon ve baş dönmesi sistemlerine geçiş olarak tanımlanır (2004). Baudrillard'a göre hiçbir şey gerçekten yansımıyor. Sosyal ağlarda viral biçimde dolaşıma girenler ne değerin mantığı ne de eşdeğerliliğin mantığıdır.

Beden sosyolojisinin gelişmesinde önemli bir yapı taşı olan Michael Foucault gibi Jean Baudrillard da insan bedeninin sosyal sistemler ve normlar tarafından disiplin edildiğini ileri sürerken, kendi cehenneminde yaşayan insanın bir diğerinde keşfedebileceği hiçbir şey kalmamış yorumunu yapar ve artık tek önemli şey nesnelerdir savını ileri sürer. Çünkü tamamıyla simülasyonlardan oluşan bu dünyada özne kendini tamamıyla yok etti diyen Baudrillard, öznenin dünyanın bütünleşmesi perspektifinde kendini olduğu gibi yadsımayı başaramadığı yorumunu yapar. Belirsizlik içinde özne artık ne biri ne diğeridir, bundan böyle yalnızca Aynı'dır. Öznenin yitiminden bahsettiği Kötülüğün Şeffaflığı (1995) kitabında Baudrillard'a göre, ayna olarak ya da geçirimsizlik olarak Öteki'nin yitirildiğini ancak mutlak tehdide dönüşen şeyin ise ötekilerin şeffaflaşmasıdır.

Artık Öteki nefret edilmek, dışlamak ya da baştan çıkarmak için değil, anlamak ve kurtarmak için vardır. Artık ötekin oldu-

ğu yerde aynı ile karşılaşmanın bir anlamda hiçbir şeyin olmadığı yer olarak adlandıran Baudrillard, ötekinin aynı olduğu bu alanda farklılığın ancak bir melodramatik bir hal olduğu yorumunu yapar. Ötekini bulma çabasının aynı olma yoluna evirildiği bu dramatik çabada özne şeffaf ve hayaletsi olurken Baudrillard'a göre aynı zamanda interaktif olur. Baudrillard'a (1995) göre interaktif olma hali ise ötekiliğin yok oluşundan doğmuştur. İnteraktif olma halinde ise kimse öteki değildir ve zaten bunu bir anlamı olmayıp töz haline gelmiştir.

"Gerçek dünyayı yok ettiğimize göre geriye kalan dünyaya ne diyeceğiz?"

Her şeyin simülasyondan ibaret olduğunu söyleyen Baudrillard kendine şu soruyu sormayı ihmal etmez; "Gerçek dünyayı yok ettiğimize göre geriye kalan dünyaya ne diyeceğiz?". Bu sorunun cevabını birçok yapıtında vermeye çalışırken, özellikle "Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Egemenliği" (2005) çalışmasında "bütünsel gerçeklik" kavramından söz eder. Özgün bir kavram olan bütünsel gerçekliğe ulaşmak için düşselliğin tamamen ortadan kaybolması ve nesnel biçimde karşımızda durması gerekir. Baudrillard'ın tam olarak da yitimden bahsettiği şey gerçeklik ilkesinin ölümüdür. Düşünüre göre, nesnel gerçeklik yerini her şeyin gerçekleştirilebildiği ve somutlaştırılabildiği herhangi bir ilke ya da nihai hedeften yoksun "Bütünsel Gerçekliğe" bırakır.

Anlamın ve gerçekliğin yitirildiği iddiasında olan Baudrillard'a (2005) göre, simülkarla birlikte gerçeklik tanımlanamaz hale gelmiştir. Bütünsel gerçekliğin çıktığı yer ise Baudrillard'a göre medya aracılığı ile olur. Bütünsel gerçeklik televizyondaki haberler, internetteki paylaşımlar ya da görsel ve işitsel araçlarla algılanan ve bireyler tarafından çözümlenen ve yorumlanan gerçeklik olup aslında sanal gerçekliktir. Çünkü insanlar bu gerçeklikle yüz yüze gelmez.

"'Bütünsel gerçeklik' dediğimde bununla bütün dünyanın, sınırlandırılması olanaksız işlemsel bir projeye suç ortaklığı yapılmasını yani her şeyin gerçek, görünür, saydam ve "özgürleştirilmiş" olduğu, bir sonuca ulaştırıldığı ve anlamlı olması gerektiği (oysa anlamdan söz edebilmek için her şeyin anlamlı olmaması gerekmektedir.) bir dünyayı kast ediyorum." (Baudrillard, 2005).

Bu gerçeklik fiziksel bir gerçeklik değildir. Gerçeğin o kadar çok kopyası vardır ki artık esas gerçeğe ulaşmak imkansızlaşmıştır. Referansından koparılan ileti artık aslının yerini almıştır ve anlamlandırma ve nesnel gerçekliği bilme daha da zorlaşmaktadır. Bu noktada şiddet ve şiddet görüntüleri gerçeklikle bağını ancak kopyaları aracılığıyla var olmaktadır. Tıpkı tüketimin amaç olduğu tüketim toplumu gibi, gerçek şiddeti bilmenin zorlaştığı kitle iletişim araçları ile çevrili toplumda simülasyon şiddet görüntüleri esas gerçeğe ulaşmak imkanını ortadan kaldırmaktadır. Bu noktada sanal gerçekliğin fiziksel gerçeklikle yer değiştirmiş olması onun gerçek olma değerini azaltmayıp tersine güçlendirdiğine dair bir bakışa ihtiyacımız var. Çünkü gerçeğin sanallaştığı düşüncesi şiddet gerçekliğini bağlamından koparak anlamını hafifletmeye hizmet ediyor.

İnsanoğlu doğuştan sahip olduğu merak duygusunun etkisindedir. Bu duygu, bireyin etrafında olup biteni görmek, incelemek ve yargıya varmak için temel tetikleyicidir. Birey ulaştığı bilgiyi rasyonel ya da duygusal biçimde doğrulamak için uğraşır. Ancak bu doğrulama süreci gerçekliğe ulaşmadaki nesnellik üzerine kafa yormayı da gerektirir.

"...Gerçeklik ilkesi, değer yasasının belli bir aşamasıyla çakışmıştır. Günümüzde sistem tamamen belirsiz bir ortama doğru sürüklenmekte, tüm gerçeklik kod ve simülasyona özgü hipergerçeklik tarafından emilmektedir. Artık yaşantımızı eski gerçeklik ilkesinin yerini alan bir simü-

lasyon ilkesi belirlemektedir. Ereklerimizi yitirince modellerin belirlediği bir yeniden-üretim süreci içine girdik." (Baudrillard, 2008, 3).

Bu gerçeklik yitimi medya iletilerinde karşılaşıldığında ise seyirlik hale geliyor. Baudrillard'ın çeşitli çalışmalarında vurguladığı simülark ve simülasyonların görüntüsünden ibaret bir gerçeği yaşıyoruz. Artık gerçeklik işaretler ve simgeler aracılığıyla simülakrlar olarak yani bizim istediğimiz bir gerçeklik olarak üretilmektedir. Aslında gerçeklik tamamen yitirilmiştir. Üç şiddet biçimine işaret eden Baudrillard, birinci şiddet biçimi saldırganlık, baskı, tecavüz ve şımartmadır: en güçlü olanın tek taraflı şiddeti. Diğer bir biçim, tarihsel, eleştirel şiddet, olumsuz olanın ve isyan ve devrimin ihlali (belki analiz ve yorumlamanın şiddeti dahil). Her ikisi de belirlenmiş şiddet biçimleridir-belirli nedenlerle ve her türlü güç, tarih veya anlamdan etkilenir. Baudrillard (2010) birinci ve ikinci şiddet olarak bahsettiği fiziki şiddetten farklı olarak bir başka şiddet türü olarak, caydırıcılığın, görüş birliği ve kontrolcülüğün, aşırı yönetmeliğin ve serbestleştirmenin şiddeti – sanal olanın şiddeti, meta-şiddetten bahseder. Aslında meta-şiddette üretim ve tüketim mekanizmalarının bağlı olduğu kodlar aracılığıyla üretilen bir sanallık hakimdir. Daha radikal ve incelikli olan meta-şiddet. Fikir birliği ve etkileşimin güçlendirdiği şiddet olan meta-şiddet. Bu, bilginin, medyanın, imgelerin, muhteşemliğin tipik şiddetidir. Tam bir görünürlükle, tamamen gizliliğin ortadan kaldırılmasıyla bağlantılı olan şeffaflığın şiddetidir. Baudrillard meta-şiddetin yıkımın büyük olacağını haber verir. İster psikolojik ister zihinsel ister nörolojik, biyolojik veya genetik bir biçimde olsun beyindeki şiddetin merkezini, hatta belki de genetik manipülasyona karşı direniş genini keşfedeceğiz diyen Baudrillard, yaşanan tüm bu manipülasyonlar hiçbir duygusu olmayan insanlar

oluşturacağını ve Anthony Burgess'in bilinen romanı Otomatik Portakal (1962) kitabındaki distopik insanlara dönüşeceğimizi söyler. Günümüzde karşılaştığımız çoğu şiddet görüntüsünün etkisi altındayız. Ama bunlar bizi daha az etkiliyor. Bunun nedenini Baudrillard (2010) anlamın çok fazla şeye işaret etmesi olduğunu, bir imajın bizi etkileyebilmesi için kendi başına var olabilmeli ve kendi dilini ortaya koyabilmelidir. Bu gerçeğin imge dünyamıza akabilmesi için gördüğümüz imge ile imge dünyamız arasında karşılıklı olmalıdır. Bugün, sefalet ve şiddetin görüntüler yoluyla kamusallığın ana motifi olmaya başladığını görmekteyiz.

"Bugün, çoğu görüntü ve fotoğraf insan durumunun içinde bulunduğu sefaleti ve şiddeti yansıtmaktadır. Ancak, bunların tümü bizi gittikçe azalarak etkilemektedir. Bunun sebebi anlamın çok fazla şeye işaret etmesidir. Bir anlamın veya bir mesajın bizi etkileyebilmesi için, görüntü kendi başına var olabilmeli ve orijinal dilini empoze edebilmelidir. Gerçek olanın imgelemimize aktarılabilmesi ya da imgelememizi gerçek olana aktarabilmemiz için, görüntü ile karşılıklı aktarımın gerçekleşmesi gerekir ve bu karşılıklı aktarım engel tanımamalı, etraflıca ele alınmalıdır (psikanaliz açısından)." (Baudrillard, 2010).

Bu gerçekliğin aktarılmasında engel olan kültürel, sosyolojik ve tarihsel birçok sebep vardır ve elbette kişinin öznel varlığı da şiddet ile yüzleşmeyi engellemektedir. Günümüzde mültecilerin yaşadığı sefalet, kadına uygulanan şiddet haberlerinde kullanılan fotoğraflar, terör eylemleri sonucu oluşan şiddetin televizyondaki görüntüleri ve gündelik hayat içindeki sayısız şiddet olayı bireyi gittikçe daha az etkilemektedir. Baudrillard bunun sebebini her bir şiddet içeriğinin anlamının çok fazla şeye işaret etmesi olarak yorumlar. Baudrillard'a göre medyadan

alınan iletilerin bizi etkileyebilmesi için görüntü kendi başına var olabilmeli ve kendi dilini ortaya koyabilmelidir. Bir şiddet ortamında yaşananları kendi imge dünyamıza aktarmamız ya da imge dünyamızdaki yorumlama biçimimizi gözlerimiz önünde yaşananlara aktarımımızda engel olmamalıdır. Eğer bu gerçekleşmezse Aylan bebeğin[2] kıyıya vuran cesedi sadece imgeden ibaret olurken kamusallığın ana motifi haline gelmesi ise kaçınılmazdır. Şiddet içeren haberlerin izlenmesindeki tepkisizlik tam olarak da bu biçimde açıklanabilir. Her bir şiddet haberi Baudrillard'a göre kamusallığın motifi haline gelmiştir. Çok anlamlılık anlam yitimine neden olmuştur. Bugün 21 Temmuz 2020 ve Pınar beş gün önce eski erkek arkadaşı tarafından işkence edilerek öldürüldü. Tüm medya içeriklerinde Pınar hakkında yalnız yaşadığı, üniversite öğrencisi olduğu, erkek arkadaşının bar işlettiği ve benzeri birçok içeriklere karşılaşırsınız. Pınar hepimizin imge dünyamızdaki yorumlama biçimlerine göre simgeleşti ve kamusal bir motif haline geldi. Kendi bağlamında koparıldı ve simülasyon dünyasındaki bir simgeye veya sembole dönüştü. Gerçekte olan bir kadının bir erkek tarafından yaşama hakkına son verilmesidir. Bu ay öldürülen bilinen 35 kadın + Pınar ile sayıların arasına katıldı. Bir cinayet haberi olmaktan daha fazlası ile kendi başına var olamayan haber dili ile şiddetin diline dönüşen bu haber yüzlerce kadın şiddeti haberi arasında kamusallaştı. Oysaki asıl soru; bir insanın diğer bir insana aşırı şiddet gösterme hakkına nasıl sahip olduğu ya da bu hakkı kendinde nasıl gördüğüdür? Bu iktidar kurma bi-

[2] Ege Denizi'nde 2 Eylül 2015'de Yunanistan'a geçmek isteyen Suriyeli göçmenlerin içinde bulunduğu lastik bot batmıştı. Suriyeli 3 yaşındaki Aylan Kurdi'nin yanı sıra ağabeyi ve annesinin de aralarında bulunduğu 5 kişi yaşamını yitirmişti. Aylan bebeğin sahile vuran cansız bedeninin görüntüleri, Suriye'deki savaşın korkunç yüzünü bir kez daha ortaya koymuştu.

çimini kültürel, sosyolojik, hukuki ya da siyasi olarak nasıl açıklamalıyız? Žižek'in deyişiyle toplumsal faillerin ya da kötü bireylerin uyguladığı şiddete böylesine odaklanmak şüphe uyandıran hatta semptomatik değil midir? Şiddetin diğer biçimlerini görmeyi engelleyerek sorunun asıl kaynağını görmemizi engelliyor olabilir mi? (2018, 22). Özellikle kadın öznenin öldürülmesi, yaşama hakkının elinden alınması veya ruhen ve bedenen yok etmek için gösterilen bu aşırı şiddetin sebebi geçiştirilemeyecek kadar önemlidir.

BÖLÜM II
KURAMSAL ÇERÇEVEDE MEDYADA ŞİDDET

Bu bölüm medyada şiddeti açıklamaya çalışan teoriler hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır. Kamusal ve özel alan içinde karşımıza çıkan şiddet, modern toplumun bir ironisidir. Balibar'ın (2014) izinden gidip medenileşme stratejileri geliştirsek, kimlikleri bir pota içinde eritebilsek ve kadın kimliğinin aşırı şiddetin neden öznesi olduğunu siyaset ve hukuk üzerinden açıklayabilsek, şiddet muhtemelen toplumsal bir sorun olma özelliğini kaybedebilecektir. 2020 Türkiye'sinde şiddet toplumsal bir sorun olarak görülmesi bağlamında psikoloji, sosyoloji, halk sağlığı, hukuk, iletişim ve sosyal-psikoloji gibi bilim dalları ve bağlı disiplinler tarafından çalışılmaktadır. Çok sayıda insan gerçek hayatında fiziksel bir şiddet olayının faili ya da tanığı olmamasına rağmen, toplumsal süreçlerde çeşitli araçlar yoluyla açık ya da örtük şiddet olgusu ile karşılaşır. Kurgusal olarak şiddet medya araçları ile bizlere ulaşır. Medya kurgusal üretim materyallerinde şiddeti bir çekicilik unsuru olarak kullanır. Bu seyirlik görüntüler içinde şiddeti yeniden biçimlendirir ve kurgular. Şiddet haberleri, şiddet haberlerindeki söylemler, dizi ya da filmlerdeki şiddet içerikleri, çizgi filmlerdeki karakterlerin şiddet ürünü biçimde kurgulanması, sadece kişiler düzeyinden kalmayıp, siyasi düzeyden, uluslararası düzeye kadar uzanacak çok geniş bir yelpazede karşımıza çıkabilmektedir. Uluslararası bir fastfood zincirinde artıklarını aldı diye

dövülen ya da buzdolabına kilitlenen çocuk, mülteci bir aile tarafından tartışma sonucu öldürülen bir vatandaş, boşandığı için baba evine dönen kızını döven anne ve çocuklarının önünde anneyi öldüren bir baba, eş seçimini yapma hakkını vermeyen mahalle baskısı, eğitim seçimini çeşitli zorluklara bağlayarak bir anlamda şiddete dönüştüren yapısal sorunlar...

Şiddeti ortaya çıkaran birçok neden olmasına rağmen medya, problemin kaynağı olarak ilgi çekici bulunur. Medya birçok şeyi görünür kıldığı için, kolayca suçlanabilir. Haber içeriklerinde, yaşanan şiddet olaylarını tekrar tekrar medya kanalları ile hatırlarız. Haberler dışında filmlerde, dizilerde ya da farklı formattaki programlarda da şiddet içeriğine rastlanır. Gerçek hayatı kurgusal biçimde söylemselleştiren medya mesajları şiddeti gerçekleştirenden çok, yayan araç olarak mesaj halini alır ve suçlamanın en önemli öznesi olur. Toplumsal düzlemdeki çok sayıda şiddet olayının doğrudan kaynağı medya olmamakla birlikte medyanın şiddeti yarattığına ilişkin görüş yeni bir görüş değildir. Yaklaşık yarım yüzyıldır sosyal bilimler alanında medyada şiddet konusu üzerinde çalışılmaktadır. Elbette bu araştırmalar şu gibi soruları cevaplamaya çalışmaktadır: Medyada şiddete maruz kalmanın etkisi nedir? Video içeriklerini nasıl okumalıyız? Şiddetin negatif etkilerinden korunmak için çocukları televizyondan ya da internetten uzak mı tutmalıyız? gibi sorulara kapsamında medya içerikleri incelenmektedir. Şiddet içeren programların teknik ve yapısal olarak incelenmesi ve bu programların izleyiciler tarafından alımlanmasına ilişkin çok sayıda akademik çalışma yürütülmektedir. Anderson ve Gentile (2008)'e göre 1930'dan beri medya şiddeti ile ilgili iki soru cevaplanmaya çalışılmaktadır; "Medyadaki şiddet içeriklerine maruz kalan genç/çocuklar zarar görüyor mu?" ve "Toplum bu sorunu nasıl çözmeli?". 1950'li yıllarda bu sorular cevaplanmaya çalışılırken, film ve televizyon içeriklerindeki şiddetin zararlı etkileri olduğuna dair bulgulara ulaşılır. Şiddet

temelinde bakıldığında kişilerin saldırgan davranışları 19. yüzyıldan itibaren tartışıldığı görülür. Ancak bu tartışmalar felsefi yaklaşımlarla sınırlıdır.

Medya şiddetini anlamak kolay değildir.

Literatürde medyada şiddet olgusunu anlamak için farklı yöntemlerin kullanıldığı görülür. Yaratıcı laboratuvar tasarımları ve teknolojinin ilerlemesi, araştırmacılarının medya şiddetine maruz kalmayı manipüle etmelerine ve kısa maruziyetin kısa dönem sonuçlarını görmelerine izin verdi. Kesitsel ve uzunlamasına olgukontrol gibi çalışmalar, şiddete tekrar tekrar maruz kalmanın "gerçek yaşam" sonuçlarını belgelemesine olanak tanıdı. Bu ampirik araştırma araçları, medya şiddet araştırmacılar tarafından anlaşılmada büyük ilerlemeler sağlamış olsa da bu tür bir araştırmayla yönlendiren ve gözden geçirilen teorilerin, bilimsel girişim için ürettikleri veriler kadar önem taşıdığını unutmamak önemlidir.

Teori genellikle bir bilim adamının çok çeşitli fenomenleri anlama, açıklama ve tahmin etmesine izin veren organize bir hipotez seti olarak tanımlanır (Shaw ve Costanzo, 1982). Teori bilim insanına çeşitli şekillerde hizmet eder. Birincisi, teori, bir araştırmacının düşüncelerini, hipotezlerini ve mevcut bilgiyi düzenler. Böyle bir düzenleme araştırmacıyı stratejik bir analiz planı geliştirmede daha verimli hale getirmek gibi birçok fayda sağlar. İyi bir teori, kavramları düzenlemeye yardımcı olur, aynı zamanda dolaylı olarak araştırmacının konumunu belirlemesini sağlar. Araştırmacıya yol gösterecek bir teori olmazsa kendi konusundaki bilgilerini kendi başına kurmak zorunda kalır. Bu nedenle medyada şiddet teorilerini incelemek çalışmayı yönlendirmek ve temel aldığı teoriye belirlemek adına önemli bir yol göstericidir. Ama öncelikle iletişim teorilerine bakmak gerekir.

Medya Çalışmalarının Sistematikleştirilmesi

Medya yeni yüzyılın iletişim ve sosyalleşme alanı olup hem çok eleştirip hem de vazgeçemediğimiz bir dünya haline geldi. Medya toplumsal alan içinde kendine yarattığı dünyada etki, etkileşim ve yönlendirme kavramları ile karşımıza çıkıyor. Bu nedenle medya etkileri günümüzde sadece iletişim süreciyle sınırlı olarak incelenmeyip tüm toplumsal iletişim süreçleri ile birlikte ele alınması gereken bir olgudur. Bunun nedeni medyada hem kodların oluşturulması ve hem de bunların izleyiciler tarafından açımlamasında sosyal, kültürel, ekonomik ve birçok artalanın önemi olmasıdır. Medya hâkim olan ideolojiyi alt kültürlerde yaygınlaştırırken sadece manipülasyon yoluna gitmez. Medya kendini takip eden kitlelerin toplumsal iletişim sürecine katılmasıyla bunu başarır. Yani kitleler pasif olmayıp, iletişim sistemi içinde aktif bir rol oynamaktadır. Çoğu zaman medya mesajları toplumsal sistemdeki iletişimle daha geniş kesimlere ulaşır. Bütün bu bakışların bir yerde sistematikleştirilmesi gerekir. Bu sistematikleştirme çabası, medya ve şiddet ilişkisinde bağlantı kurmamızda geniş bir perspektif sunacaktır.

Simonson ve Peters (2008) İletişim alanın kurucularını, Alman sosyolog Albert Schäffle (1862), Alman ekonomist ve gazetecilik alanın kurucu akademisyenlerinden sayılan Karl Bücher (1883), sosyolog Max Weber (1920), Amerikalı eğitimci Karl Jaeger (2015), Fransız sosyolog Gabriel Tarde (1904), Fransız siyaset bilimci ve sosyolog Alexis de Tocqueville (1859) olarak belirtir. Ama buna rağmen iletişim ve medya çalışmaları genç ve çeşitliliği karakterize eden bir disiplindir. Çünkü farklı bakış açıları bu disiplinde bir araya getirilmeye çalışılır. McQuail (2008) Batı Avrupa'daki okulların farklılıklarına dikkat çeker. Fransız ekolü, İskandinav ekolü, İngiliz ekolü, Alman merkezli ekol ve Akdeniz ekolü bu ekoller arasındadır. McQuail, daha

küçük olan Avrupa ülkelerinin kendi ekollerini geliştirmeyip var olan ekolleri takip ettiğini ileri sürer. McQuail, Avrupa medya sistemindeki, medya kültürü ve medya kullanımındaki farklılıkları, ekonomik, tarihsel, sosyal farklılıkların Avrupa akademik araştırma geleneğinin farklı biçimde gelişmesine bağlar. Özellikle soğuk savaştaki bölünmeler Avrupa iletişim ve medya disiplinini etkileyen temel faktör olmuştur. Bu farklı tarihsel yörünge ekollerin doğmasına neden olmuştur.

McQuail (2010) medyaya ilişkin teorik değerlendirmeyi iki ayrı temelde toplar. "Medya merkezli" ve "Toplum merkezli" yaklaşımlar olarak belirttiği bu yaklaşımları şematize eder. Bilinen bu iki yaklaşımdan medya merkezli yaklaşımlar, sosyal değişimin temel öznesi olarak medya araçlarını görür. İletişim teknolojisindeki değişim ve ilerlemelerin toplumu geliştirdiği yönündeki görüşler bu yaklaşımın merkezinde yer alır. Bu tip çalışmalar medyanın spesifik içeriğine ve farklı tipteki medyaların potansiyellerine yoğunlaşır. Toplum merkezli teoriler politik ve ekonomik gücün yönlendiricisi olarak medyayı görürler. McQuail, yatay çizgide kültürel ve materyalist yaklaşımı iki ayrı kutup olarak gösterir. Bunlardan bir kısmı materyal güç ve faktörleri vurgularken, diğer kısmı kültür ve düşünceye bağlıdır. Bunlar kendi içinde duygusallığa karşın bilimsellik, niteliksele karşı niceliksel, özneye karşı nesne şeklinde kendini gösterecektir. Buna göre McQuail (2010) bu yaklaşımları şu şekilde açıklar:

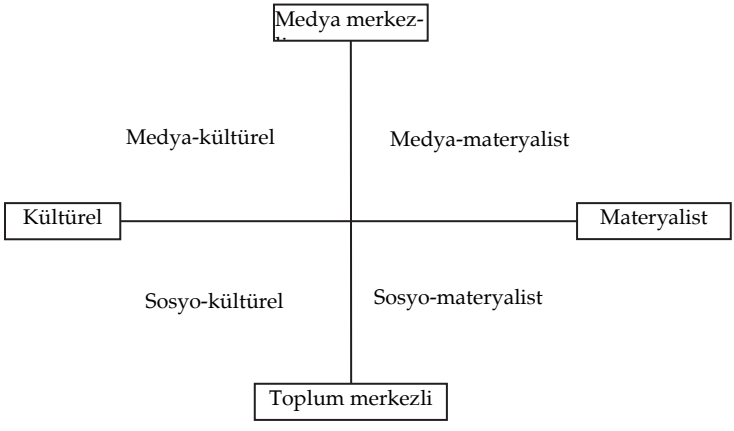

Şekil1. İki boyuta göre dört ana yaklaşımın tanımlanması (McQuail, 2010)

1. Medya-kültürel yaklaşım: Bu yaklaşım bir grup ya da medya kültür örnekleriyle ilişkili izleyici bakışını ele alır ve bir medya ürününe yönelik deneyimin bireysel yapılarını ortaya çıkarır.

2. Medya-materyalist yaklaşım: Bu geleneksel yaklaşım teknolojinin yönlendirdiği iletinin doğası, bu iletinin oluşturduğu tepkinin sosyal yapısı aracılığıyla medya içeriğinin paylaşımını ve bundan doğan potansiyel etkiyi vurgulayan yaklaşımlardır.

3. Sosyal-kültürel yaklaşım: Temel olarak bu yaklaşım daha derindeki medya deneyimlerini bireysel ve toplumsal etki güçlerini ele alır. Sosyal ve kültürel konular, politik ve ekonomik konulardan daha fazla ön plandadır.

4. Sosyo-materyalist yaklaşımlar: Bu yaklaşım medyanın sahipliği ve kontrolünün eleştirel biçimde ele alındığı yaklaşımlardır. Baskın ideolojinin medya aracılığıyla yerleştirilmesi ile ilgilenir.

Dennis McQuail'in yapmış olduğu sistematik yaklaşıma benzer olarak John Fornäs (2008) medya çalışmalarındaki bö-

lünmelerden ve çatışmalardan bahseder. Fornäs bu farklılıkların ayrılıklar getirmediğini birbirini beslediğini ileri sürer. Çapraz olarak yorumladığı bu akımları beş farklı kavramsal çerçevede sunan Fornäs (2008), her bir medya alanında son on yıldır etkin olduğu düşünülen çapraz akımların beş çiftini bir araya getirir. Bu akımlar gelecekteki medya araştırmaları için yol gösterici olacaktır. Bu akımların hiçbiri diğerini inkâr etmez. Tersine birbirinden beslenen, kesişmeleri ve gerilimleri yaratan çapraz akımlardır.

Fornäs (2008)'ın medya çalışmalarını beş farklı eğilim altında toplamasının üç amacı vardır. Öncelikle, medya çalışmalarını yenilemek ve diriltmek için, eleştirilere rağmen farklı eğilimleri tanımlamak amaçlanmaktadır. Bu bölümleyerek birleştirmenin diğer bir amacı, her biri diğerinden bağımsız olma yerine, birbirleri arasındaki geçişi görme imkanıyla medya çalışmaları alanında geniş bir öngörüye sahip olmaktır. Her akımın benzerlikleri olmasına rağmen nadiren yan yana düşünülür. Fornäs, her birinin diğeriyle ortak yanları ne kadar açık biçimde belirlenirse medya çalışmaları, medyanın tanımlanması ve sorunların anlaşılabilmesi için oldukça zengin bir alan yaratılabileceğini ileri sürer. Üçüncüsü, bu bölümlere ayırma yeni medya alanları ve akademik çalışmalarda akılcılık ve melezleşme sağlayacaktır (Fornäs, 2008). Bu birbiriyle ilişkili akımların bir araya getirildiği ayrımlar beş madde de genel olarak şu şekildedir;

1- Kültürel ve Bağlamsal Akımlar (cultural and contextual) Fornäs (2008)'a göre kültürel akım; medya ve geniş biçimde akademik alanda, toplumun bütün yönleriyle, yönetim, bölgesel gelişme, günlük yaşama kadar kültürün boyutlarının önemin fark edilmesi ile "kültürlenme" ye ilişkin çok genel bir eğilimin bir parçasıdır. Kültürel bakış kültürel ekonomi, kültürel sosyoloji gibi alt disiplinlerde ve kültürel çalışmalar gibi disiplinler arası alanlarda yükselmeye başladı. Kültürlenme eğilimi

kültürel araştırmalarda günlük yaşama ilişkin medya metinlerinin anlam ve içeriklerinin analizleri içeriksel-bağlamsal akım (contextual current) ile uyumlu biçimde gelişir. Anlamlar, kimlikler ve güç ilişkileri, içerikler, konular ve metinler arasındaki etkileşimle yapılandığı gözlemlenir. Kültürün politik yönünün vurgulandığı medya kültürüne ilişkin çalışmalarda, kültürel vatandaşlık, iletişim hakları ve medya okuryazarlığı gibi temaların metinlerde ve pratiklerde yer almasında yol gösterici olduğu açıktır. Fornäs'a göre, bağlamsal ve kültürel akımların bir araya gelişi sosyal bilimler perspektifinin insan temelli araştırmalarını güçlendirir.

2- Dijital ve mecralar arası (digital and intermedial) akımlar: 1980'lerden beri internet ortamının ve bilgisayarın ilerlemesiyle dijital akım başladı. Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ilişkin akademik çalışmalar alan açmaya çalıştı. Medya ve iletişim çalışmaları alanında bu alanlara yer açmak kolay olmadı. Aslında dijital akımın medya çalışmaları üzerinde önemli etkileri vardı. Teknolojik araştırmalarla sosyal bilimler arasındaki bu kesişimsellik yeni bir yüzey yarattı. Dijitalleşme medya biçimlerini yeni ortama dönüştürerek geçişi ile kültürel bir dönüşümde gündeme geldi. Bu dönüşümü incelemek zorunlu oldu ancak, kolay olmadı. Sözde yeni medyayı gerçekten yeni yapan şeyi kurmak ve daha eski iletişim teknolojilerinin nasıl düzeltileceğini ve medyada zaten kurulu olan durumları görmek bir başka zorluk olarak ortaya çıktı. Dijital akımla medyalar arasılığın bir araya gelişi Fornäs göre medya çalışmalarının temel konseptini yeniden ele almayı zorunlu kıldı. "Yeni medya" fikrini gündeme getiren dijital akım, mecralar arası akımı körükledi. Aslında eski ve yeni arasındaki bu sınırı iletişim teknolojileri ve disiplinler arası benzer yöntem kullanarak eritmek gerekirdi. Böylece yeni medyanın sorgulanması da gerçekleşti. Bazı medyalar diğerlerinden daha yeni olmalarına rağmen aslında geleneksel düşün-

ceden ayrılmadılar. Örneğin retrogame ya da youtube kanal gibi. Fornäs'ın (2008) görüşüne göre mecralar arasılık ve dijital medya arasındaki etkileşim, karmaşık ve anlaşılması güç iletişimin büyük oranda anlamayı sağladı. İnternet araştırmaları böylece faydalı bir şekilde, önceden ihmal edilen alanları genişleterek iletişim araştırmalarının alanını yeniledi. Diğer taraftan internet çalışmalarına ilişkin, eski ve yeni medya arasındaki sessiz bölünmeyi yapılandırma suretiyle birbirlerinden etkilenen bir alan oluşabildi.

3- Tarihsel ve uzamsal akımlar (historical and spatial currents): Medya tarihi, eskinin birikimi olmasına rağmen artan biçimde popüler olmuş ve teorik olarak çok yönlüdür. Tarihsel ve mekânsal araştırmaların bir aradalığı gibi mekân olarak yeni medya araştırmalarına ve çağdaş etnoğrafik çalışmaları bir araya getirmek çelişkin olmakla birlikte besleyicidir. Fornäs (2008) sadece geçmişi incelemek yerine uzamsal alanı da dikkate almak ve bu etkileşime izin verildiğinde yeni medya tarihinin uzam çerçevesinde birikiminin potansiyelini daha çok açığa çıkaracağını ileri sürer. Dijital ortamın yeni bir uzam olarak kabul edilip kamusal alan tartışmalarının bunun üzerinden yürütülmesi gibi.

4- Görüntü ve sese dair yaklaşımlar (visual and aural currents); Görsel işitsel ayrımını sözlü sözsüz ayrımı birleştirmek zorunlu değildir. İnsanın iletişim yeteneklerinin çok boyutluluğunu, bu birleşim yerine müzik ve konuşma kadar yazı ve görüntünün karmaşıklığını tam olarak kabul etmek gereklidir. Aynı şekilde tarihsel doğrusal ya da anlık geçişlerin yaşandığı tarihsel eğilimler iletişimin bu çok yönlü ve ölçülemez duygulara bağlı biçimiyle birinin diğerinden ayrılması çok güçtür. Bu iki akımın birleşimi, Fornäs'a göre görsel ve işitsel öğelerin sözlü ve sözlü olmayan yönleri ile birlikte iletişimin tam olarak anlaşılmasına olanak sağlar.

5- Maddi ve söylemsel akımlar (material and discursive currents): Bu akım sonunda söylemsel akımla diyalektik bir ilişki kurar. Aynı yolla, birbiriyle çatışan bu iki akım radikal söylem analizinin, sosyal ve iletişimsel söylemin etkisindeki kelime dizilerini-materyal (teknolojik makinelerden duyusal ve duygusal bedenlere kadar) yapı bozma- eğiliminde tanımlarken, diğer taraftan materyalist eğilimler, metin analizine karşı yaşanılan deneysel ve materyalist etkilerin ortaya çıkışının geri dönüşünü tartışır. Medyanın anlamlandırma ve temsil sistem ve süreçlerini incelemek bu iki yaklaşımın yakınlaşması ile daha derinlemesine olacaktır.

Medya çalışmalarındaki bu on çapraz akımın hepsi arasında karşılıklı geçişler bulunmaktadır. Bu akımlar medyanın farklı boyutlarını vurgulamaktadır. Ama özellikle dijital medya ve kültür etkileşim üzerine yoğunlaşmıştır. Bu diyolojik ve arabulucu çapraz akımlar özellikle medyadaki birçok olgunun yer alma biçim, eğilim ve boyutunu incelemek, etkileşimleri ortaya koymak bakımından bütüncül bakışı önermektedir. Birleşik Devletler ve İngiltere'de "eleştirel teori" ve "iletişim araştırmaları" sonrasında "kültürel çalışmalar" ile "politik ekonomi" arasındaki mücadele medya çalışmalarındaki zıt tarafların çatışmasına iyi bir örnek teşkil eder (Çaplı, 2002). Fejes (2005), temel ve üstyapı modelini kullanan daha klasik bir ideoloji nosyonuna dayanan politik ekonomi yaklaşımı medyanın, medyaya sahip olanların ve denetleyenlerin sınıfsal çıkarlarını meşrulaştıran yanlış bir bilinç ürettiğini ve yaydığını ileri sürer. Yanlış bilinç üretimi ve bunun yayılması medyanın nihai etkisi olarak görülse de politik ekonomik yaklaşımı benimseyen araştırmaların çoğu, medya içindeki denetim yapıları üzerine odaklanır.

Medya, bir olgu ya da olaya ilişkin baskın fikirleri ya da yoruma açık süreçleri, metinler yoluyla kodlayabilen güçlü bir alandır. Bu nedenle Gerbner (1985;13), medya metinlerindeki

söylemlerin niteliklerinin ortaya konulmasının zorunluluğunu belirtir. Kişilerin iletişim biçiminin ayırt edici nitelikleri ve doğasını yeniden düşünmeyi salıklar. Kültürel bağlamda, bu mesajların gözden geçirilmesi, medya metinlerinin sistematiğini ortaya koymakta yol gösterici olacaktır. Gerbner'e (1985; 23) göre, medya söyleminin kitlesel üretimi ve/veya dağıtımı hem bir kayıt altına alma hem de kültürel alandaki davranışları ortaya koymada bir aracıdır. Farklı söylemler, bilim, politika, ekonomi, medya ve günlük yaşam gibi, farklı söylem alanlarının içinde yapılanırlar. Sonunda bu aracılık işlemini yapan medya, kendi alanını yaratır. Bu sınırları çizilemeyen, dağınıklığı giderilemeyen ve çoğu zaman gerçekliği farklı boyutlarda tartışılan bir alan olan medya alanı, toplumun ve sosyal olayların tamamıyla dışında olduğu kadar, mesajları kodlayanları aracılığıyla bir o kadar içinde olduğu, ironik ve karmaşık bir alandır. Söylem, medyaya iletişim süreci boyutundan bakıldığında, bu süreçlerden çeşitli kanallarla gönderilen mesaj üzerine yoğunlaşır. Aslında söylem, medya mesajlarının anlaşılıp yorumlanmasında, önemli bir yaklaşım olarak iletişim sürecinde karşımıza çıkar.

Her alanın söylemi birbirinde farklıdır. Mesela, tıp alanın söylemi ile medya alanının söylemi aynı biçimde yapılandırılmaz. Belli bir amaç doğrultusunda oluşan söylem, dilsel bir etkinlik biçiminde algılanmaktadır. Öztokat (2005)'a göre, kadın söylemi, işveren söylemi, siyasal söylem ya da medya söylemi denildiğinde tarihsel olarak sınırlılıkları ve amaçlılığı belirlenmiş metinler akla gelir. Çünkü her söylem alanının kendi söylem düzeni vardır. "Elements d'analyse du discours" yazarı Sarfati (1997), söylemi belli bir toplumsal grup içinde bir konuma sahip olması (konumlanma), kullandığı belli bir iletişim desteği olması (ait olma) ve öteki söylemlerle arasında ilişkiler bulunması (metinler arasılık) gibi üç temel ölçütle tanımlar (akt. Öztokat, 2005, 32). Bu çerçevede medya alanın alt alanları olan

gazete, televizyon, radyo, internet gibi alanların toplum içinde farklı düzeylerde konumları, kendi iletişim biçimleri ve birbirleri arasında geçişsellikleri bulunur. Çotuksöken (2002;172) "hiçbir metin anlamını yalnız kendi başına kazanmaz" demektedir. Örneğin, Platon metninin anlamı, içinde bulunduğu felsefi bağlam ile Platon'un bütün yapıtlarındaki bakışın, düşüncenin ışığında aydınlandığını ileri süren Çotuksöken, söz konusu felsefi bağlamda hem eşzamanlı hem artzamanlı felsefi ilişkilerin gözetilmesiyle oluştuğunu belirtir. Benzer biçimde söylem sadece dil kuralları, sadece toplumsal yapı ya da tarihsel süreçlerle sınırlandırılmayıp çeşitli bakış açıları geliştirilirken disiplinler arası bir yaklaşım gözlemlenir. Örneğin, eleştirel söylem çözümlemesi ile medya alanındaki söylemleri inceleyen Teun van Dijk, Ruth Wodak ve Norman Fairclough gibi teorisyenler söylemin dilbilimsel kökeni olduğunu kabul etmekle birlikte söylemi, toplum, tarih ve biliş düzleminde araştırırlar. Bütün bu yaklaşımlar medyada şiddet olgusunu çok boyutlu araştırmak ve düşünmek zorunluluğumuz olduğunu ortaya koyar. Medya teori ve yaklaşımlarının elbette medyada şiddet olgusuna ilişkin yaklaşımların biçimlendirilmesinde etkili olmuştur (Ergeç, 2010). Ancak medya ve şiddet ilişkisi üzerinde temeli atan teoriler psikoloji ve sosyal psikoloji orjinli olmuştur. Şimdi bu yaklaşımlara bakılacaktır.

Medya Teorilerinden Şiddet Yaklaşımlarına

"Şiddet bir kuram ve
retorik meselesi değildir" (Arendt, 1997)

Medya etkileri günümüzde sadece iletişim süreciyle sınırlı olarak incelenmeyip tüm toplumsal iletişim süreçleri ile birlikte ele alınması gereken bir olgudur. Bunun nedeni medyada hem kodların oluşturulması ve hem de bunların izleyiciler tarafından açımlamasında sosyal, kültürel, ekonomik ve birçok sürecin önemli olmasıdır. Bunun ötesinde medya birçok etkileşimin yaşandığı bir alandır. Dördüncü kuvvet rolünü kendine mal eden medya, hâkim olan ideolojiyi var olan kültürel, sosyal ve ekonomik formları kullanarak yönlendirmekte, yüceltmekte ya da eleştirmektedir. Yani medya kullandığı bu formlar aracılığıyla kendi hegomanyasını kurmaya ve sürdürmeye devam etmektedir. Medya hâkim olan ideolojiyi alt kültürlerde yaygınlaştırırken sadece maniple yoluna gitmez. Medya kendini takip eden kitlelerin toplumsal iletişim sürecine katılmasıyla bunu başarır. Yani kitleler pasif olmayıp, iletişim sistemi içinde aktif bir rol oynamaktadır. Çoğu zaman medya mesajları toplumsal sistemdeki iletişimle daha geniş kesimlere ulaşır. Medya egemenlik yapısını sürdürebilmek için toplumdaki kültürel düzenlemeler basit kurgulamalar içinde değil, son derece karmaşık kurgulamalarla sunulur. Şiddet olgusu da bu karmaşık kurgulamalar içinde bazen görünür ve bazen de görünmez biçimde medya içeriklerinde yerini alır.

Şiddet olgusunun, iki büyük dünya savaşı yaşanan geçtiğimiz yüzyılda çok boyutlu olarak tartışılmıştır. Çünkü hiçbir canlı türünde olmayan toplu öldürmeler ya da işkenceler sadece insan türünde neden ortaya çıktığı ve bu yıkıcılığın kaynağının ne olduğu bulunmak isteniyordu. İnsan neden kitleler halinde öldürüyordu? "İnsan, bir yandan kendi türüyle kavga et-

mesi yönünden birçok hayvan türünün akrabasıdır. Ama öte yandan da o kavga eden binlerce tür arasında, kavgayı yıkıcılığa ulaştıran tek türdür. Aslında insan, kitle katliamcısı olan tek türdür." (Tinbergen, 1968). Kitabın birinci bölümde şiddetin kaynağı felsefi açıdan incelenmiştir. Balibar, Arendt, Žižek ve Foucault temelli bu incelemede şiddetin bulanıklığı giderilmeye çalışılmıştır. Marksist teori çerçevesinde ele alınan şiddetin toplumdaki yeri ya da toplumda baş etme biçimleri bu teoriler çerçevesinde anlatılmaya çalışılmıştır. Bu bölümde ise şiddet, sadece belli bir özne/aktör tarafından uygulanan ve fiziksel şiddet olarak da kendini gösteren doğrudan şiddet olarak ele alınacaktır.

Şiddete ilişkin ilk araştırmalarda, insan psikolojisi bu yıkımın temel kaynağı olarak görülmekteydi. Modern teoriler ise genel saldırganlık teorisi üzerinde dururken, çok boyutlu bir yaklaşım sergiler. Bu süreci irdeleyebilmek için, şiddet ve saldırganlık üzerine geliştirilen model ve teorilere bakmak gerekmektedir.

1. İçgüdü Kuramı

Şiddete ilişkin erken dönem teorilerde merkez varlık olarak insan ve insan içgüdüsü temel alınmıştır. Erich Fromm tarafından içgüdü kuramı, çağdaş düşünceyle birlikte Charles Darwin'e dayandırılır. Fromm (1994)'a göre Darwin'den sonra bütün çalışmalar temelini evrim kuramından alır. "İnsansal evrim, insanın kendini uyarlayabilme yetisinden ve doğasının onu kişisel gereksinmelerine daha iyi uyan koşulları durmaksızın araması için zorlayan, yok edilemez niteliklerinden kaynaklanır." (Fromm, 1994).

Freud da insan davranışlarını içgüdü ile açıklamaya çalışır. Çünkü Freud'a göre insan kendini koruyan yaşam enerjisi içgüdülerdir. Bu dönemde Freud'un saldırganlık anlayışı ve Konrad Lorenz'in saldırganlık teorisinin temelleri önemli görü-

lür. Freud libidoyu hayat veren içgüdüsel bir enerji olarak tanımlar ve saldırganlıkla birlikte insana egemen olan iki güçten birisi olarak kabul eder. Benzer olarak 1966'da Lorenz saldırganlık ya da yıkıcı içgüdüyü hayvan davranışlarından yola çıkarak açıklar. Saldırganlığı insan türünün yaşamasında temel rol oynadığını ileri süren Lorenz, saldırganlığı öğrenilen bir davranış olmadığını ve içgüdüsel olarak gerçekleştiğini belirtir. Lorenz insanın biyolojik evrimleşmesi ile kültürel evrimleşmesi arasındaki ilişkiyi kurmaya çalışır. Saldırganlık davranışının da evrim geçireceği öngörüsü ile yıkıcı olan saldırganlığın insan aklı aracılığıyla dönüşmesinin mümkün olabileceğini ileri sürer. Konrad Lorenz, (2008) "İşte İnsan-Saldırganlığın doğası üzerine" isimli kitabında yer alan "Umut var mı dersiniz?" başlıklı bölümde, tümevarım yolu ile bunun mümkün olabileceğini tartışır.

Genel olarak içgüdü kuramında saldırganlık bir enerji olarak belirtilir. Bu enerjinin bir şekilde yer değiştirmesi gerekir. Bu noktada katharsis kavramı ile karşılaşılır. Katharsis kavramından ilk kez Aristo'nun Poetika eserinde rastlanır. Sözcük anlamı, arınma, temizlenmedir. Aristoteles, tragedyanın ereğini, katharsis, temizlenme, tutkulardan arınma diye gösterir. Ve böylece, tragedyayı, psikolojik olarak temellendirmek ister. Daha sonra Freud bu kavramı çalışmalarında kullanır. Freud'un "self-destruction" yıkıma uğratma ölüm içgüdüsü ile Lorenz'in saldırganlık içgüdüsü bilinç altında tutulan bir anlamda enerjidir. Başkasına karşı saldırganlık hissi duyulduğunda bu enerjinin bir kısmı boşalmalıdır. Böylelikle, saldırganlık duygusunun baskılanması azalır. Freud'a göre, eğer saldırganlık duygusu boşalmazsa, sistem patlayana kadar ya kendine ya da başkalarına karşı abartı bir saldırganlık davranışı ortaya çıkacaktır. Benzer olarak ünlü yönetmen Alfred Hitchkok "televizyonun en büyük katkısı cinayeti ait olduğu evlere geri getirmesidir.

Televizyonda cinayet gören kişi için bu iyi bir terapidir. O kişinin öfkesinin azalmasına yardımcı olacaktır" der (Myers, 1999). Ancak Freud'un katharsis teorisinin temel ilkelerinden ölüm içgüdüsü gibi temel değişkeni ile uyumsuzdur. Amerikalı araştırmacı Bushman (2002) "Does venting anger feed or extinguish the flame?" başlıklı çalışmasının sonuç kısmında katharsis teorisinin çelişkin olduğu sonucuna varır. Katharsis teorisine göre, saldırganlık ya da öfkenin boşalması, öfkeden kurtulmanın temel yolu olarak önerilirken sonraki saldırganlığı azaltacağı varsayılır. Bushman (2002) öfkenin ortaya çıkardığı sonuçlarını irdelediği çalışmasının sonucunda öfkeyi azaltması için bir kişiye önerilecek en kötü yolun öfkelenmek olduğunu söylemenin büyük yanlış olduğu sonucuna varır. Öfkelenen bir insana öfkesini bir kum torbasından çıkarmasını önermek o kişiyi daha az saldırgan yapmamaktadır. Bu saldırgan kişinin daha fazla saldırgan olmasına neden olmaktadır.

İçgüdü kuramı, yani katharsis kuramına geri dönersek medyada şiddetin saldırganlığı arttığına dair psikolojik çalışmalar bulunmaktadır. Medya şiddet çalışmaları psikolojinin en zor konularından birisi sayılırken, çok sayıda teorik çalışma yapılmıştır. Bu araştırma literatürü, medyanın şiddet üzerine etkisi olup olmadığı gibi basit sorulara cevap verecek kadar derinliklidir (Anderson vd. 2003; Cantor, 2002; Gentile, 2003; Potter, 1999, 2003). Bu konudaki en iddialı çalışma ise Anderson ve Bushman'ın (2001) çalışmalarıdır. Anderson ve Bushman (2001) "Medai violence and the American public" isimli çalışmalarında, haberlerdeki şiddet içerikleri ile saldırgan davranışlar arasında doğrudan bir korelasyon olduğuna dair bulgulara ulaşırlar. Yazarlar katharsis teorisinden yola çıkarak oluşturdukları çalışmalarında, şiddetin medyanın en önemli taşıyıcı unsuru olduğunu belirtirler. Bilimsel bir disiplinle ele aldıkları "medya şiddet düzeyi ile gerçek dünyadaki saldırganlık davranışı ara-

sında ilişki var mıdır?" sorusuna cevap aradıkları bu çalışmada, bu soruya şimdiye kadar cevap veren çok sayıda psikolojik temelli çalışma yapıldığını bildirirler. Net olarak medya şiddeti ile saldırganlık arasında doğrudan ilişki kuran bu çalışmalar medya endüstrisi tarafından küçük bir etki olarak kabul edildiğini belirten yazarlar, çalışmalarında meta analiz yoluna giderler ve endüstriyi ikna edecek sayısal sonuçlara ulaşmayı amaçlarlar. Medyada şiddet ile saldırganlık arasındaki korelasyon katsayısını daha önceki çalışmalarda (Paik ve Comstock, 1994) yüksek çıkmakla birlikte kendi çalışmalarında yeniden denerler. Medyada şiddet ile saldırganlık korelasyonun yüksek çıktığı bu çalışmaların önemsenmemesini Anderson ve Bushman (2001) üç temel başlıkta açıklarlar; öncelikle insanlar fiziksel süreçler kadar psikolojik süreçleri anlamamaları mümkündür. İkinci olarak insanlar medya şiddeti verilerinin yanlışlıkla bağlantı kurulduğuna inanırlar. Ve son olarak medya şiddetine ilişkin araştırmaların medyada doğru biçimde sunulmadığıdır. Aslında medya haberlerinin doğruluğu her biçimde tartışılmaktadır. Ülkemizde de benzer örneklere rastlanabilir. Bilimsel araştırmaların tersini söyleyen haber içerikleri her zaman mümkün olmuştur. Ancak daha da önemlisi bilimsel araştırmaya ilişkin bilgiler zaten medyada geniş yer bulmaz. Bu nedenle ülkemizde medyada şiddete ilişkin yapılan akademik çalışmalara yer veren haberlerde ön plana çıkarılmaz. Anderson ve Bushman (2001) medyada şiddet ve saldırganlığa ilişkin psikolojik çalışmaların net sonuçlarının medyada yer alma biçimini nasıl değiştireceklerine ilişkin yaptıkları bu çalışmada, ilgili tüm haber ve köşe yazılarını tarayarak, 1950-2000 yılları aralığı için, 636 yazıya ulaşır ve incelerler. Sonuçta bilimsel araştırma sonuçları ile haber raporları arasında bir paralellik olmadığı, medyadaki şiddet içeriklerinin psikolojik olarak gençlerde ve çocuklarda saldırganlığı arttırdığına ilişkin araştırma sonuçları-

nın görmezden gelindiği ortaya çıkarılır. Oysa ki ABD'de önde gelen Amerikan Psikoloji Topluluğu (American Psychological Association APA), Amerikan Pediatri Akademisi (the American Academy of Pediatrics), Amerikan Ergen ve Çocuk Psikyatrisi Akademisi (the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry), Amerikan Tıp Derneği (the American Medical Association), Amerikan Aile Hekimleri Akademisi (the American Academy of Family Physician) ve Amerikan Psikiyatri Derneği (the American Psychiatric Association) 2000 yıllında bir araya gelmiş, medya şiddeti ile saldırganlık arasında bağlantı olduğuna dair 1000'nin üzerine çalışma olduğunu beyan etmiş ve bu duruma dikkat çekmek için ortak bir bildiri kaleme almıştır (Joint Statement, 2000).

Carnagey ve Anderson (2003) katharsis teorisinin psikolojinin en kötü teorisi olarak uygulanmaya ve zarar vermeye devam ettiğini belirtirler. Hala bu teori, şiddeti, saldırganlığı ve öfkeyi izlemenin saldırganlığı azaltacağı ve boşalma yaratacağı iddiası ile kabul görüyor. Bu yaklaşımla şiddetin yüksek olduğu programlar izleniyor ve şiddeti bir çekicilik unsuru olarak değerlendiren medya tarafından şiddet her tür program içeriğinde kullanılıyor. Çağdaş etki tartışmalarında, ülkemizde medyada şiddet izlemenin şiddeti arttırmayacağına ilişkin yaygın kabul de bu teoriye yaslanır. Medyada izlenen şiddettin kurgusal olduğu gerçek hayata yansımasının olmayacağı iddiaları, bilinen bir çalışma ya da veriye dayandırılmadan ileri sürülebilmektedir. Oysaki Türkiye'deki yaygın medyada ve çevrimiçi ortamlarda şiddet oranın gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Bir çocuk medyadan aldığı iletiler aracılığıyla çok kolay cinayet haberleri görürken, oynadığı video oyunları ile sayısız şiddet sahnesine de rastlamaktadır. Yapılan çalışmalarda gün boyu sadece çizgi film izleyen çocuk her 40 saniyede bir şiddet sahnesiyle karşılaşmaktadır (Ergeç ve Doğan, 2016). Tüm izle-

yiciler ise bir günde ortalama en az bir cinayet haberi izlemektedir ki çoğu zaman bu sayı birkaç kat artabilmektedir. Bu nedenle, Anderson ve Gentile (2008) yazmış oldukları makalelerinde medya şiddetine ilişkin net şu sonuçlara ulaşırlar; şiddet suçu işleyen bireyler eylemlerinden kendileri sorumludur, aileler medya şiddetinin etkilerine ilişkin bilinçlendirilmelidirler ve medya şiddetine maruz kalma sorunu özellikle çocuk ve ergenler için azaltmak için ciddi önlemler almak gereklidir.

2. Sosyal Öğrenme Kuramı

Asıl olan bir insanın karşısındakine saldırganlık sebebi ve şiddet eyleminin altında yatan nedeni ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle insan psikolojisini temel alan kuramlardan sosyal öğrenme kuramı şiddetin nedenin sorgular. Bu kapsamda yapılan ilk deneysel çalışmalar Bandura ve Berkowitz tarafından ortaya konulmuştur. Bu yaklaşım, bir kişinin bir olayla karşılaştığında olayı çözümleme biçimini öğrendiği kabul edilmiştir. Öğrenmenin rol model alarak, gözlemleyerek ya da taklit edilerek gerçekleştiği tezine dayanan sosyal öğrenme kuramı, bu öğrenmenin kalıcı hal aldığı bireyin davranış ve kişiliğine dönüştüğünü kabul eder. Bunun sosyal etkileşimlerle elde ettikleri birikime dayandırırlar. Berkowitz (1993) sosyal öğrenme teorisinden önce bilişsel çağrışım modeli ile katharsis etkisine karşı çıkmıştır. Berkowitz'e göre kötü anılar, kötü davranışlar ile yeniden canlandırmakta ve bu da saldırganlığı arttırmaktadır. Buna göre saldırganlık düşüncesi bellekte bir ağ içinde yer alır. Negatif bir düşünce, bir hayal kırıklığı ya da bir engelleme bellekte geçmişte yaşananları uyarır ve bu uyaranlar ağ boyunca yayılır.

Şiddetin öğrenilebilen davranışlar olduğunu iddia eden çalışmalarda Bandura (1977) ve Berkowitz (1993) şiddet içerikli görüntüler izlendiğinde agresif ve şiddet içerikli davranışların arttığını belirler. Bandura ilk çalışmalarında, "Saldırganlığın agresif modellerin taklit edilmesi yoluyla iletimi" ve "Filmler

aracılığıyla agresif karakterlere öykünme" (Bandura, Ross ve Ross, 1961) modellerini geliştirmiştir. Bandura (1977)'ya göre saldırganlığın bileşenlerinin neler olduğu, nasıl geliştiği ve nasıl kalıcı davranış haline geldiği önemlidir. Bandura'ya göre saldırganlığın kaynağı arasında şiddet uygulayan rol modeller önemlidir.

Birleşik Devletlerde şiddet konusuna çözüm bulmak amacı ile beş farklı komisyon ve araştırma grubu bir araya getirilerek şiddet araştırmaları merkezi bir yapıda toplanmıştır. Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi Ulusal Komisyonu (National Commission on the Causes and Prevention of Violence) ve Ulusal Akıl Sağlığı Enstitütüsü (National Institute of Mental Health) gibi birliklerin ve televizyon ile şiddet ilişkisini ortaya koyan araştırma gruplarının çalışmaları, televizyon ve şiddeti konu edinmiş, önemli çalışmaların bir araya gelmesini sağlamıştır. Yine 1986 yılında Amerikan Psikoloji Derneği (American Psychological Association-APA) yayınladığı "Büyük Dünya, Küçük Ekran: Amerikan toplumunda televizyonun rolü" (Big World, Small Screen: The Role of Television in American Society) isimli sonuç raporunda, televizyondaki şiddetin agresif davranışlara neden olduğunu ve kişilerin çatışmaları çözmek için saldırgan davranışlar kullanma yönünde değerler geliştirdiği sonucunu açıklamaktadır (Huston vd., 1992). Sosyal öğrenme kuramına göre, birey nerede görürse görsün rol modellerinin davranışlarını günlük hayatta sergiler ve bu davranışları toplumda onaylarsa tekrarlar ve tutum haline getirir. Bu nedenle medya ortamının bu çoklu yapısı içinde dizilerdeki karakterler, haberlerdeki siyasi liderler, sanatçılar, televizyoncular, youtuberler ya da oyuncular dolayısıyla medyada karşımıza çıkan ve rol model olan herkesin sorun çözme biçimleri ve şiddete olan yaklaşımları sosyal öğrenme kuramına göre tutuma dönüşme potansiyeli taşımaktadır.

3. Engellenme-Saldırganlık Kuramı

Engellenme-saldırganlık kuramı şiddet eğilimini engelleme davranışına bağlı olarak açıklar. Engelleme-saldırganlık teorisine göre, birey bir engelle karşılaştığında bunun karşılığında içgüdüsel bir tepki olarak şiddete başvuracaktır (Dollard vd., 1939). Engelleme tamamen haklı sebeplere dayansa bile şiddetle sonuçlanan bir davranışa neden olabilir. Agresif davranışın ortaya çıkışı her zaman engelleme sonucu olabileceği öngörülebilir ve aynı zamanda engellemenin olması bir şekilde saldırganlığa yol açabilir. Dollard ve diğerleri (1939) saldırganlığı engelleme ile açıklar ve bir anlamda saldırganlığı dışardan gelen engelleme ile haklılaştırır. Berkowitz (1989) engellenme-saldırganlık yaklaşımını yeniden ele almış, saldırganlığı engellenmeyle sınırlandırılamayacağını ve birtakım faktörlerin bulunduğunu belirtmiştir. Saldırganlığı, bir başka organizmaya zarar vererek tepki gösterme olarak tanımlamıştır.

Berkowitz'e göre (1989) saldırganlıktaki uyarıcılar, kişinin psikolojik özellikleri ile dışarıdan gelen engellenme arasında bir etkileşim içine girmektedir. Berkowitz saldırganlığı kişinin kendi psikolojik yapısı ve dış uyaranların etkileşim sonucu ortaya çıktığını belirtir. Çikolata yemeyi seven kişinin, çikolatası elinden alındığında saldırgan davranması gibi. Burada önemli olan engellemenin derecesi ve engellenen kişinin buna verdiği tepkinin niteliği ve derecesidir. Elbette gündelik hayat içinde sorunlar, bir anlamda engeller olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda engellenmeyle karşılaşan kişinin psikolojik yapısı ve sorun yaşanan durum karşındaki sorunları çözüm biçimidir. Bu teori medya şiddet ilişkisi ile doğrudan ilgili olmamakla birlikte, sorunları şiddet, öfke ve saldırganlıkla çözmeyi bir yol olarak gösteren medyada çok sayıda senaryo ve yapımla karşılaşabilmekteyiz. Bu yapımlarda senaryo zaten çatışma içeren bir teknik yapı çerçevesinde yazılır ve yine bu yapı içinde ya-

pımdaki karakterlerin çözüm biçimi özdeşim kuran izleyici için öğretici bir süreç içerecektir. Yine de engellenme-saldırganlık teorisi medyada şiddeti açıklamakta sınırlı bir modeldir.

4. Yetiştirme Kuramı (Cultivation Theory)

Gerbner ve arkadaşlarının (Gerbner vd., 1986) geliştirdiği yetiştirme (cultivation) kuramı medyaya maruz kalınması sonucu olabilecek etkiler üzerinde durur. Etki çalışmalarında pozitivist yaklaşımla geliştirilen yetiştirme kuramı, medyanın ürettiği şiddetin yarattığı etkinin uzun vadeli olabileceği iddiası üzerine temellendirilir. Özellikle televizyonun ürettiği şiddet ve bunun yarattığı etkinin ekme yoluyla uzun yıllar sonrası ortaya çıkabileceği iddiası kuramın temelini oluşturur. Bu kuram, televizyon izleyicilerinin şiddet içerikli mesajlara uzun süre maruz kaldıklarında gerçek dünyada suçun öznesi olabileceğini iddia eder. En temel hipotezi, televizyonu çok seyredenler az seyredenlere göre, televizyon dünyasının yaygın ve tekrarlanan mesajlarını yansıtan bir dünya algısına daha fazla sahiptir. Gerbner ve Gross (2014: 341) şiddet içeren televizyon programlarının kimin, neyi, ne zaman, nerede, niçin ve kime karşı, nasıl yapıldığının ayrıntıları verdiğini ve bu ayrıntıların korkuyu yarattığını, bunun da sosyal kaygı ve endişeyi doğurduğunu ileri sürerler. Yetiştirme teorisinin söz konusu bu hipotezi, korku ve şiddet üzerindeki araştırmalar için bir çerçeve sunar. Bu bakımdan yetiştirme kuramı, etki kuramları geleneğinde medya etkisinin uzun dönemli sonuçları üzerinde durur.

Kitle iletişim araçlarının etkilerinin güçlü olduğuna dair genel kabulün Birinci Dünya Savaşı sonrasında olduğu görülür. Biyolojik temelli bu kabulde insanların benzer uyarıcılar karşısında benzer tepkiler vereceği kabul edilir. Pasif izleyici görüşünün hâkim olduğu bu yıllarda, izleyicinin güçlü kitle iletişim araçlarının iletilerini olduğu gibi kabul ettiği düşüncesi hakimdir. Daha sonraki araştırmalar ise izleyicinin aktifliği üzerinde

dururken, Gerbner ve arkadaşlarının şiddet karşısında açımladığı yetiştirme kuramı ile bir paradoks oluşur. Gerbner ve arkadaşları medyada şiddetin kendisinden değil, şiddetin bir "portrayal"inden, yani "resmedilmesi"nden söz ederek bu sorunun bir anlamda üstesinden gelmişlerdir (Mutlu, 1997). Böylelikle medyanın saydam bir aktarıcı kimliğinden kurtarılır.

Televizyon ve yeni medyadaki görüntüler, hikâyeler ve imgeler sembolik bir çevre yaratır. Gerbner ve Gross'a göre sembolik sistem, üzerinde anlaşma sağlanacak veya anlaşmazlık çıkacak konu ve sorunların gündemini belirlerken önemli bir rol oynamaktadır. En yaygın kuralları biçimlendirir ve toplumun egemen bakış açılarını cultive eder yani yetiştirir (Gerbner ve Gross, 2014). Özer (2017)'in belirttiği gibi, yetiştirme kuramı, bireyi tek tek şiddet görüntülerinden etkilemesinin ötesinde medya yoluyla şiddet kullanımıyla anlatılan hikâyenin ekonomik/politiğini incelemektedir. İletişim alanında medyada yer alan şiddeti ve şiddetin etkilerini açıklayan en önemli kuram olan "Yetiştirme Kuramı" şiddetin izleyicilerinde uzun dönemde bir yetiştirme etkisi yaratan televizyon öğeleri ve sosyal gerçeklik temelinde göstergeler kümesini ele alır. Gerbner ve Gross'un (2014) yapmış olduğu bir mesaj sistemi analizinde, örneklem haftalarında yayınlanan, hafta içi prime time'da ve hafta sonu tüm gün içindeki dramatik programlar, eğitilmiş analistler tarafından TV içeriğinin birçok boyutunda kodlanmıştır. Şiddeti uygulayan ile şiddete maruz kalanların (veya her ikisi de aynı anda söz konusu olabilir) örüntüleri ve izledikleri yollar, televizyon draması "dünyasında" yer alan farklı insan grupları için tehlike ve fırsatların diferansiyel aritmetiğini sağlar (Gerbner ve Gross, 2014). Dolayısıyla risk oranlarının değerlendirildiği Gerbner ve Gross'un çalışmalarına ait toplam verilerin, her şiddet uygulayan kadın ve erkek için kurban sonuçları hesaplanmıştır.

Gerbner'in gözlemlerine göre, yetiştirme etkileri daha uzun süre medyaya maruz kalınması sonucunda oluşur. Çok fazla televizyon izleyenlerin düşüncelerindeki değişiklikler izlemeyenlerinkiyle karşılaştırılarak televizyon aracılığı ile ortaya çıkan "yetiştirme değer farkı" elde edilmiştir. Bu yaklaşıma göre, televizyon her gün birkaç saatini onu izlemeye ayıran insanları yetiştirmektedir (Laughey, 2010). Televizyonun bu yetiştirici gücü, etkilediği bireylerin gerçek dünyada bir anlamda yönlendirebilir. Bunun sonucu kişiler üzerinde bazı etkiler ortaya çıktığını iddia eden Gerbner, bu etkilerin en önemli yetiştirme etkisini duyarsızlaştırma olarak bildirirken temel problem gerçek dünyadan uzaklaşmadır. (Laughey, 2010). Gerbner mesajlar aracılığıyla yaratılan bu yapay dünyada, kötü ve şiddetin sürekli tekrarlanması insanlar üzerinde olumsuz bir etki yaratığını ileri sürer. Bu olumsuzluğun bir başka sonucu olarak "kötü dünya sendromu" denilen durum ortaya çıkar. Bu sendromda insanlar her şeyin kötü ve yanlış olduğunu düşünürken daha çok içine kapanır. Özetle, ne denli çok televizyon izlersen, dış dünyayı her köşe başında ayrı bir kötülük ve tehlikenin pusuya yattığı, suçun kol gezdiği, gettolaştırılmış bir yer olarak görme olasılığın da o denli çoktur. Neden mi? Yetiştirme kuramı, "Kötü Dünya Sendromu"nu yine televizyon içerik analizindeki yetiştirme değer farklarıyla eşleyerek açıklar. Televizyonda şiddet ve bunun yaratacağı değişim gizil güç değildir. Ancak yerleşik düzenin güç ilişkilerini meşrulaştırmak için önemli bir araç olduğu da söylenebilir. Televizyonun ya da daha genel çerçeveden medyanın yetiştirme gücü ve potansiyeli ihmal edilemez. Öte yandan, günümüzde dijital medyanın yarattığı paylaşım alanları ise şiddet görüntülerinin daha da çoğalmasına, kontrol edilmez biçimde yayılmasına imkân yaratarak ideolojik meşrulaştırmaya zemin oluşturmuştur.

5. Genel Saldırganlık Modeli (The General Agression Model)

Anderson ve arkadaşlarının geliştirmiş olduğu genel saldırganlık modeli diğer model ve teorileri de kapsayacak biçimde ele alınır. Bunun nedeni tek bir modelle medyada şiddetin açıklanmasının eksikliğini gidermektir. Anderson, Bushman, Donnerstein, Hummer ve Warburton (2015), medya şiddetini çok kapsamlı biçimde incelerler. Modelde, ağırlıklı olarak daha önce yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilerin toplu biçimde değerlendirilmesi yaklaşımı benimsenir. Daha önce yapılan çalışmaların iddialarını güçlendirdikleri bu çalışmada medyadaki şiddet içeriğinin kişinin saldırganlığını arttırdığı sonucuna ulaşırlar ve bu sonuçla birlikte öneriler sunarlar. Genel saldırganlık modelinde tek bir uyaranın şiddeti tetiklediğini düşünmenin mümkün olmadığı yaklaşımıyla birçok bilgi yapısı ve duygulanım durumu değerlendirilir. Ancak bu nedenlerden her birisi önemli olmakla birlikte özellikle tetikleyici bir nedenin varlığı halinde şiddet ihtimalini artırmaktadır.

Şiddete ilişkin bütüncül bakış geliştirilen genel saldırganlık modeli ile yazarlar yine genelleyici ve kapsayıcı öneriler geliştirirler. Bu öneriler; şiddete ilişkin medya içeriklerini değerlendirme kapasitesini arttıracak eğitimler ve eğitim müfredatına şiddet içerikleri ile karşılaştıklarında çocuğun kendini nasıl koruyacağına dair bilgiler verilmesi şeklinde sıralanır. Medyada yayınlanan şiddet içeriğinin etkisini anlayabilmek için, geçmiş 50 yıldaki yapılan çalışmalara bakmak yeterlidir. Bu bağlamda, televizyonun etkisine ilişkin son elli yıldır yapılan toplam iki bine yakın çalışmanın 600'nün doğrudan şiddet konusu ile ilgili çalışmalar olduğu tespit edilmiştir (Pecora, Murray ve Wartella, 2006). Televizyonun etkisi üzerine yapılan genel araştırmalar 1950'li yıllarda anket ve korelasyon çalışmaları ile başlar ve 1960'lı yıllarda bu çalışmaları deneysel çalışmalar izler. Çocuklar arasında medya kullanımı, kısmen multimedya taşınabilir

cihazlarındaki önemli artışa bağlı olarak son yıllarda önemli biçimde artmıştır. Ortalama olarak, 8-18 yaşları arasındaki çocuklar günde 7 saatten fazla zamanını medyada harcıyor. Medya şiddetine maruz kalmayı artan saldırganlıkla ilişkilendiren bilimsel bulgular biraz da olsa endişe yaratıyor. Yüz binlerce katılımcıyı ve çok çeşitli deneysel yöntemleri içeren yüzlerce bilimsel çalışma, şiddet içeren medyaya maruz kalmanın etkilerini araştırmıştır. Araştırmalar şunu göstermektedir: Deneysel çalışmalarda medyaya kısa süreli maruz kalma bile gerçek dünyadaki şiddete duyarsızlaşmaya, saldırgan düşüncelerde, duygularda ve davranışlarda artışa ve empati ve yardım davranışında azalmaya neden olabilir. Medya şiddeti ve temel psikolojik süreçlerin kısa vadeli etkileri, köklü teoriler ve araştırmalar ile sosyal, gelişimsel ve bilişsel süreçlerle açıklandığı üzere, zaman içinde kümülatif etkiler üretir. Aslında, medya şiddetine sürekli maruz kalmak, kişilik özelliklerinde, nispeten istikrarlı değişiklikler yaratır. Medyada şiddete maruz kalma, başkalarına fiziksel olarak zarar verme, başkalarını incitmek için kelimeler kullanma ve kasıtlı olarak başkalarının ilişkilerine zarar verme ile bağlantılıdır (Anderson vd., 2015).

Genel saldırganlık modeline göre, şiddet içeren medya içeriklerine maruz kalma ile saldırı, yakın partner şiddeti, soygun ve sokak kavgası gibi fiziksel dünyada şiddet içeren davranışlar arasında bağlantılar vardır. Giderek artan sayıda kanıt, medya içeriklerinde şiddet izleyen kişilerin empati ve yardım davranışlarında azalmaya yol açabildiğini göstermektedir (Bushman ve Anderson, 2002). Bir çocuğun medya içeriğine dikkat edilerek eğitici ve yaşına uygun içerikler izlediğinde saldırganlığının azaltabileceği, sosyal davranışları artırabileceği ve eğitim sonuçlarını iyileştirilebileceği genel saldırganlık modeline göre önerilir. Okul çağındaki çocuklar için eğlence amaçlı ekran süresinin günde 1-2 saat olduğu ve ekran içeriğinin ebeveyn ve

öğretmenler tarafından kontrol edildiğinde çocukların şiddet içeren medyadan bir şekilde daha az zarar gördüğü konusunda fikir birliği vardır. Medya şiddeti, saldırganlık için pek çok risk faktöründen yalnızca biridir, ancak siyasi ve ekonomik iktidarlar, profesyoneller ve ebeveynlerin için maliyeti çok düşüktür. Bu nedenle şiddeti ve yıkıcı etkilerini önlemek için sosyal, gelişimsel, bilişsel ve / veya kişilik psikolojisi geçmişine sahip medya psikologları ile iş birliği içinde medya şiddetine karşı koyacak politikalara ihtiyaç vardır. Bushman ve Anderson (2002) saldırganlığın yıkıcı etkilerinden korunmak için okul müfredatında dikkatlice oluşturulmuş medya okuryazarlığı içeriğini dahil etmek ve medya şiddetinin etkisi üzerine bir halk eğitimi kampanyası oluşturmak gerektiğini söyler.

Dijital Medyada Şiddet

"Artık ağlarda gönderen, alıcı, izleyici veya katılımcı olarak daha fazla erişim eşitliği mevcuttur."(McQuail, 2010)

Günümüzde haberlerin önemli bir kısmına ve dünyada olan biten hemen her şeye sosyal ağlar üzerinden ulaşılmaktadır. Özellikle sosyal medya araçları tüm dünyada kişisel deneyimlerin merkezi konumuna taşındı. 2020 Ekim ayı verilerine göre 4,5 milyardan fazla insan interneti kullanırken, sosyal medya kullanıcılarının sayısının 3,8 milyarı aştığı görülmektedir[1]. Dijital Küresel Durum Raporu-2020 Ekim, teknoloji merkezli iletişim ve etkileşim insanların günlük yaşamlarının çeşitli yönlerinde her zamankinden daha önemli bir rol oynamaya devam ettiğini gösteriyor. Bu raporda küresel olarak geçtiğimiz 12 ay içinde insanların %12 oranından daha fazla dijital dünyada rol aldıkları, teknolojiye bağlı zaman kullanımın arttığı, özellikle Instagram'ın güçlü biçimde büyüdüğü ve dijital pazarlamanın önemli bir mecra olduğu belirtilmektedir. Yetmişli yılların en bilinen şarkılarından olan ve medyanın pasifleştirici gücünü anlatan Amerikalı caz müzisyeni Gil Scott-Heron'un, "Revolution Will Not Be Televised" şarkısında olduğu gibi devrim belki televizyon izleyerek olmadı ama sosyal ağlar tüm ironisi ile bunu başardı. Televizyonun aksine, yeni medya bireysel yaşamı doğrudan etkiledi. Ayrıca, kullanım çeşitliliğini ve daha geniş katılımı teşvik ederek modernleşmenin "yıkıcı" etkilerinden sonra bireyin yeniden kendini keşfetmeye yardımcı olduğu söylenebilir (McQuail, 2010). Yakın tarihimizde yaşanan birçok toplumsal olayda halkın sokaklara dökülmesi ve aktif rol almasında sosyal medyanın önemli rol oynadığı görüldü. Türkiye'de bir darbenin engellendiği tarih olan 15-17 Temmuz 2016 tarihleri arasında toplam 34 milyon 818 bin 329 tweet atıldı (Sosyal

[1] https://wearesocial.com/digital-2020

medyanın eşine az rastlanır rolü, 2016). Sosyal medya ölçme, analiz ve araştırma hizmetleri veren Somera'nın Al Jazeera Türk ile paylaştığı verilere göre, 16 Temmuz'da atılan tweet sayısının yüzde 223 arttığı görülür (Kılıç, 2016). Yine günümüzde son bir yıldır yaşanan Covid-19 salgını nedeni ile dijital ağlar sadece bağlantılık özelliğinin çok daha fazlasının yaşandığı ve kamusal alan haline dönüştüğü bir mecra niteliği taşımaktadır. Zira son veriler, Türkiye'de insanların günde ortalama 7 saat internet ortamında zaman geçirdiğini göstermektedir.[2]

Çevrimiçi alanın sunduğu olanaklar, profesyonel içerik üretim süreçlerinin olduğu kadar, geleneksel medyanın sahip olduğu içerik üretim süreçlerinden ve uzmanlıktan uzak biçimde kişilerin kültürel deneyim ve birikimleri ile üretilen içeriklerin de yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla hiyerarşilerin bulanıklaşması gibi iktidar da bulanıklaşmıştır. Umberto Eco'nun (Bu kubbede hoş bir Eco, 2016) sosyal medya alanı twitter için bir söyleşisinde belirttiği gibi, köyün delisini meşhur eden bir alan olduğunu söylemek belki fazla indirgemeci bir yaklaşım olmakla birlikte, uzun vadede toplumsal hastalıklarımızın yaygınlaşmasında, yaratılan ağların önemli bir işleve sahip olduğu ise inkâr edilemez. McQuail (2010), dijital medyaya ilişkin medya alanını bulanıklaştırdığını belirtir. Medyanın tüm yönlerinin dijitalleşmesi ve yakınsamasının olacağını, etkileşim ve ağ bağlantısının artacağını, yeni bir yayın ve izleyici rollerinin ortaya çıkacağını ve hepsinden önemlisi medya kurumunun parçalanıp bulanıklaşacağın öngörür. 2017 yılında kaybettiğimiz İngiliz teorisyen Denis McQuail kitle iletişim araçlarına genel olarak "güç ve eşitsizlik", "sosyal bütünleşme ve kimlik", "sosyal değişim ve gelişme" ile "mekân ve zaman" olarak dört geniş başlıkta ele alındığını ve sınırlı biçimde dijital medyaya ilişkin

[2] https://datareportal.com/reports/digital-2020-turkey

teorik perspektiflerin aynı temalarla bağlantılı olarak tartışılabileceğini söyler. Ancak iktidar açısından, iktidara sahip olma ve iktidarın kullanılmasıyla ilgili olarak yeni medyayı açıklamada geleneksel yaklaşımlar yetersiz kalacaktır. McQuail (2010) medya sahipliğindeki bulanıklığının, bilginin içeriği ve akışının da yönünü belirlemekte güçlüğe neden olduğunu söyler. Artık ağlarda gönderen, alıcı, izleyici veya katılımcı olarak daha fazla erişim eşitliği mevcuttur. Dijital alan için özgürlük derecesi meselesi çözüme kavuşturulmamış olsa da bilgi akışlarının baskın yönünü veya önyargısını karakterize etmek artık mümkün değildir.

Sosyal ağların en temel özelliğinin, denetimsizliğin getirmiş olduğu özgür olma halidir, demek yanıltıcı olmaz. İletişimde sınırları belirleyen bazı çizgiler muğlaklaşmıştır. Geleneksel medya gücü, sembollerin oluşturduğu içerik ve anlamla insanları etkilediğine dair etki araştırmaları, günümüzde dijital medya ekseninde çok boyutlu biçimde karşımıza çıkmaktadır. McQuail (2010)'e göre "sosyal bütünleşme ve kimlikle" ilişkili olarak kavramsal alan, geleneksel medyada ele alınan ile benzeşiktir. Dijital medya için de geleneksel medyada sorulan soru aynıdır; dijital medya toplumda kaynaşmaya veya dağıtma gücüne sahip olacak mı? Bununla birlikte, internetin temel yapılandırması ve kullanımının doğası, ağırlıklı olarak parçalanmış sosyal etkilere işaret etmektedir. Öte yandan, farklı şekillerde bütünleşen ve daha bağlayıcı olabilecek yeni ve çeşitli dolaylı ilişkilerin ve ağların yolunu da açar. Dijital medya, kişilerin internet dışı hayatlarında dile getiremedikleri ayrımcı önyargı ve düşünceler içeren şiddet söylemlerini sosyal ağlarda daha kolay bir şekilde dile getirmelerine olanak sağlamaktadır. Çünkü, bireyler sosyal ağlarda günlük yaşantılarından daha anonimdirler. "Sosyal değişim potansiyeli" ile ilgili olarak McQuail (2010) ekonomik veya sosyal değişimin bir temsilcisi olarak dijital ağların iletişim potansiyelini yeniden değerlendirmesinin gerektiğini ileri sü-

rer. Kullanıcılar tarafından üretilen içerikler sosyal ağlardaki mecralar aracılığıyla, hızlı bir şekilde dolaşıma girmekte ve uzun vadede ise ağların birbirine bağlı yapısı aracılığıyla bireyler ve dolayısıyla toplum üzerindeki etkisini göstermektedir. Bununla birlikte, daha katılımcı medya, bilgi açısından daha fazla katılımcının yanı sıra daha esnek ve daha zengin olduğu için değişim üretmeye eşit veya daha uygun olabilir. Castells (2016) anlam inşa etme sürecinin multimedya ve iletişim ağlarında yaratılan, biçimlendirilen ve yayılan mesajlar ve çerçevelerle geliştiğini ileri sürer. Bu yeni özgür olma hali, kişilerin anlam inşa etme süreci ve iletişim ortamına bağlı olarak yürüyecektir. Bauman'a (2015) göre iletişim sadece anlam aktarma olmayıp, iletişimsel olmayan öteki işlevleri de yerine getirir. Bu işlevlerin arasında kültürün dinamik ve akışkan yapısı da dahildir. Castells (2016)'e göre kültür iletişimle aktarılır ve iletişimle dönüşür. Küresel erişime sahip, bütün iletişim araçlarını birleştiren, karşılıklı etkileşim potansiyeline sahip yeni bir elektronik iletişim sisteminin ortaya çıkışı kültürümüzü ebediyen değiştiriyor, değiştirecek yorumunu yapan Castells (2016) kültürel ifadelerin birçoğunun, dijitalleşmiş elektronik üretime ve bütünleşmiş bir iletişim sistemine dahil edilmesinin toplumsal oluşumlar, süreçler üzerinde ciddi etkileri olduğunu ileri sürer. Castells'in deyimiyle, kurgunun, kurmaya duyulan inanç olduğu, gerçek sanallık kültürünü ortaya çıkmıştır.

Dijital medyanın hayatımıza dahil olmasıyla birlikte çevrimiçi ortamlarda da şiddet incelenmesi gereken bir olgu olarak akademik gündemde yerini aldı (Chisholm, 2006; Elson ve Ferguson, 2014). Toplumsal bir olgu olan şiddet, medyadaki cinsiyet çalışmalarının önde gelen konularından birisidir. Medyada kadının nesneleştirilmesi, sadece yaygın bir problem olmayıp aynı zamanda kadına karşı şiddetin dolayımlı olarak söylemsel bir biçimidir. Bu nedenle, cinsiyet temelli şiddetin,

medya üzerinden okunabilmesi için geniş bir bakış açısına ihtiyaç vardır. Sonuçta dijital medya araçlarıyla meydana getirilen yaratıcı süreç dijital kültürü oluşturmaktadır. Bu kültür, modern kültürü hız ve ulaşılabilirlikle yeniden biçimlendirmektedir (Dijk, 2016). Dijk (2016) ağların kendilerine özel yapısal özellikleri bulunduğunu bahsederken ağ toplumunun, medya ağlarının toplum üzerindeki etkilerini daha iyi anlamaya yarayan çok sayıda teknik temeli olduğunu ileri sürer. Dijk (2016) bu kapsamda teknolojik gelişmenin iletişim ağlarının yöndeşmesini sağlayacağını, teknolojiye ulaşımın kolaylaşmasının gündelik hayat pratiklerine yansıyacağına ilişkin görüşlerine ilişkin detaylı gözlem ve değerlendirme yaptığı "Ağ Toplumu" isimli çalışmasında, geleneksel medyanın kullanım amaçlarına paralel olarak, ağların bireylerin temel kullanım amacının eğlence, sosyal ağ kurma ve iletişim olacağı ve her şey bu ağ üzerinde gerçekleşeceği düşüncesinde temellendirir

Geleneksel medyadaki şiddet öğelerine ilişkin yapılmış çalışmaların, dijital medyada geçerli olduğu aşikardır. Alanda medyada görünen şiddet imgesi ile gerçek dünyadaki etkisi arasındaki nedenselliği ortaya koymaya çalışan deneysel çalışmalar bulunmaktadır (Mora, 2005; Gencel ve Binark; 2000; Keane 1998). Medyada cinsiyet temelli şiddetin incelenmesinde yapılan bir diğer çalışma biçimi ise medya görüntülerinin içeriğinin analizi olup bu genel bir çerçeve sunar. Bu tip çalışmalar, medya içeriğinde şiddetin biçimleri mesaj içeriklerinin dış dünya ile etkileşimden çok, görüntü ve metinlerin içerik ve anlamının incelendiği çalışmalardır. (Rhode, 1995). Belli dönemlerde gerçekleştirilen farklı medya araçlarında şiddetin nasıl sunulduğuna ilişkin çalışmalar yapılmış olup, bu çalışmalar medya/şiddet ilişkisinde genel hatları ortaya koyar (MEDİZ, 2008).

Akademik araştırmalar, dijital ortamda şiddete maruz kalmanın risklerine odaklanmıştır ve "siber güvenlik" terimleri ar-

tık yaygın olarak kullanılmaktadır. Şimdiye kadar, şiddet içerikli oyunların gerçek hayattaki saldırganlıktaki rolünü açık bir şekilde açıklamaya çalışan temel sayılabilecek iki model bulunmaktadır. Birincisi önceki bölümde bahsedilen Anderson ve Bushman'ın (2002) Genel Saldırganlık Modelidir. Diğer model ise Ferguson, vd. (2008) tarafından önerilen biyolojik belirleyicilerin yanı sıra aile ve akran gruplarının sosyal bağlamına odaklanan Katalizör Modelde sanal şiddetin etkilerine yoğunlaşır. Ferguson ve diğerleri (2008) tarafından önerilen Katalizör Modeli, doğuştan gelen motivasyonlara, biyolojik düzenlemelere, akran ve aile etkileri gibi diğer daha temel çevresel faktörlere odaklanır. Model, saldırganlığa yatkın bir kişiliğin çoğunlukla biyolojik ve genetik eğilimler yoluyla geliştiğini belirtir. Bununla birlikte, bu göreceli olarak değişmez faktörler, çevresel bakış açıları (örneğin, aile) tarafından olumlu ya da olumsuz yönde düzenlenir. Katilazör modeline göre, ebeveyn istismarı veya akran suçu gibi sosyal faktörlerle bir araya gelen biyolojik faktörler kişiyi saldırgan davranışa yatkın hale getirir, ancak ortamdaki stres bunu yapma motivasyonunu belirler. Bu modelde diğer medya türleri gibi, dijital oyunlar da potansiyel katalizörler olarak kabul edilir. Yani şiddet eğilimi olan bir kişi, dijital bir oyunda görülen eylemlere benzer biçimde agresif davranabilir. Şiddet içeren davranışların özel olarak ifade edildiği bu yol, şiddet içeren medyadan etkilenebilir. Ferguson vd (2008) önerdiği katalizör modeli dijital medyayı tek başına sorumlu tutmaz. İlk etapta şiddete başvurmanın gerekçesi veya motivasyonu medya olamaz. Bununla birlikte, saldırgan bir kişiliğe sahip bireyler, şiddet içeren medyadan daha çok etkilenirler. Bu noktada, dijital medyada şiddetin kurgulanması ve yayınlanmasında kendi gerçekliğini yaratmasına dikkat etmek gerekmektedir.

BÖLÜM III
TOPLUMSAL PROBLEM OLARAK ŞİDDET

Şiddetin Gerçekliği

İktidarın gerçeklik söylemlerinin yer aldığı temel araçlarından belki de en önemlisi kitle iletişim araçları yani medyadır. Şiddetin oynadığı rol insanlık açısından çok önemli bir noktadadır. Bu nokta, şiddetin tüm çıplaklığı ile karşımızda durmasıdır. Savaş, intihar, cinayet gibi kolayca yorumlanan şiddet yanında, politikaların yarattığı şiddet, psikolojik şiddet, suistimal, mobbing, çevrimiçi şiddet gibi biraz daha çetrefilli ve ruhları örseleyen şiddet, çeşitli biçimlerde toplumsal düzlemde yer almaktadır. Bu çeşitlilik, günümüzde şiddet yaratma kapasitesinde insanlığın geldiği noktayı göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Toplumsal sorunlarımızın son yıllarda en başında sıralanan şiddet, sosyal ağların çoğaltıcı yapısı, dijital medyada gücün belirsizliği ve kamunun yaygın erişimi içinde temel sorun olarak karşımıza çıkar. 2008 yılından itibaren şiddet yoluyla öldüğü belirlenen kadınların anısına kurulan ve ölen kadınların istatistiğini gösteren anıt sayaç[1] şiddetin son yıllarda artış oranını göstermesi bakımından oldukça nettir. 2008 yılında öldürülen kadın sayısı 66 iken, 2016 yılında bu sayı 278 olmuştur. 2020 Aralık ayında ise anıt sayacın gösterdiği rakam 361'dir. Sadece

[1] http://anitsayac.com/ (erişim tarihi 13 Aralık 2020)

kadınların gördüğü şiddet yanında, çocuk ve yaşlıların uğradığı şiddet, son yıllarda sağlık çalışanlarının yaşadıkları şiddet, hayvanlara uygulanan şiddet ve öteki olduğu düşünülen herkese ve her kesime uygulanan şiddet, bu olgunun toplumun çeşitli katmanları arasında artan biçimde yer aldığını göstermektedir. Şiddetin birçok ayrımı olmakla birlikte şiddet üzerine bütünsel bir bakış geliştiren Galtung (2010)'a göre üç temel biçime ayrılır; doğrudan uygulanan bir olay sırasında ortaya çıkan fiziksel şiddet, devlet ya da bir örgüt aracılığıyla uygulanan ve bir süreç içeren yapısal şiddet ve insanlık dışı ve dışlayıcı bir sunumla değişmezlik içeren kültürel şiddet. Kültürel şiddet, gerçekleşen şiddet eyleminin onaylayan kültürel yapı olarak tanımlanırken, "yapısal şiddet" ise, temel insani ihtiyaçların, potansiyel olarak mümkün olanın altında bir düzeyde karşılanmasına yol açan "önlenebilir bir ihlal"dir. Yani şiddetin fiziksel olmasının ötesinde uzun süreli ve kültür içinde kendine yer bulması, akıl ve ruha zarar verecek biçimi oldukça dikkat çekicidir. İnsanın potansiyel gelişimini ölçüt alan bu yaklaşımda her üç şiddet biçimi de birbiriyle ilintilidir. Şiddet, sadece özneye bağlı ya da özel alana ait insan doğasına özgü bir olgu olmayıp toplumun en alt katmanından başlayarak hükümetlerin politikaları ve yasaları kapsamına giren, sınırları aşarak uluslararası politikanın konusu olarak yönetimsel, toplumsal ve politik bir olgu olarak ve çok boyutlu biçimde karşımıza çıkmakta olduğunu bu kitabın ilk bölümünde belirtmiştik. Foucault'un deyimiyle şiddetin araçsallığı toplumdaki tüm iktidar yapılarının içinde sarmallar halinde kendine yer bulur (Foucault, 2002). Toplumun parçalı ve çok katmanlı yapısı içinde, zaman ve uzam bağlamında da şiddetin anlaşılması ve kavramsallaşması değişmektedir. Carter ve Weaver (2003) şiddetin tanımının genellikle farklı coğrafi konumlarda bulunan toplu-

luklara, kültürel yapılara ve zamana göre değiştiğini, özellikle de genel kabul gören medyada şiddet tanımlarının neredeyse her on yılda büyük oranda değiştiğini söylemektedir. Çünkü şiddetin tanımı, medyada şiddetin nasıl sunulduğu ile doğrudan ilişkilidir. Nitekim, geçmişte şiddet olarak kabul edilen görüntüler, günümüzde masum eylemler olarak görülebilmekte ya da tam tersi sıradan eylemler şiddet olarak kabul edilebilmektedir.

Toplumun farklı kesimlerinin çeşitli mecralar yaratabilme ihtimali bulunan sosyal ağların ise toplumun benimsediği yanlışları yaygınlaştıran ve büyüten bir yapısı olduğu görülmektedir. Günümüzde çevrimiçi dizilerinin yaygınlaşmasının temel sebeplerinden en önemlisi, hedef kitlenin televizyon izleme alışkanlığının web üzerindeki yapımlara yönelmesi olduğu kadar, dizi ve sinema yapımcılarının bu alanı denetimsiz olmasının rahatlığını yaşamalarıdır. Sektörde bir dizi yapımcısının bu diziyi televizyonda yayınlatmam, çünkü aşırı şiddet ve cinsellik içeriyor ve RTÜK buna izin vermez yaklaşımı çevrimiçi yayınların ne kadar denetimsiz biçimde yayıldığını bize göstermektedir. Yapımcılar ile kamunun iyiliği her zaman çelişmiştir. Ancak çevrimiçi yayın platformları ile ülkemizde profesyonel yapım türü bakımından cinsellik ve şiddet içeren yayınların da arttığı görülmektedir. Ama maalesef bu konuda istatistiki bilgi henüz bulunmamaktadır. Günümüzde dijital medya üzerinden gerçekliğin bağlamında koptuğu kimliklerle karşılaşılır. Gerçeklik düzleminde tartışılamayacak konular, sanal olmanın rahatlığı ile ifade edilirken, sanal kimlikler üzerinden kısmen de olsa gerçeklere ulaşılabilir. Sosyal medya alanına yüklenen içerikleri ve bu içeriklere katılanların gerçekliğine eleştirel yaklaşmak mümkündür. Oysaki sanal iletişim ortamlarının sanal kimliklerle yaptıkları yorumları tartışmasız gerçekliğin uzantısı olarak kabul etmek elbette mümkündür.

Şiddeti Anlamada Bir Yol Bulabilmek

Önceki bölümlerde belirtilen şiddete ilişkin teoriler bugün medyada yer alan bir haber içeriğini çözmemize elbette yardımcı olacaktır. Bir film sahnesinde şiddet içeriğinin kullanılması senaryoya ve izleyici deneyimlerine nasıl bir katkısı olduğunu psikolojik teorilerle değerlendirebiliriz. Bir haberin çerçevelenmesinde şiddet içeriklerinin kullanılma sebeplerini medya ekonomisi ile açıklayabiliriz. Bir dizide kullanılan şiddet içeren bölümleri medyanın çekicilik unsuru ile açıklayıp örneklendirebiliriz. Medya içeriklerinin artık gerçekliğini kaybettiğini ve izleyenleri duyarsızlaştırdığını da Baudrilard (2005)'ın yaklaşımıyla uzun uzun tartışabiliriz. İktidarın uzaklarda olmadığını, ev içindeki iktidarın diğer iktidarların uzantısı olduğunu Foucault (2002) ile değerlendirebilir kendimize bir çıkış yolu bulabiliriz. Arendt (2018)'ın dediği gibi günümüzde yaşananları kötülüğün sıradanlığı ile açıklayabilir ve bu sıradanlığın ne kadar acı verici olabileceğini düşünebiliriz. Balibar (2014) gibi kendimize medenilik stratejileri geliştirebilir siyaset ve hukuku bu yolları bulmak için referans alabiliriz ve almalıyız da. Ancak bütün bu teori, model ve yaklaşımlar insanlığın en ilkel duygusu olan şiddet davranışlarının neden olduğu kültürel, ekonomik, siyasi ve psikolojik çerçeveyi ortaya koymakta bir parça eksik, bir parça yetersiz ve bir o kadar anlamsız kalabiliyor. Bir genç kızın sadece öldürülmesi değil, öldürme sürecinde yaratılan şiddet ortamı, çeşit ve yöntemleri insanlığı yeniden sorgulamayı gerektiriyor. Açıkçası bunları açıklamak da çaresiz olduğumuz müddetçe şiddeti önlemenin yolunun mümkün olmayacağı da görünüyor.

Aslında saniyeler içinde olup bitiyor. Ana yoldan çıkan bir dolmuş, içinde yolcusu olan genç kızı kaçırmaya çalışıyor. Hangi cesaret? Hangi cüret? Hangi hak? Yapmak istediği tek bir şey var, kendi iktidarını, kadın bedeni üzerinde sonuna kadar kul-

lanmak. Kadın buna karşı çıktığında ise bedene uygulanan şiddet yönünü değiştiriyor ve ilkel, barbar bir hal alıyor ama yetmiyor öfke ve kendini kurtarmanın hali ile cansız kalan beden tamamen ortadan kaldırmak ve bedeni yok ettiğinde tüm günahlarından kurtulacağını zannetmenin bayağılığı ile Orta Çağ'da yapılan işkencelerin son aşaması olan bedeni yakarak yok etmeye çalışmak... yani sonu gelmeyen bir şiddet arzusu. Günümüz dünyasında bunu anlamıyoruz ya da anlayamıyoruz. Bunun bir hasta beyin tarafından yapıldığından başlayıp muhafazakâr düşünce sisteminin eleştirisine kadar geniş bir çerçevede tartışıyor, düşünüyor ve yazıyor. Sistemin devamını sağlayan birçok üst düzey makam sahibi taziyelerde bulunurken, bir daha buna izin verilmemesi için yarı empati içeren, yarı siyasi cümleler kurduğunu duyuyor ve görüyoruz. Kınandı, öfkelendi, protesto edildi. Ama sonunda yaşanabilecek en uç acı ve korkuyu yaşayan genç bir beden, toprağın sarmalamasına bile izin vermeyen yanmış bir tenle ruhu aramızdan ayrılıyor. Sevdikleri yıllarca bunun neden kendi başlarına geldiğini açıklayamadan yaratana sığınmaktan başka çare bulamaz biçimde hayatını sürdürürken, yeni şiddet ve nefret olayları konuşuluyor. Sadece isimler değişiyor ve şiddetin sınırları gittikçe genişliyor. Eaglaton'un (2012) dediği gibi şiddetin rasyonel temeli yoksa da akıl dışı temelleri vardır. Kötülüğü gerekçesiz görmek onu açıklanamaz ve karmaşık görmek anlamına gelmez. Bir kadını yok ederken akıl dışı gerekçelerle karşılaşılır. Onlar kendi varlık bütünlüğü için kadınları bir tehdit olarak görür ve bu şüphesiz bir gerekçe olmakla birlikte akıl dışıdır. Erkek varlığını olumsuzlama tehlikesi taşıyan kadını yok ederken kendi varoluşuna ikna olur. En kötü olan şeyler sonunda iyileşmeye başlayabilir. İçinde bulunduğumuz durumun ne kadar kötü olduğunu fark ederek onu düzeltmeye girişmeliyiz. Toplumun iyileşmesi ve düzelmesi gerekir. Toplum pozitivizme göre bir

organizmadır. Bu organizmanın idealize olabilmesi için donanımlı bir eğitime, değişimi kucaklayan kültürel bir dönüşüme, sorunları çözmekte pragmatik yaklaşımlar getirebilen bilinç düzeyinde bireylere ihtiyaç vardır. İdeal bir topluma ulaşılmanın imkansızlığı Ütopya olarak kabul edilirken More'a göre, Ütopya'daki insanlar erdem sahibidirler. Önce nasıl düşünmeleri gerektiğini öğrenirler sonra ise, bilgilerini arttırmak için ömürleri boyunca okuyup çaba gösterirler. More'a göre Ütopyalılar boş zamanlarında, okuma ile meşgul olup zihinlerini geliştirmekle uğraşırlar. More bunu söylediğinde tarih 1516'yı gösteriyordu. Bizim 2020 yılında hala yapamadığımız şeyden bahsediyordu. Comte ise artık toplumun pozitif hal aşamasına geçtiğinden olayların nedenlerini araştırıp, kural ve yasalar ürettikleri aşamada olduğundan bahseder.

Walter Benjamin (2005) bir şiddet eleştirisinin ödevinin şiddetin hukuk ve adaletle ilişkisinin açıklamak olarak değerlendirmesi 1. bölümde açıklandı. Şiddetin durdurulması için umutsuzca imdat çağrısı yapmak yerine şiddetin üç farklı tarzı; öznel, nesnel ve simgesel şiddet arasındaki karmaşık etkileşimi analiz etmek gerekir. Öznel şiddetin yani toplumsal failler, kötü bireyler, disipliner baskı aygıtları ve fanatik kalabalıklar tarafından uygulanan şiddetin çekiciliğine kapılmamak gerekir. Öznel şiddet, bu şiddet türünün en görünür olanıdır (Žižek, 2018). Žižek Yunan mitolojisinin en bahtsız karakteri Oidipus'un son nefesine kadar, "insanlık durumu" nu onun en temel olanağını gerçekleştirerek yaşadığını yazar. Bu sebepten dolayı, Oidipus bir bakıma artık insan değildir ve insan dışı bir ucubeye dönüşür. Nihayetinde öznel mahremiyete maruz kalarak dışkımsı bir artığa dönüşerek bedel öder (Eaglaton, 2012, 366). Oysa Terry Eaglaton bedeni nesnelliğin kök bulduğu yer olarak tanımlar. Bedene yönelik ilginin rasyonalist bakış açısına tepki olarak geliştiğini, bunun ironi olduğunu belirten Eaglaton insan bedeninin nesnel

dünyayı verdiğini öne sürer. İngiliz düşünür Eaglaton, her bedenin nesnel bir statü talep ettiğini, toplumsal ilişkilerin olmadığı ve fiili bir gerçeklik kavramı bulunmayan kültürel bir dünya olamadığını belirtir. Beden bir çeşit göstergedir ve anlam o bedendedir (Eagleton, 2012, 15). Žižek, kitabın ilk bölümünde şiddeti "öznel ve nesnel şiddet" olarak ikiye ayırır ve şiddet patlamalarını yaratan arka planın hatlarını algılayabilmemiz gerektiğini salık verir. Žižek aslında nesnel şiddeti de ikiye ayırarak dile ve dilin çeşitli biçimlerine işlemiş olan sembolik şiddeti, ikincisi ise ekonomik ve politik sistemlerimizin işleyişinin genellikle yıkıcı sonuçlarını içeren şiddet olarak tanımlar. İkinci şiddet türü ise öznel şiddettir ki özellikle bireyler tarafından uygulanan şiddettir ve öznel şiddet diğer şiddet türleri içinde en görünür olandır.

Geçtiğimiz yüzyıl iki büyük savaşın ve devrimlerin yılı oldu. Her iki eylem biçimini birleştiren temel nokta ise şiddettir. Ancak yaşadığımız yüzyılda şiddetin yöntem ve tekniklerinin şaşırtıcılığına ve öznelliğine şahit olunmakta. Literatür tarandığında şiddeti çözmek için iki temel yol olduğu görülür. Bu yollardan elbette ki siyaset birinci sırada yer alırken diğeri ise vazgeçilmez biçimde hukuktur.

Şiddetin Önlenmesinde Siyaset

Günümüz siyaset biliminin temellerini oluşturan Aristoteles'in Politika kitabından beri, siyaset gündemde olan bir konudur. Siyaseti, insan faaliyetlerinin en kapsamlısı ve bilgi hiyerarşisinin en üst kademesi olarak tanımlayan Aristoteles üstün bilim olarak görür. İnsanlar arasında bir çatışma, bir mücadele ve kavga siyaset olarak tanımlanırken, değişik fikirler ve çıkarlara sahip olma çatışmanın temeli, toplumdaki değerlerin paylaşımı çatışmanın asıl konusu olarak tanımlanır. İktidarın ele geçirilmesi, iktidarın yararlarının paylaşılması ise çatışmanın hedefini oluşturur. Harold Lasswell (1958) siyaseti "Kimin, neyi, ne zaman, nasıl elde ettiğini" belirleyen bir faaliyet olarak tanımlar. İdealist görüşe göre Duvarger (1967) toplumda bütünlüğü sağlamak, özel çıkarlara karşı koyarak genel yararı ve insanlığın ortak iyiliğini gerçekleştirmeyi siyasetin amacı olduğunu söylerken, siyasetin herkesin yararına olan bir toplum düzeni kurma çabasından ibaret olduğunu söyler. Hem bir çatışma ve iktidar kavgasıdır, hem de –en azından bir ölçüde- toplumun bütün üyelerinin yararına olabilecek bir düzen sağlama aracı olan siyaset çok yönlü ve karmaşıktır, dar ve tek yönlü yorumlamalar ise yeterli değildir. Siyaset bilimi siyaset felsefesi ve anayasa hukuku çerçevesinde gelişmiştir. Sonraları siyasal tarih, siyasal iktisat, siyaset sosyoloji ve siyasal antropoloji gibi alanlar da doğmuştur. Klasik siyaset biliminin konusu devlet, kuruluşu, fonksiyonları, amaçları devlet-insan ilişkileri ve devlet bilimi olduğu düşünülürken (Kapani, 1988), günümüz siyaset bilimi siyaseti devleti aşan bir kavram olarak ele alır. Devletin olduğu yerde siyaset vardır denilebilir ancak siyasetin olduğu yerde devlet vardır demek çok zordur. Devlet olmayan topluluklarda da siyaset vardır. Nihayetinde iktidar kavramı politika biliminin ana konusu olarak devleti aşan bir kavramdır. Bir

toplumda çok sayıda iktidar olabilir, siyasal iktidar olarak sınırlamamak gerekir.

Şiddet gibi, siyasette kendi başına bir fenomen olarak algılanmaz. Wright Mills "Tüm siyaset iktidar mücadelesinden ibarettir" der ve bunu bir adım öteye taşıyarak iktidarın nihai biçiminin şiddet olduğunu söyler. Mills, fonksiyonalist Talcot Parsons'un (1937) toplumda birliğin normatif bir yapı etrafında örgütlendiği düşüncesine, bu tarz bir birliğin başka motivasyonlarla da kurulabileceğini söylüyor. Modern toplumlar normatif yapılar şeklinde açıklanmak için çok karmaşıktır. Bu tarz toplumlarda birliği genellikle şiddet ya da şiddet kullanma tehdidi sağlamaktadır diyen pozitivist faydacı görüşün temsilcilerinden Mills (1956) "İktidar Seçkinleri" isimli yapıtında ticari, ekonomik ve askeri seçkinlerin birbirine yakın çıkarlarının, toplumsal yapının üstünde bir zirve oluşturduklarını ileri sürer. Bu zirve iktidar olanlardan oluşurken John B. Thompson (1995) iktidarın dört biçimini tartışır. Daha belirleyici bir tanımdan yola çıkan Thompson toplumdaki iktidarları; ekonomik iktidar, politik iktidar, tehdit içeren zorlayıcı iktidar ve sembolik iktidar olarak sıralar. Bu güçlerden, Thompson'a göre medyanın iktidarı sembolik boyutta görülür. John Thompson (1995), kilise, okul ve üniversite gibi kurumlarla aynı kategoriye aldığı medyanın, bilgi ve iletişim kaynağı aracılığıyla yarattığı anlam ve kültüre dikkat çeker. Medya gücü, sadece biçimsel formu ile değil sembollerin oluşturduğu içerik ve anlamla da insanları etkiler. Thompson'a göre, politik kontrol ve etki süreçlerinde, genellikle seçimlerde ya da sosyal hareketlerin güçlenmesinde medya her zaman önemli rol oynamıştır. Couldry (2002) ise gerçeğin yapılandırılmasının sembolik biçimde gerçekleştirme iktidarının medya kurumunda olduğunu ileri sürer. Medyanın iktidarını sembol ve imgeler yoluyla kurduğunu belirten hem

Thompson hem de Couldry şiddeti medyanın sembolik ve kültürel boyutu olarak tanımlar ve güç ile ilişkilendirirler.

Castells (2009) için ise iktidar, baskı kurma, hükmetme, şiddet ve çarpıklıkla ilişkili olup, toplumun en temel sürecidir. Enformasyon toplumu kavramlarının günümüzdeki geçersizliğini gören İspanyol düşünür Manuel Castells, "The Network Society" (2004) isimli çalışmasında "Ağ toplumu" kavramını ortaya koymuştur. Enformasyon toplumunun temel argümanı Bell'e (1974:27) göre, bilgi üretiminin diğer üretim biçimlerine göre baskın geldiği ve bu üretimin "bilgi teknolojileri" tarafından şekillendiğidir. Bununla birlikte Castells, enformasyon toplumu olmanın bir adım sonrasından bahseder. Gelişmiş iletişim teknolojilerinin yaratmış olduğu iletişim biçimlerini "ağ toplumu" kavramı çerçevesinde açıklayan Castells (2005), dünya çapında oluşan ağların hayat döngüsünde, üretim sisteminde ve hiyerarşilerde bulanıklık yarattığını ve düzene ilişkin yeni tanımlamalara ihtiyaç olduğunu söyler. Bu tanımlamaların içinde yine iktidarın tanımı yapmayı deneyen Castells ağların teknolojinin bir uzantısı olmakla birlikte, bireylerin ağ üzerinde bulunabilmesinin önemine dikkat çeker. Bu ağ üzerinde bulunma iktidar olmanın yeni biçimidir. Castells (2004) ağ üzerinde olmayan bireyin bu yeni topluluk içinde rol alması ve ilişkileri yönlendirebilmesinin mümkün olmadığını ileri sürer. Benzer şekilde Dijk (2016) tarafından bu ağların giderek artan biçimde toplumun her bir birimini veya parçasını birbirine bağladığını söyler. Ağlarla birbirine bağlanan bireyler sanal dünyada gerçek dünyanın yeni uzantıları olarak toplumun temel birimleri halini alırlar. Castells (2005) ağlar toplumlarımızın yeni sosyal morfolojisini oluşturur derken, ağların yayılması mantığının üretim, deneyim, iktidar ve kültür süreçlerinde işleyişi ve sonuçları da değiştirdiğini ileri sürer. Castells (2016) özellikle "İletişimin Gücü- Communication Power-(2009)" adlı çalışmasında

iletişimin iktidar yaratmakta ve iktidarın iletişimi kullanmaktaki becerileri üzerinde durur. İktidar sahiplerinin kim olduğu sorusunu da şirketlerin iletişim ağları, finansal ağlar, kültür endüstrisi ağları, teknoloji ağları ve siyasal ağlar arasındaki bağlantılarda bulunduğu cevabını verir. İktidarın şiddetle ilişkilendiği bakış açılarından ağ toplumuna dönüşürken, şiddetin yok olduğunu söylemek mümkün olmadığı gibi dönüşüp bulanıklaştığı iddia edilebilir.

Siyaset biliminin temel inceleme alanı iktidar ve iktidarın meşruluk problemi olarak sınırlı olup şiddet ve tahakküm meşrulukla birlikte incelenir. Siyaseti bir güç ve iktidar mücadelesi olarak gören Weber bürokrasi temelinde geliştirdiği bu bakış açısında, toplumların bürokrasiyi kaldırıp yerine yeni bir şey koyamayacağı düşüncesi temelinde bürokrasiyi disiplin ve tahakkümün en rasyonelleşmiş türevi olarak kabul eder. Bürokratik tahakküm altında yönetilenlerin mutlak itaate yönelik bir tutum geliştirdiğini ileri süren Weber, iktidarı direnişe rağmen kendi iradenizi dayatabildiğiniz sürece her yerde mevcuttur görüşünü ileri sürer (Arendt, 2018,). Weber'in her yerde mevcuttur görüşünü Arendt bir adım sonraya taşır ve muğlaklığın yarattığı karmaşada iktidarın kim olduğu sorusunu sorgular. Aslında şiddeti kimin uyguladığı sorusuna cevap arar. 1969'da yazdığı Şiddet Üzerine-On Violence adlı çalışmasında iktidardan ne anladığımızı sorgulayan Arendt (2018), "İktidar bir yönetim aracı mıdır?" sorusu ile şiddet ve iktidar arasında ilişki kurmaya çalışır. Bu soruyu kumanda etmekle ilişkilendiren Arendt, iktidarın doğası konusunda siyaset felsefesinde bir fikir birliği olmadığını ve bunun da gerekmediği üzerinde durur. Nihayetinde Weber'in açtığı yoldan yürüyen Arendt (2018) "Bürokrasi ya da karmaşık bürolar sisteminin egemenliği; burada hiç kimse ne tek kişi ne de en iyi kişi ne birkaç kişi ne de pek çok kişi sorumlu tutulamaz ve en iyisinde hiç kimsenin ege-

menliği diye adlandırılabilir" yorumunu yapar. Hiç kimsenin egemenliğinin, tiranlıktan daha kötü olduğu üzerinde duran Arendt, yapılanlar konusunda cevap verecek bir tek kişi bulunamayacağını ileri sürer. Sorumluluğun kimde olduğu ya da düşmanın kim olduğu muğlaklaşmıştır. Arendt, "Kötülüğün sıradanlığı" çalışmasında da benzer bir yaklaşıma sahiptir. Hannah Arendt, Yahudilerin soykırım sırasında sürgün edilmeleri ve soykırıma uğramalarına ilişkin sorumlu tutulan Adolf Eichmann'ın Kudüs'te yapılan duruşmasına New Yorker dergisini temsilen katılır. Dergi için Arendt, bu davayı gözlemleyerek rapor yazacaktır. Arendt davayı izler ve çok tartışılan tezini öne sürer; "Kötülüğün Sıradanlığı". Adolf Eichmann savunmasında ısrarla sadece kurallara ve kendisine emredilenlere uymuş ve tam bir bürokrat gibi davranarak emirleri yerine getirmiştir. Sonuçta tüm şiddet olayları ve soykırım bürokratik bir emrin yerine getirilmesidir. Bu nedenle şiddeti uygulayan ve sorumlu olarak tutulan bir erkin daha yerinde olduğunu savunan Arendt, iktidar istenci ile itaat istencini birbiri ile ilişkili olduğunu düşünür. Çünkü ona göre şiddet, bir amaç değil, bir araçtır ve bu açıdan da insan eyleminin amacı şiddet olamaz. Özellikle iktidar olan hakimiyetini kurmak için şiddeti bir araç olarak kullanabilmektedir. Arendt'in düşüncelerinde dikkat çekici nokta, organize olmuş şiddeti dışlayıp, bu olguyu siyasi alanın dışına çıkarmasına karşın, bireysel olarak ortaya konan şiddeti, ortadan kaldırılması gereken bir olgu olarak görmeyişidir. Arendt'e göre bireysel anlamda ortaya çıkan şiddet, haksızlığın görüldüğü ve diyalog yoluyla halledilemeyecek bir mesele karşısında ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda Arendt'e göre şiddet, doğal insani duygulardandır ve insanı buna karşı tedavi etmek de insanı insanlığından çıkarmak ya da hadım etmek anlamına gelir (Arendt, 2018). Fakat Arendt'in bu yargısı, şiddetin insan eylemi olarak savunulacağı anlamını taşımaz. Arendt'in

bu ifadelerle göstermek istediği şey, şiddetin varlığının yok sayılamayacağı, insanca bir tepki olduğu ve hangi durumlarda ortaya çıkabileceğidir. Boyun eğme dürtüsünün, güçlü olan tarafından yönetilme arzusu insan psikolojisinde baskın olduğunu ileri süren Arendt, güçlü olana boyun eğme isteksizliği bir tahakküm isteksizliğini de beraberinde getirmektedir. İktidar ve şiddeti ayrı fenomenler olarak görse de Arendt (2018, 63) bir arada ortaya çıktığını belirtirken ne zaman her ikisi bir araya gelse iktidarın öncel ve baskın etken olduğunu anlarız yorumunu yapar. Katıksız şiddet, iktidarın kaybedildiği bir süreçte devreye girer. Siyasal açıdan iktidar ve şiddeti aynı şey değildir. Genel olarak iktidar istenci sadece siyaset sınıfına özgü değildir. Ancak Arendt şiddeti siyasal/kamusal alanda değerlendirir ve öznel şiddeti ancak siyasal iktidarı açıklayabilecekse yer verir. Özel alan, siyaset öncesi örgütlenme biçimine karşılık gelir; gizlilik, zorunluluk ve baskı ile karakterize edilir. Bu alanda hayatın devam etmesine ve yaşamın korunup kollanmasına ilişkin amaçlar vardır. Şiddet hem kamusal hem özel alanda olmakla birlikte Arendt sadece siyasal olanı açıklama temelinde şiddeti ele alır ve özel alandaki şiddeti ihmal eder.

Aslında şiddetin ortadan kaldırılabileceği varsayımı, siyaset hakkındaki düşüncemizi şekillendiren öğelerden biri olduğunu söyleyen Balibar (2014), siyasetin kurulabileceği fikri düşüncemizin ayrılmaz bir parçası olduğunu belirtir.

"Başka bir ifadeyle: Siyasetin ufkunda, onu mümkün kılan bir koşul ve bütün pratiklerinin telos'u olarak siyaset yer alır. Tam anlamıyla ortadan kaldırmak mümkün olmadığında, kimi zaman sadece, siyaset-dışı olduğunu varsaydığımız (Foucault bu temsili sorgulamıştır) bir kanunsuzluk ve asosyallik alanının ayrılması ve bitimsiz bir şiddetler zincirinin kesilmesi olarak iki biçimde [şiddetin] alanının ve etkilerinin sınırlanması düşüncesine başvururuz. Ama şiddetin siyaseten kısıtlanması düşünce-

sinin temelinde zaten bir ortadan kaldırma yer alır; çünkü onun sınırlandırılmış, tanıdık ve yönetilebilir olduğu düşüncesi söz konusudur. Siyasal olanın (yani siyasetin özerk düzeninin) varlığını önceden varsayan ve onu bu şekilde ortaya koyan siyaset, öncelikle yadsıma anlamına gelir ve şiddetin "yerini alır"." (Balibar, 2014)

İktidarın yukardan aşağıya gelmediğini tersine iktidarın tüm toplumsal zeminden biçimlendiğini ileri süren Foucault ile toplumda yaşanan şiddet olaylarındaki katleden-kurban ilişkisindeki iktidar sürecine bütüncül bakış gerekmektedir. Aslında iktidarın öldüğünü her şeyin yok oluş içinde olduğunu ve kamusallıkla çok anlamlılığa dönüştüğünü ve bunun anlam yitimine yol açtığını düşünen Baudrillard'ın düşünceleri aracılığıyla sanal şiddet ya da meta-şiddet diyebileceğimiz medya şiddetinin anlam yitiminin nedenleri siyaset ve hukuk bağlamında ele alınırken kamusala dönüşen şiddet imgeleri ile nasıl baş edeceğimizin yollarını bulmak zorundayız.

Her ne kadar medyada şiddetin temsilini ya da şiddet görüntülerinin alımlanması uzun yıllardır literatürde yer alsa da bütüncül bir bakış açısı geliştirebilmek için sosyolojik olarak toplumsal ilişkilerin dinamikleri içerisinde ele alınması gerekmektedir. İnsan toplumsal, kültürel ve ekonomik varlığı ile bir bütün olup, şiddetin toplum tarafından nasıl kabul gördüğü toplumun kültürel arka planı ve değer yargıları tarafından belirlenmektedir. Şiddetin iktidar ve egemenlik kavramı ile ilişkilendirildiği gibi simgesel alanda Baudrillard'ın deyimi ile kamusal hale gelmiş ve bir meta-şiddet boyutuna ulaşmıştır. Günümüzde buna medyada verilebilecek çok sayıda örnek mevcuttur. Bu kapsamda güncel medya verileri için Ağustos 2020 aralığındaki son bir haftalık periyotta dijital medyada yer alan şiddet içerikleri genel olarak değerlendirilecektir. Bu içeriklere ulaşmak için aşırı şiddet olgusuna eşlik eden ve beden bütün-

lüğünü ortadan kaldıran ya da kaldırmaya yönelen bir içkinliği anlattığı için "ölüm" ve "öldürme" anahtar kelimeleri aramada kullanılmıştır. Çünkü öldürme eylemi bir suç olgusunu ortaya çıkarır ve hukuken cezai yaptırımları bulunmaktadır. Suç bireylerin denetimsiz ve hukuk dışı eylemlerde bulunarak diğerlerinin hakkını kısıtlamasıdır. Öldürme ile kişinin yaşama hakkı elinden alınır. Arendt'ın dediği gibi öldürme katıksız şiddettir ve iktidarın kaybedildiği bir süreçte devreye girer. Balibar'ın aşırı şiddet tanımına denk gelen öldürme eylemi, aşırı şiddet yaklaşımına denk gelen öznel şiddet olarak tanımlanabilir. Bu analizin konusu teori olarak Žižek'in öznel şiddet teorik yaklaşımından beslenir. Balibar'ın (2014, 14) Şiddet ve medenilik kitabındaki şu sözler oldukça önemlidir;

"Şiddetin "bireysel" ve "kolektif" (sorulacak sorulardan biri bu ikiliğin doğru olup olmadığıdır), "eski" (hatta arkaik) ya da "yeni" (yalnızca modern değil, "postmodern" de olan) biçimlerini dile getirmenin dışında, mutlaka başka bir söz söyleyebiliyor olmalıyız: Şiddet katlanılmazdır ve biz şiddete karşıyız."

Žižek (2018) öznel şiddetin daha kolay tespit edildiğini ve göze battığını söylerken nesnel şiddetin ise simgeler ile var olduğunu belirtir;

"Öznel ve nesnel şiddet aynı bakış açısıyla kavranamaz. Öznel şiddetin, şiddet içermeyen bir boş zemin üzerine gerçekleştiği düşünülür. Öznel şiddet şeylerin 'normal' ve huzurlu halinin bozulması olarak görülür. Fakat nesnel şiddet tam da şeylerin bu normal haline içkin olan bir şiddettir. Nesnel şiddet görünmezdir zira bir şeyleri öznel şiddet olarak algılamamızı sağlayan temel standardı, sıfır derecesini oluşturur…"

Žižek öznel şiddete -kötü bireylerin, fanatik kalabalıkların uyguladığı şiddete- odaklanmanın asıl gerçeği kaçırabileceğimiz endişesinin altını çizer. Öznel şiddete yoğunlaşmanın kitlesel ve normatif hale bürünmüş bir nevrozun etkisi olduğunu

söylerken nesnel şiddet, öznel şiddetin alanına o kadar çok yaklaşmış ki, öznel şiddet ortaya çıktığı anda yeterince bir kontrast oluşturamıyor. Žižek'e göre sahte şiddet-karşıtları var. Öznel şiddete karşı savaşırken nefret ettikleri durumun ta kendisini yaratırlar. Benzer bir şekilde, doğrudan şiddeti alt etmenin bir aracı olan dilin özünde bile şiddet yatar. Žižek, dil aracılılığıyla yayılan ve dilin doğasından kaynaklanan sembolik şiddetten söz eder. Ona göre, sembolik şiddet "bizim alışılagelmiş ifade biçimlerinde toplumsal tahakküm ilişkilerinin yeniden üretimidir"

"*Dil, hedef alınan şeyi basitleştirir, tek bir özelliğe indirir. O şeyi parçalarına ayırır, organik bütünlüğünü yok eder, parçalarını ve özelliklerini özerk şeyler olarak ele alır. O şeyi nihayetinde ona dışsal olan bir anlam alanına sokar.*" (Žižek, 2018, 65). Bu konuda verilecek en güncel örnek bir tweet mesajında gizli olabilir.

Ankara Şehir Hastanesi'nde görevli Büşra hemşire 31 Ağustos 2020'de, sosyal medya hesabı üzerinden Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş'tan, "Başkanım bana bir tabak aşure gönderebilir misiniz, teşekkür ederim" paylaşımıyla aşure ister. Corona salgını ile mücadelede hayatlarını hiçe sayarak en ön safta özveriyle mücadele eden sağlık çalışanının bu talebine Mansur Yavaş kayıtsız kalmaz ve Yavaş sosyal medya hesabı üzerinden, "*Sevgili kızım Büşra, senin nezdinde Şehir Hastane-*

si'nde çalışan tüm sağlık personelimiz için aşurelerimiz yola çıkıyor. Afiyetle yiyin, iyi ki varsınız" ifadelerini paylaşır. Bir süre sonra ise S. Kaan Altınok isimli bir kullanıcı, Mansur Yavaş'ın tweetini alıntılayarak şunları yazar: *"Sevgili kızın Büşra'yı hoplatıcaz yakında. @fahrettinkoca bu kadının iş feshini sonlandırın hemen. Yoksa başka birisi başka yerini sonlandırır bunun başına iş alırsın.*" Bu yazışma üzerine paylaşımını silmek zorunda kalan Büşra hemşire, kullanıcı adını da değiştirir. Burada dil hedef aldığı hemşireyi tek bir özelliğe bağlı olarak kadına dönüştürür. Büşra hemşirenin varoluşundaki cinsiyeti, mesleği, çalıştığı alan ve harcadığı emeği yok eder, tecavüzle tehdit içeren dilsel ifadeler kullanır ve nihayetinde Büşra hemşireyi iktidarını kurabileceğini düşündüğü dışsal bir anlam alanına sokar. Bu alan dilin şiddetinde bir tahakküm üretmiştir ve bu sembolik bir şiddete dönüşmüştür.

Şiddeti kesinkes kınamak, "kötü" bir şey olarak lanetlemek ideolojik bir operasyondur, bu operasyonla toplumdaki temel şiddet biçimleri görünmez kılınır. Batı toplumları şiddet türlerine büyük duyarlılık göstermesine rağmen bizi en vahşi şiddet biçimlerine karşı duyarsızlaştırır da. Üstelik bunu kurbanlara gösterilen insancıl sempati kisvesi altında yapar.

yuncu Berna Laçin, gazeteci Nevşin Mengü, CHP İstanbul İl Başkanı Canan Kaftancıoğlu ve Avukat eyza Altun hakkında yapılan "Darbeye yeltenirlerse, Nevşin benim, Berna benim, Feyza Altun benim. anan'ı ben almam. Aklınızdan bile geçirmeyin, şimdiden söyleyeyim" şeklindeki çirkin paylaşımı ağır leştiri sayan savcılık, soruşturmada takipsizlik kararı verdi.

Yine bir sosyal medyada dijital şiddet içeriği

"Kadir G., Twitter'da 'elmeru_baba' kullanıcı adıyla 1 Mayıs'ta şu çirkin paylaşımı yaptı: *"herkes yazmış darbeye yeltenirlerse, Nevşin benim, berna benim, feyza altun benim. Cananı ben almam aklınızdan bile geçirmeyin şimdiden söyliiim."* Sosyal medya kullanıcılarının büyük tepki gösterdiği paylaşım hakkında oyuncu Berna Laçin de savcılığa şikâyette bulunur. Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı paylaşımı yapan Kadir G., hakkında "sesli ve yazılı görüntülü bir ileti ile hakaret" ve "tehdit" suçlarından soruşturma başlatır. Soruşturmayı tamamlayan savcılık, paylaşımı yapan Kadir G., hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar verir Kararda, tehdit suçu bakımından atılı suçun unsurlarını oluşturacak eylemin bulunmadığını belirtilir. Takipsizlik kararında Yargıtay kararlarına atıfta bulunularak, söz konusu davranışın "ağır eleştiri niteliğindeki davranış", "kaba söz" ve "kaba ve nezaket dışı hitap tarzı" olduğu belirtilerek, bu tür davranışların hakaret suçunu oluşturmayacağı savunulur. Kararda ayrıca, *"Açık olmayan bazı sözlerin hakaret kapsamına girip girmediğinin değerlendirilmesi için bu sözlerin içeriğinin bulunması ya da çok açık biçimde anlaşılır olması gerekmektedir"* ifadelerine yer verilir.*(Sözcü, 01.09.2020)* Haberin dışında adı geçen tweete yapılan yorumlardan birinde Hasan adlı kullanıcı şöyle der: *"Cananı aldım gitti. Az buçuk bütün dinler hakkında bilgim ve tecrübem var, o bana ait*."

Sosyal medyada dil yoluyla yapılan şiddete daha çok karşılaşılır. Bir mesaj ve mesaja yapılan bir yorum şiddetin kendi yapısından çıkararak hakaret ve taciz olan bir şey hâkim tarafından eleştiri olarak kabul edilir. Burada önemli olan bu karara varan yargının dili tarihsel arka planıyla değerlendirmek gerekir. Bunun ideolojik bir soyutlama olduğu ve bunun ardındaki gerçekliği görebilmek önemlidir. Artık bu sıradan ve kötü bireylere ve onların öznel eylemlerine atfedilmeyecek bir şiddettir. Bu öznel şiddetin boyutunu aşan nesnel ve anonim bir şiddettir. Bu nesnel aşırılık her zaman öznel aşırılıklar tarafından tamamlanır. Bu sistematik içinde şiddet görenler ve ölenler nesnel şiddetin yarattığı aşırı öznelliğin kurbanları olarak sayılarda kendilerine yer bulur. Tıpkı İçişleri Bakanlığında yapılan ağustos ayı bilgilendirme toplantısında yapılan şu açıklama gibi;

"Aile içi ve kadına yönelik şiddet sonucu hayatını kaybeden kadınların sayısının bu yılın ağustos ayında geçen yılın aynı ayına göre yüzde 33 azaldığını ifade eden Çataklı, yılbaşından bugüne yaşamını yitiren kadınların sayısının 169 olduğunu, geçen yılın aynı döneminde ise bu sayının 232 olarak gerçekleştiğini kaydetti. Çataklı, yüzde

27'lik azalış olduğunu söyledi." her şeyin yolunda olduğu azalışa bile geçtiği söylenen bu haber içeriğinde rakamların aslında kadın bedeni, yaşantısı, hayatı olduğuna bile dikkat çekmeden sadece bir soyutlama ve ardındaki gerçekliği görmeden yapılan bu açıklama aşırı öznel şiddetin aslında nesnel şiddet olduğunun bir kanıtıdır.

Aile Bakanı Türkiye'deki kadın cinayetlerinin dünya ortalamasının altında olduğunu söyledi. *"Her kadın cinayeti bizim kadına yönelik şiddetteki kadın cinayeti değildir. Her intihar kadın cinayeti değildir. Her şüpheli ölüm de kadın cinayeti değildir. Bazı internet siteleri intiharları kadın cinayetlerine katıyorlar. Basın mensuplarımıza önerim İçişleri Bakanlığımızı esas almasıdır"*

Aynı günlerde İçişleri bakanlığı kadın cinayetlerine ilişkin şu açıklamayı yaptı: *"Aile Bakanlığı, kadın cinayetleri ve aile içi şiddetine yönelik patron. Biz Aile Bakanlığı'na göre partnerleriz. Önleyici kuvvet kolluğuyuz. Türkiye'de kadın cinayetlerini istismar edenler var. Farklı çatışmaları sunanlar var. Meseleyi sürekli olarak kadın cinayetleri üzerinden, aileyi geri plana getirmeye çalışanlar var. Tabi bu Türkiye'nin genel kültürel açısından sıkıntılı bir durum. Aile içi şiddete bizim müsamaha göstermemiz tabi ki mümkün değil. Avrupa'da kadın cinayetleri yükseldi. Fransa'da rekor kırıldı. Biz yılbaşında bakanlıklarımızla bir araya geldik ve bir eylem planı oluşturduk. Bundan sonra şunları gerçekleştireceğiz ve ortaya koyacağız dedik. Kadına şiddete karşı aile içi bürolar kurduk. Koruma kararlarında 2019 yılı ilk 8 ayda 64 bin 10 iken 2020'de aynı tarihte yüzde 49 arttı."*

Yukarıdaki siyasi iktidarın açıklamalarında söylemsel olarak başka ülkelerden verilen örneklerle karşılaştırma yapılırken şiddetin kıyaslamalar aracılığıyla normalleştirildiği görülür. Aynı zamanda intiharın nesnel şiddet kategorisinde görülmemesi ve öznel bir eylem olarak söylemselleştirilerek açıklamaların arasına yerleştirilmesi ölümleri bağlamından koparır. Yani

Žižek'in ifade ettiği gibi nesnel şiddet öznel şiddete o kadar yakınlaşmıştır ki, öznel şiddet ortaya çıktığı anda nesnel şiddet görünmez oluyor.

Öldürme ile ilişkilendirdiğimiz öznel aşırı şiddet olgusuna ilişkin Google arama motorunda "öldürme" kelimesi ile 29 Ağustos tarihi itibari ile son bir haftada en çok konu olan öldürme haberleri şu şekilde yer alır;

Haberler > Yaşam Haberleri >
SON DAKİKA | Kartal'da sevgili cinayeti! Önce sevgilisini öldürdü, sonra intihar etti!

SON DAKİKA | Kartal'da sevgili cinayeti! Önce sevgilisini öldürdü, sonra intihar etti!

Edinilen son dakika bilgisine göre; Kartal'da birlikte yaşadığı Türkmenistan uyruklu Arzu Gül Komekova'yı (35) tabancayla öldüren Necati Yılmaz (51), aynı silahla intihar etti. Olay gece saat 23.00 sıralarında meydana gelirken Necati Yılmaz isimli kişi, Türkmenistan uyruklu Arzu Gül Komekova'yı tabanca ile iki el ateş ederek öldürdü. Aynı tabanca ile de intihar etti. İşte son dakika haberinin detayları!

Giriş Tarihi: 29.8.2020 07:04 Son Güncelleme: 29.8.2020 07:08 ABONE OL Google News

"Kartal'da sevgili cinayeti! Önce sevgilisini öldürdü, sonra intihar etti!

Edinilen son dakika bilgisine göre; Kartal'da ***birlikte yaşadığı*** *Türkmenistan uyruklu Arzu Gül Komekova'yı (35) tabancayla öldüren Necati Yılmaz (51), aynı silahla intihar etti. Olay gece saat 23.00 sıralarında meydana gelirken Necati Yılmaz isimli kişi, Türkmenistan uyruklu Arzu Gül Komekova'yı tabanca ile iki el ateş ederek öldürdü. Aynı tabanca ile de intihar etti."*(Sabah, 29.08.2020)

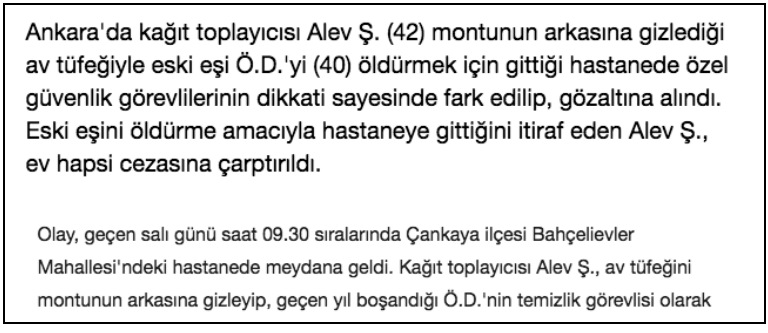

Ankara'da kağıt toplayıcısı Alev Ş. (42) montunun arkasına gizlediği av tüfeğiyle eski eşi Ö.D.'yi (40) öldürmek için gittiği hastanede özel güvenlik görevlilerinin dikkati sayesinde fark edilip, gözaltına alındı. Eski eşini öldürme amacıyla hastaneye gittiğini itiraf eden Alev Ş., ev hapsi cezasına çarptırıldı.

Olay, geçen salı günü saat 09.30 sıralarında Çankaya ilçesi Bahçelievler Mahallesi'ndeki hastanede meydana geldi. Kağıt toplayıcısı Alev Ş., av tüfeğini montunun arkasına gizleyip, geçen yıl boşandığı Ö.D.'nin temizlik görevlisi olarak

"Hastaneye eski eşini öldürmeye gelmişti! Böyle yakalandı.

Ankara'da kağıt toplayıcısı Alev Ş. (42) montunun arkasına gizlediği av tüfeğiyle eski eşi Ö.D.'yi (40) öldürmek için gittiği hastanede özel güvenlik görevlilerinin dikkati sayesinde fark edilip, gözaltına alındı. Eski eşini öldürme amacıyla hastaneye gittiğini itiraf eden Alev Ş., ***ev hapsi cezasına çarptırıldı****. Kağıt toplayıcısı Alev Ş., av tüfeğini montunun arkasına gizleyip,* ***geçen yıl boşandığı*** *Ö.D.'nin temizlik görevlisi olarak çalıştığı hastaneye gitti. Gelen polis ekipleri, Alev Ş.'yi montunun arkasına gizlediği tüfekle yakalayarak gözaltına aldı. Yapılan kontrolde* ***tüfeğin dolu olduğu ve toplam 15 adet kartuşun*** *da şüphelinin yanında olduğu belirlenirken, tüfek ve mühimmata el konuldu. Alev Ş., polise verdiği ilk ifadesinde* ***eski eşini*** *öldürmek için hastaneye gittiğini itiraf etti. Hastanenin önüne nasıl geldiğini hatırlamadığını ve* ***alkol tedavisi*** *gördüğünü söyleyen. Mahkeme, Alev Ş.'nin, 2 ay elektronik kelepçe takılarak evi terk etmemesine ve adli kontrol altına alınmasına karar verdi.*" (Hürriyet, 29.08.2020)

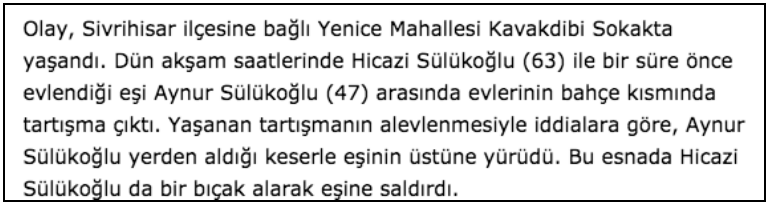

Olay, Sivrihisar ilçesine bağlı Yenice Mahallesi Kavakdibi Sokakta yaşandı. Dün akşam saatlerinde Hicazi Sülükoğlu (63) ile bir süre önce evlendiği eşi Aynur Sülükoğlu (47) arasında evlerinin bahçe kısmında tartışma çıktı. Yaşanan tartışmanın alevlenmesiyle iddialara göre, Aynur Sülükoğlu yerden aldığı keserle eşinin üstüne yürüdü. Bu esnada Hicazi Sülükoğlu da bir bıçak alarak eşine saldırdı.

"Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde, tartıştığı eşi Aynur Sülükoğlu'nu evlerinin bahçesinde 12 yerinden bıçaklayarak öldürdükten sonra polise teslim olan Hicazi Sülükoğlu, sevk edildiği adliyede 'kasten öldürme' suçundan tutuklandı.

Sivrihisar ilçesi Yenice Mahallesi'nde oturan Hicazi Sülükoğlu, önceki gün, bir süre önce evlendiği Aynur Sülükoğlu ile evlerinin bahçesinde tartıştı. İddiaya göre tartışma kavgaya dönüştü. Kavga sırasında Hicazi Sülükoğlu, eşi Aynur Sülükoğlu'nu 12 yerinden bıçaklayarak, öldürdü. Ardından da polisi arayıp, 'Evimin bahçesinde eşimi öldürdüm' dedi... Öte yandan öldürülen Aynur Sülükoğlu'nun Hicazi Sülükoğlu ile ***5'inci evliliğini yaptığı öne sürüldü****."* (TRTHaber, 28.08.2020)

© Haberler.com tarafından sağlanmıştır
SULTANGAZİde annesi Hediye Bayır öldüren Cem Bayır, polisi arayarak teslim oldu.

SULTANGAZİ'de annesi Hediye Bayır'ı öldüren Cem Bayır, polisi arayarak teslim oldu.
Olay, dün gece saatlerinde Zübeyde Hanım Mahallesi'nde bulunan bir apartman dairesinde meydana geldi. İddiaya göre, psikolojik sorunları olan Cem Bayır, aynı evde yaşadığı annesi Hediye Bayır'ı defalarca bıçaklayarak öldürdü. Olayın ardından ise polisi arayarak annesini öldürdüğünü ihbar etti. Olay yerine gelen polis ekipleri Cem Bayır (33)'ı gözaltına aldı. Sultangazi İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen şüphelinin şizofreni hastası olduğu iddia edildi. Şüphelinin emniyette işlemlerinin devam ettiği öğrenildi.

"Sultangazi'de annesi Hediye Bayır'ı öldüren Cem Bayır, polisi arayarak teslim oldu.

Olay, dün gece saatlerinde Zübeyde Hanım Mahallesi'nde bulunan bir apartman dairesinde meydana geldi. ***İddiaya göre, psikolojik sorunları olan*** *Cem Bayır, aynı evde yaşadığı annesi Hediye Bayır'ı defalarca bıçaklayarak öldürdü. Olayın ardından ise polisi arayarak annesini öldürdüğünü ihbar etti. Olay yerine gelen polis ekipleri Cem Bayır (33)'ı gözaltına aldı. Sultangazi İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne götürülen şüphelinin* ***şizofreni hastası*** *olduğu iddia edildi."* (CNNTürk, 28.08.2020).

Kız kardeşini 'laubali davrandığı' bahanesiyle öldüren erkeğin daha önce de şikayet edildiği ortaya çıktı

'Oğlumun madde bağımlısı olduğunu birçok kez yetkililere bildirdim. Ama bir şey yapmadılar. Ve en sonunda kızımı öldürdü.'

26.08.2020 - 16:35 Güncelleme: 26.08.2020 - 16:35

"Kız kardeşini 'laubali davrandığı' bahanesiyle öldüren erkeğin daha önce de şikayet edildiği ortaya çıktı"

*'Oğlumun **madde bağımlısı** olduğunu birçok kez yetkililere bildirdim. Ama bir şey yapmadılar. Ve en sonunda kızımı öldürdü.' Urfa'da kız kardeşi Nurbari Mircihan'ı (17) öldüren Salih Mircihan (29) isimli erkek tutuklandı. Mircihan ifadesinde, kız kardeşini "**bacak bacak üstüne atıp, telefonda mesajlaştığı ve laubali hareketler sergilediği**" bahanesiyle öldürdüğünü söyledi. Nurbari Mihrican'ın babası Münir Mihrican ise oğlunun **madde bağımlısı** olduğunu defalarca yetkililere bildirdiğini ve hiçbir işlem yapılmadığını ifade etti. Baba Mihrican, "En sonunda kızımı öldürdü" dedi."* (Artıhaber, 26.08.2020)

Diyarbakır'da kadın cinayeti: Cezaevinden kaçtı, eşini sokak ortasında tüfekle öldürdü

Diyarbakır'da cezaevinden kaçan bir firari, eşini sokak ortasında tüfekle vurarak öldürdü

Cumartesi 29 Ağustos 2020 10:51

*"Diyarbakır'da kadın cinayeti: Cezaevinden kaçtı, eşini sokak ortasında tüfekle öldürdü. Cezaevinden kaçan Veysi Y., **baba evine dönen eşi** Remziye Y.'yi Yenişehir ilçesi Aziziye Mahallesi 588 sokakta pompalı tüfekle vurdu."*
(Independet Türkiye, 29.09.2020)

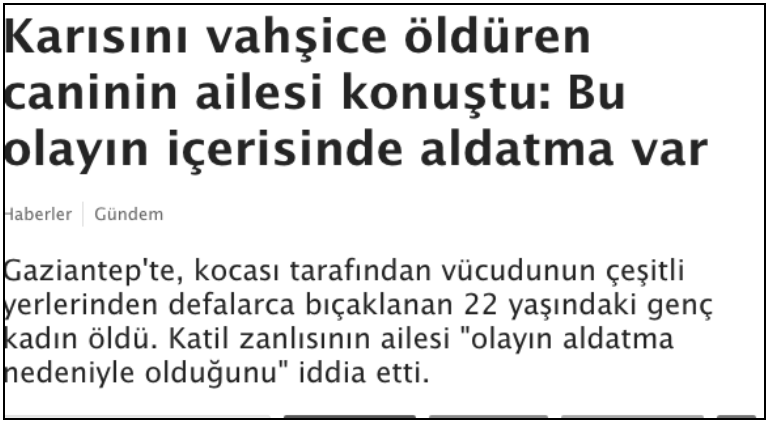

"Karısını vahşice öldüren caninin ailesi konuştu: Bu olayın içerisinde aldatma var. Gaziantep'te, kocası tarafından vücudunun çeşitli yerlerinden defalarca bıçaklanan 22 yaşındaki genç kadın öldü. ***Katil zanlısının ailesi "olayın aldatma nedeniyle olduğunu" id****dia etti."* (HaberGlobal, 26.08.2020)

"İstanbul'da kadın cinayeti… Ayrılmak isteyen kadını canice öldürdü

İstanbul'da 37 yaşındaki Sevim Sökmensürer ***ayrılmak istediği erkek arkadaşı*** *Orhan Aktaş tarafından bıçaklanarak öldürüldü. Daha sonra intihar girişiminde bulunan Orhan Aktaş hastaneye kaldırıldı. Sevim Sökmensürer'den geriye ise video paylaşım sitesinde şarkı dinlerken çektiği görüntüsü kaldı.*" (Sözcü, 31 Ağustos, 2020)

Yukarıdaki satırlara Derrida'nın şiddet ve dil ilişkisi üzerinde yorumlamak gerekecektir. Bu haberlerde yıllar içinde görünen en önemli değişim sadece mağdur kadınları isimleri ve resimleri olmuştur. Bu haberleri dikkatle incelediğimizde bold olarak belirttiğimiz alanlarda kadın bir kez daha haberciler tarafından kullanılan dille şiddete uğramış ve infaz edilmiştir. Şiddet Jacques Derrida'nın bütün yapıtlarının temel konusu olmuştur ve dilin kökeninden dolayı şiddetten kaçmanın mümkün olmadığını söylemiştir. "Şiddet ve Metafizik"de Derrida (2006) dilin kurucu şiddeti üzerinde durur ve dildeki kökensel şiddete dikkat çeker. İkinci aşama kökendeki şiddetin arîziliğine inanır. Düzenin ve hiyerarşinin yeniden tesis edilebileceğini, başkasına saygı ile bu şiddetin telafi edilebileceğini düşünür. Derrida buna "moral şiddet" der. Üçüncüsü, ikinciye bir tepki biçiminde ortaya çıkan tekili tekilliği içinde hakkını vererek var etmeyi vaat etmiştir. Ancak yasalar genel olmak zorunda olduğundan tekillik hiçbir zaman gerçekleşmez diyen Derrida'nın bu düşüncesi onarıcı adalet yapısı içinde uygulanabilirliği denenmektedir.

Sınırlı sayıda alınan bu haberlerde katil ve mağdurun dil yoluyla okuyanlara nasıl tanıtıldıkları Derrida'nın dilin hiyerarşi ve düzen tesis edebileceği önermesinde olduğu gibi ele alındığında 7 ayrı haberde kadın ve erkeklerin şu şekilde tanımlandığı görülür;

"Birlikte yaşadığı kadın, geçen yıl boşandığı kadın, eski eş olan kadın, 5'inci evliliğini yaptığı iddia edilen kadın, bacak bacak üstüne atıp, telefonda mesajlaşan ve laubali hareketler ser-

gileyen kadın, baba evine dönen kadın, aldatan kadın, ayrılmak isteyen kadın…"

Bu tanımlamaların hepsinde öldürülen kadınların tanımlanmasıdır. Bu kadınların kimlikleri aynı zamanda suçun nedeni olarak dilse biçimde örgütlenir, toplumun genel ahlak ve etik yapısına göre sorgulanırlar. Aynı zamanda var oluş biçimleri eril biçimde erkeğe göre tanımlanarak haber içeriğine yerleştirilir. Hem öldürülmüş hem de dil aracılığıyla suçlanmış ve suçun sebebi olarak gösterilmiştir. Aslında şiddet burada nesnel biçimde karşımızda dururken sıradan ve bilinen ve oldukça sık karşılaşılan kötü bireylerin olduğu cinayet haberi biçimini almıştır. Aynı zamanda kadınların isimleri haberlerde yer alır ve kadınların magazin içeriği boyutuna ulaşabilen fotoğrafları da haberlerin unsuru olarak kullanılır.

Bu haberlerdeki erkekleri tanımlanma biçimine bakılırsa mağdur olanların erkek failler olduğu görülür. Katil olan erkekler aslında mağdurdur. Bu haberlerde erkek öznenin tanımlaması ise şu şekildedir:

"psikolojik sorunları olan erkek, madde bağımlısı olan erkek, cezaevinden kaçan erkek, kıskançlık krizine giren erkek, intihar eden erkek, öldürme amacı olan erkek, alkol tedavisi gören erkek…"

Haber içeriğinde yer alan erkek tanımlamalarına bakılırsa erkeklerin kimliğine sorunları eklenir ve bu sorunlar onları cinayete götüren haklı nedenler olarak yapılandırılır. Alışılagelmiş ifade biçimlerinde toplumsal tahakküm ilişkilerini yeniden üretilir. Haberlerde öldüren erkeklerin fotoğrafları kullanılmaz. Dolayısıya ifşa edilmezler.

Medya, kadına yönelik şiddet gibi toplumsal sorunlara ilişkin algıları yöneterek insanların anlama biçiminde önemli bir rol oynamakta, Thompson ve Couldry'nin dediği gibi sembolik

iktidar olarak Žižek'in ifadesi ile sembolik şiddeti yaratmaktadır. Bu noktada sembolik iktidarın kurucusu geleneksel ve dijital medyaya sembolik şiddettin ortaya çıkmasını önlenmesine ilişkin şunları önermek mümkündür;

"Öldürülen kadınların çiçekli elbiseler, şık giyimleri ile mutlu günlerinde çektikleri fotoğraflarını haberlerinizde kullanmayın. Sevdiği erkekle yan yana çektikleri fotoğraflarında öldürülen kadını ifşa ederken katilin kişilik hakkını düşünerek yüzünü buzlamayın. Kadının da kişilik hakkı var. Öldürülse ve sesini çıkarmasa dahi kadının da kişilik hakkı var ve bir kez de siz kadını öldürmeyin. Ne kadının ne de erkeğin fotoğrafını kullanmayın. O mahallenin, o kentin, o şehrin fotoğrafını kullanın. Çünkü ne katiller ne de mağdurlar yalnız bir mekânda yaşamaz. Her biri bir ailenin içinde doğar, bir semtin sokaklarında yürür ve bir şehrin adı ile kimlik kartında anılır. Şiddet sadece kişilerle ilgili değildir. Ölen ve öldüren bir kentin insanıdır ve o kent birini katil birini mağdur yapar. Kötülüğün ortaya çıkmasına izin veren her mahalle yaşayanı, bir parça cinayetten sorumludur. Tıpkı iyilik ve güzellikten sorumlu oldukları gibi... O nedenle haberlerde kentin resmini kullanın, mahallenin resmini kullanın ya da karanlığın resmini kullanın...Belki karanlık dahi bizlerin bir parça düşünmesine ve bu sorunu sahiplenmemize neden olacaktır. Hayatları ellerinden alınan kadınlara belki borcunuzu bu şekilde öder, öldürülen kadınların gülümseyen hayatlarını hatırlayarak sevdiklerine daha çok acı çektirmeyiniz!"

Şiddetle mücadelenin en önemli alanlarından birisinin dil olduğunu söyleyen Derrida (2009) her ne kadar dilin kökeninin şiddetle örüldüğünü ve bu şiddetten kurtulmanın pek mümkün olmadığını söylese de şiddete ilişkin dil yoluyla oluşturulan algı, inanç ve tutumların dönüşümünü yine güçlü yeni bir dille inşa edebilir. Bu amaçla çok sayıda çalışma yapılmaktadır. Özellikle medyanın yaygınlaştırma ve yönlendirme gücünden

dolayı Cinsel Şiddetle Mücadele derneği tarafından medya haber yapma rehberi yayınlar[2]. "Dilimizi Dönüştürüyoruz: Cinsel Şiddet Alanında Hak Odaklı Habercilik" projesi kapsamında hazırlanan bu rehber Kanada-Toronto merkezli feminist bir organizasyon Femifesto'nun medyada haber yapmaya ilişkin kılavuzundan uyarlanarak hazırlanır. "Do /Do not" niteliğindeki bu kılavuz haber yapma dilini iyileştirici ve yönlendirici niteliği ile önemli bir referanstır. Ancak rıza kültürü oluşturma, tecavüz kültürüne değinme ve medyada haber yapma dahil olmak üzere cinsiyete dayalı şiddetle ilgili eğitim, öğretim ve araştırmaların yapılması ve politikaların geliştirilmesi zorunludur.

Arendt'ın dediği gibi, "*Dünya ne insanlar tarafından yaratıldığı için ne de insan sesi çınlıyor diye insanidir, yalnızca diyalog nesnesi olduğunda insani olur (…) Dünyada ve bizde olup biteni konuşarak insanileştiriyoruz ve bu konuşma içinde insan olmayı öğreniyoruz. Gerçek insani diyalog, sıradan konuşmadan ya da tartışmadan farklı olarak, öteki insandan ve onun söylediklerinden alınan zevki kapsar*." (Bauman, 2017). Politikalarda şiddeti önlemede önemli bir diyalog aracı olarak gündemimizde olmak zorundadır.

[2] https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2018/12/media-book.pdf (erişim 23.11.2020)

Şiddetin Önlenmesinde Hukuk

Hukuk ve şiddet arasındaki ilişki Walter Benjamin (2005) tarafından "Şiddetin eleştirisi" yazısından açıklanır. Bir şeyin şiddet olarak tanımlanabilmesi için ahlak ve hukuk tarafından çerçevesinin çizilmesi gerekir. Bu nedenle Benjamin'e göre hukuk sistemi içindeki en temel ilişki araç ve amaç ilişkisidir ve şiddet araçlarla ilgilidir. Burada şiddetin hukuktan ayrı olarak düşünülmeyeceğini belirten Benjamin, bir anlamda girdabın içinde düşünen yazarlardandı. Benjamin şiddetten tam olarak kaçış olamayacağını belirtir. Bu nedenle şiddetin sınırlarının nasıl çizileceği hukuk politikaları ile ilgilidir. Devlet toplumsal yapıyı düzenleyici en üstün kurumsal yapıdır. Bu yapının oluşturduğu kurallar sınırları çizerken hem bireyleri koruyan hem de tahakküm kuran bir bulanıklığı da içerir. Bununla birlikte yasa koyucunun koyduğu kuralların çiğnendiğinde buna karşı bireyleri koruyacak güçler olduğunu düşünür bunun rahatlığı da yaşanır. Sınır aşan düzensizlikler olduğunda buna izin verilmeyeceğini bilmek ve daha da önemlisi buna inanmak toplumsal huzur ve öznenin yaşamsal hakları için zorunludur. İşlenen suçlara karşı devletin ve buna bağlı olarak oluşturulan hukuk sisteminin net kararlar vermemesi, suç ve ceza ilişkisinde doğru orantının kurulmaması durumunda Walter Benjamin'in belirttiği gibi girdabın içine düşeriz ve amaç/araç ilişkisinde şiddet yer değiştirir. Bu durumda Zygmunt Bauman'ın Sosyolojik Düşünmek gerek kitabında belirttiği gibi, "eğer devlet cezalandırıcı yumruğunu indirmekten vazgeçerse, onun yerine evrensel şiddetin ve "orman yasası"nın hükmü geçeceğine inanırız" (Bauman, 1999, 182).

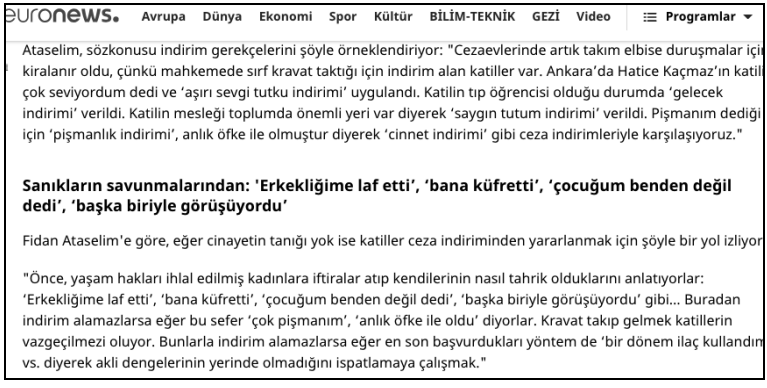
euronews. Avrupa Dünya Ekonomi Spor Kültür BİLİM-TEKNİK GEZİ Video Programlar

Ataselim, sözkonusu indirim gerekçelerini şöyle örneklendiriyor: "Cezaevlerinde artık takım elbise duruşmalar için kiralanır oldu, çünkü mahkemede sırf kravat taktığı için indirim alan katiller var. Ankara'da Hatice Kaçmaz'ın katil çok seviyordum dedi ve 'aşırı sevgi tutku indirimi' uygulandı. Katilin tıp öğrencisi olduğu durumda 'gelecek indirimi' verildi. Katilin mesleği toplumda önemli yeri var diyerek 'saygın tutum indirimi' verildi. Pişmanım dediği için 'pişmanlık indirimi', anlık öfke ile olmuştur diyerek 'cinnet indirimi' gibi ceza indirimleriyle karşılaşıyoruz."

Sanıkların savunmalarından: 'Erkekliğime laf etti', 'bana küfretti', 'çocuğum benden değil dedi', 'başka biriyle görüşüyordu'

Fidan Ataselim'e göre, eğer cinayetin tanığı yok ise katiller ceza indiriminden yararlanmak için şöyle bir yol izliyor

"Önce, yaşam hakları ihlal edilmiş kadınlara iftiralar atıp kendilerinin nasıl tahrik olduklarını anlatıyorlar: 'Erkekliğime laf etti', 'bana küfretti', 'çocuğum benden değil dedi', 'başka biriyle görüşüyordu' gibi... Buradan indirim alamazlarsa eğer bu sefer 'çok pişmanım', 'anlık öfke ile oldu' diyorlar. Kravat takıp gelmek katillerin vazgeçilmezi oluyor. Bunlarla indirim alamazlarsa eğer en son başvurdukları yöntem de 'bir dönem ilaç kullandın vs. diyerek akli dengelerinin yerinde olmadığını ispatlamaya çalışmak."

Euronews sayfasında 26 Ağustos 2019 da "Kadınlar hangi bahanelerle öldürülüyor? Katiller için nasıl ceza indirimi uygulanıyor?" başlığında belirtildiği gibi haber devletin cezalandırıcı yumruğunu indirmekten vazgeçtiğini gösteren bir haberdir. Bir cinayet suçunda tahrik indirimine gidilmesi suç ve ceza arasındaki kesinliği bulanıklaştırırken, şiddetin amaç ve araç olması arasındaki ilişki yer değiştirir. Çünkü Benjamin (2005)'e göre şiddet araçlar alemi ile ilişkilidir. Yani şiddeti bir ölçüye bağlamak gerekir ki burada adil amaç/adil olmayan amaç ilişkisi ortaya çıkar. Bu da ahlaki bir sorgulamaya gider. Haberde görülen öznel şiddet olayında olduğu gibi şiddetin araçsallığı ile karşılaşırız. Kadın kamusal alanda toplumun meşru ahlak anlayışı içinde var olmamış ise şiddet geçerli bir araç haline gelmektedir. Toplumun genel ahlak kabulleri çerçevesinde, uyguladığı şiddeti meşrulaştırma çabasında şiddetin amaçsallığı kadar araçsallığının da önemli bir sorun olduğu görülür. Benjamin (2005) şiddeti doğal olgu sayan doğal hukuk tezi ile şiddetin tarihin bir ürünü sayan pozitif hukukun salınımları arasında şiddeti ele alır. Adil amaçlar ve bu adaleti gerçekleştirmek için kullanılan meşru araçlar kapsamında pozitif hukuk, şiddeti meşru kılınması aracılığıyla amaçların adilliğini sağlama alma arayışında olduğunu söyleyen Benjamin bunun anlamsız bir

döngü olduğunu belirtir. Buna göre şiddet adil ve haklı bir amaca hizmet ediyorsa meşrudur. O halde üzerinde durulması gereken nokta şiddetin amaç için araçsallığını tartışmanın ötesine geçebilmektir. Çünkü hiçbir amaç için şiddet bir araç olmamalıdır. Zaten Walter Benjamin (2005)'de doğal hukukta yer alan şiddetin meşruluğu temelinden uzaklaşarak pozitif hukuk içinde şiddeti tanımlamaya çalışır. Ancak Benjamin pozitif hukuk da yasalara içsel şiddetin gizlendiğini ileri sürer. Benjamin'e paralel olarak Fransız felsefeci Jacques Derrida, yasanın kökeninde yasal olmayan bir şeyin yattığını, bu yasal olmayan şeyin de şiddet olduğunu söyler. Benjamin'in 'Şiddet Eleştirisi" yazısı üzerine Derrida (2009) yazmış olduğu 'Yasanın Gücü, Otoritenin Mistik Temeli' çalışmasında meşruiyeti ve ahlakiliği sorgular. Yasaya öncel olan bu şey, inkâr edilmiş olan bir suç veya şiddet eylemidir. Bu nedenle yasanın kökeninde saklı kalan bir şiddet veya suç vardır. Zaman zaman bu şiddet, yasanın askıya alınmasıyla kendini ortaya koyar. Nihayetinde Benjamin ve Derrida (2009) şiddetten tam olarak kaçışın mümkün olmadığını belirtir.

Pozitif hukuk teorisinde haklılık halinde başvurulabilecek şiddeti suç-ceza kapsamında düzenler. Eğer şiddet haklı amaçlar için dahi kullanılsa ahlaki değilse şiddete başvurmaktan kaçınacak adaleti sağlayacak alternatifler bulunmak zorundadır.

sendika.org Anasayfa Haberler Galeriler Makaleler Söyleşiler

uygulansa yargıda uygulanmıyor. Yüksek mahkemelerden bile indirim kararları geldiğini görüyoruz. Bir zihinsel dönüşüme ihtiyacımız var. Kadınlar ev içinde yaşadıkları şiddetten bunaldıkları için boşanma yoluna gidiyorlar ve sokaklarda öldürülüyorlar. Bilinçlenen kadınlara karşı vahşete perde açan bir erkeklikle karşı karşıyayız. Kadın bedenini aşağılayan, kendinden altta gören, kadını ailenin asli unsuru değil de tamamlayıcısı olarak gören bir anlayış var. "

"İdamın önleyici bir işlevi yok"

İdamın bir insan hakkı ihlali olduğu ve önleyici bir işlevi olmadığı için karşı olduklarını aktaran Güllü, "Bu yasanın çıkması ülkenin şu an içinde bulunduğu çağdaşlık seviyesini indirir. Ben bu düşüncenin tartışılmasından bile hicap duyuyorum. Biz, idama gerek yok var olan yasalarımız uygulansın cinayetleri hep birlikte önleyelim diyoruz" dedi."

Kadın hakları savunucusu Berfu Şeker ise "idam çözüm değil" kampanyasıyla birlikte alternatif çözümleri tartışmaya açtıklarını ifade etti. "Çözüm kadın cinayetlerini önlemek için acil merkezi müdahale birimleri", "Kadın cinayetlerini idam cezası değil erkek şiddetini önleyici devlet politikaları engeller" gibi kartlar hazırlandığını anlatan Şeker, "Kadın cinayetlerinin ancak bu önlemler alınarak biteceğine inanıyoruz" dedi.

Sendika.org'da yayınlanan yukarıdaki haberde Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu: "İdam çözüm değil, yasalar uygulansın" başlığı ile 3 Eylül 2019 tarihinde yayınlanır. Haber içeriğinde şiddet uygulayarak kadın ölümlerine neden olan kişilerin idamla cezalandırılmasını istenmesi eleştirilmektedir. Çünkü bunun insanlığın gelişmişlik seviyesi ile uymadığını ve alternatif çözümler geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu şiddetin şiddetle çözümlenmesinin en açık örneğidir. Günümüze kadar içinde şiddet barındırmayan bir adalet sisteminin inşa edildiğini söylemek oldukça zordur. Ancak kaynağı, yöntemi ya da sonuçları bakımından şiddet içermeyen bir adalet sistemi kurulmak zorundadır.

Kadın hakları, vatandaşlık hakları, eğitim kurumlarına ve mesleki eğitime erişim ve meslek edinme hakkı, pozitif hukuk çerçevesinde kanunlar sayesinde büyük ölçüde sağlanmış olan Ülkemizde kadınlar yine de ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Yasalar bakımından aslında güvence altında olan kadınların ge-

liri toplamda erkeklerinkinden %70 daha azdır; "eşit işe eşit ücret" ilkesi çoğu iş alanında asla uygulanmamaktadır; yoksulluk sınırında yaşayan insanlar arasında kadınların yüzdesi oldukça yüksektir. Kadınların fuhuşa zorlanması ve kadınlar üzerinde şiddet uygulanması gibi güncel sorunlar da bu istikrarsız ekonomik koşullarla ilişki kurmak mümkündür.

Türkiye İstatistik Kurumu ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), altı aylık bir çalışma süreci sonunda "Cinsiyete Dayalı Ücret Farkının Ölçümü: Türkiye Uygulaması" başlıklı raporu[3] Ekim 2020'de yayınlanır. Bu rapora göre, kadın ve erkek arasında küresel olarak eşit işe eşit ücret ücret açığının kapanması için 257 yıla daha ihtiyaç olduğu belirtilmektedir. Raporun temelini oluşturan hesaplamalar, 2015-2018 yılları itibariyle Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması verisi kullanılarak yapılmıştır. Raporda hem Türkiye'de hem de dünyada cinsiyet temelli ücret açığının nedeni toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramı etrafında açıklanmaktadır. Özellikle de çalışma yaşamındaki eşitsizlikler ülkenin sosyo-ekonomik yapısına göre farklı biçim ve yoğunluk düzeylerinde olsa da maalesef kadınlar ve erkekler eşit oranlarda ve koşullarda istihdama katılmadıkları da bu raporun diğer bir çıktısıdır. Ev içindeki eşitsizlik, kamusal alandaki özgürlüklerde eşitsizlik, meslek gruplarındaki eşitsizlik ve karar verici konumlara gelmedeki eşitsizlik ekonomik gelirdeki eşitsizliğe de yansımıştır.

Toplumda yaşanan şiddetin çok boyutluluğuna karşın bunun çözümünde iki temel nokta dikkat çekmektedir. Bunlardan birisi siyaset ve siyasi kurumlar olduğu bu kitabın temel iddiası olmakla birlikte diğer bakmak zorunda olunan alan hukuk ve hukuk felsefesidir. Derrida ve Benjamin'den devam eden hukuk felsefesi içinde Benjamin'in çelişki olarak işaret ettiği soru-

[3] https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_756659.pdf (erişim Ekim 2020)

nun çözümü onarıcı adalet ilkelerine uygundur. Nihayetinde önemli olan cinsiyet eşitsizliğini gündemine alan siyasi otorite ve bunun kurumları ve uygulamalar için normları koyacak olan hukuk ve buna ilişkin felsefe önemli bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşitliğin resmi kanunlarla sağlanması ve kadınların haklarından yararlanmasını sağlayacak destekleyici önlemler son derece ihtiyaç bulunmaktadır. Bunun sağlanacağı yer ise onarıcı adalet sisteminde olabilir.

Fransız düşünür Michael Foucault (1992) Hapishanenin Doğuşu kitabında yönlendirici iktidarın cezalandırıcı adalet anlayışını sorgular. Hapishanelerin suçu önleme, suçluyu topluma yeniden kazandırma işlevlerini yerine getirmeyip birer suç okulu haline dönüştüğü, topluma kazandırılamamış suçlunun cezai sürecinin ardından yeniden suç işlemek konusunda oldukça eğilimli olduğunu belirtir. Bunun örneklerini çoğu defa haberlerde görürüz. Cezalandırıcı adalet anlayışı düzen sağlamaktan, suç oranını azaltmaktan daha ziyade suç oranlarının artışına sebebiyet vermiştir. Aşağıdaki farklı haber başlıkları bunu doğrular niteliktedir.

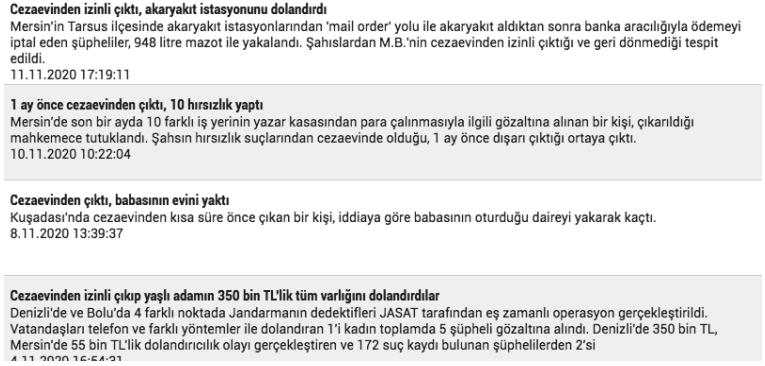

Cezaevinden izinli çıktı, akaryakıt istasyonunu dolandırdı
Mersin'in Tarsus ilçesinde akaryakıt istasyonlarından 'mail order' yolu ile akaryakıt aldıktan sonra banka aracılığıyla ödemeyi iptal eden şüpheliler, 948 litre mazot ile yakalandı. Şahıslardan M.B.'nin cezaevinden izinli çıktığı ve geri dönmediği tespit edildi.
11.11.2020 17:19:11

1 ay önce cezaevinden çıktı, 10 hırsızlık yaptı
Mersin'de son bir ayda 10 farklı iş yerinin yazar kasasından para çalınmasıyla ilgili gözaltına alınan bir kişi, çıkarıldığı mahkemece tutuklandı. Şahsın hırsızlık suçlarından cezaevinde olduğu, 1 ay önce dışarı çıktığı ortaya çıktı.
10.11.2020 10:22:04

Cezaevinden çıktı, babasının evini yaktı
Kuşadası'nda cezaevinden kısa süre önce çıkan bir kişi, iddiaya göre babasının oturduğu daireyi yakarak kaçtı.
8.11.2020 13:39:37

Cezaevinden izinli çıkıp yaşlı adamın 350 bin TL'lik tüm varlığını dolandırdılar
Denizli'de ve Bolu'da 4 farklı noktada Jandarmanın dedektifleri JASAT tarafından eş zamanlı operasyon gerçekleştirildi. Vatandaşları telefon ve farklı yöntemler ile dolandıran 1'i kadın toplamda 5 şüpheli gözaltına alındı. Denizli'de 350 bin TL, Mersin'de 55 bin TL'lik dolandırıcılık olayı gerçekleştiren ve 172 suç kaydı bulunan şüphelilerden 2'si

Kadına şiddetin önlenmesinde şiddetin muğlaklığından kurtularak onarıcı hukuk anlayışının temel alınması önemli görülmelidir. Tüm vatandaşlara olduğu gibi kadınlara da eşitlik resmi kanunlarla sağlanmış olmakla birlikte kadınların hakların-

dan yararlanabilmesi için destekleyici önlemlere ihtiyaç bulunmaktadır. Hem ekonomi de hem siyasette kanunların uygulanabilmesi için kadınların haksızlığa uğradıkları konumlarını terk edecekleri ve fırsat eşitliğini sağlayıcı önlemler alınmalıdır. Onarıcı hukuk anlayışı "Onarıcı Adalet", 1970 ve 1980'lerdeki mağdur hakları mücadelesi ile önem kazanmış, modern ceza adalet sistemine alternatif bir adalet anlayışıdır. Onarıcı adalet, suçu ve suçun yarattığı tepkiye ilişkin bir çerçeve sunar. Suç, kanun ihlal edilmesinden ziyade bireylere ve genel olarak topluma yapılmış bir kötülük olarak anlaşılır. Suçtan etkilenen kurban, toplum üyeleri ve saldırgan adaletin sağlanması sürecinde aktif rol oynamaya teşvik edilirler. Suçlunun alacağı cezaya odaklanmaktan çok suçtan kaynaklanan duygusal ve maddi zararları onarmak söz konusudur. Derrida dekonstrüksiyon kavramı ile evrensel olanın tikel olana işletilememesi sorununa çözüm getirmiş gibi görünmektedir. Çünkü Derrrida (2010) fark ilkesi ile evrensel olan algıyı tikele uygulamada her bir olayın birbirinden ayrı bireysel vakalar olması nedeniyle ayrı değerlendirilmeleri ve yargıcın yasayı askıya alarak adeta her defasında hem yasaya bağlılık göstererek hem de yasayı yeniden yaparcasına karar vermesine dair önerisi onarıcı adalet anlayışına uymaktadır.

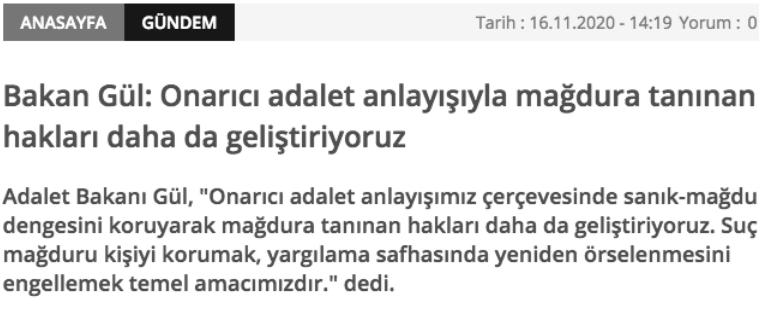
ANASAYFA GÜNDEM Tarih : 16.11.2020 - 14:19 Yorum : 0

Bakan Gül: Onarıcı adalet anlayışıyla mağdura tanınan hakları daha da geliştiriyoruz

Adalet Bakanı Gül, "Onarıcı adalet anlayışımız çerçevesinde sanık-mağdu dengesini koruyarak mağdura tanınan hakları daha da geliştiriyoruz. Suç mağduru kişiyi korumak, yargılama safhasında yeniden örselenmesini engellemek temel amacımızdır." dedi.

"Sosyal devlet olmanın gereği"

Mağduru korumanın sosyal devleti gereği olduğuna işaret eden Gül, "Mağdurlara, suçu yetkili makamlara bildirmeleri konusunda cesaret verici bir yaklaşım içinde olmalıyız. Özellikle kadınlara yönelik şiddet, aile içi şiddet vakaları gibi mağduriyetlerde hukukun onların yanında, faillerin ensesinde olduğunu uygulamalarınızla ortaya koymalısınız. Bu durum yeni mağduriyetlerin önlenmesine ve adaletin tez zamanda tecellisini beraberinde getirir." diye konuştu.

Adalet Bakanı Gül, devletin temel görevinin koruma yükümlülüğü olduğunu, bu kapsamda mağdurların yeni mağduriyetler yaşamasının önüne geçmesi gerektiğini söyledi.

Suça maruz kaldığında şikayetini dile getiren ve adli sürece dahil olan mağdurlara yaklaşım tarzının taşıdığı öneme değinen Gül, mağdura hak ve yükümlülüklerinin hatırlatılması ve anlatılması, adli sürecin aşamaları hakkında bilgilendirilmesi, ikincil örselenmelerin önüne geçilmesi, psiko-sosyal destek alabilmesi gibi tamamlayıcı adımların da mağduru önceleyen uygulamalar olarak dikkati çektiğini hatırlattı.

16 Kasım 2020 tarihli bu haberde Adalet Bakanlığı tarafından onarıcı hukuk çerçevesinde çalışmaya başlandığı ve neden onarıcı adalet anlayışı geliştirmek istedikleri açıklanmaktadır. Kadına yönelik şiddet olaylarında mağdura ve toplumda etkilenen kişilere yaklaşımı kapsayan onarıcı adalet sisteminin toplumsal dönüşüm ve iyileşme için gerekliliği üzerinde durulur. Onarıcı adalet yaklaşımında suç sosyal bir olgu olarak kabul edilir ve mağdur olanın dinlendiği, önemsendiği ve güçlendirildiği politikalar geliştirilir. Bu yaklaşımın temelinde işlenen suçun toplumun değerlerine zarar verdiği ve zararın düzeltilmesi için diyaloga girilmesi gerektiğine dikkat çekilir. Onarıcı hukuk yaklaşımında suç toplumun kendini düşünmesi ve düzeltmesi için bir fırsat olarak görülür. Toplumun değişimi için çatışmalarında gerektiği görüşüne yaslanan onarıcı hukuk mağduru çözümün bir parçası haline getirir. Onarıcı adalet, cezalandırıcı adaleti sistemi içinde (ve bazen dışında), mağdur merkezli bir yaklaşım olan, marjinalleşmiş nüfuslarla (kadınlar gibi) özel ilgisi olan bir harekettir. Muhalif olan ve savaşla ilgili ilkel uygulamalara geri dönen standart ceza adaleti biçimlerinin aksine, onarıcı adalet daha insancıl olarak kabul edilir (Van Ness, 2004). İntikam yerine çözümün önemi vurgulandığı bu yaklaşımda suçlular suçlarının sorumluluğunu alır, mağdura ve topluma verdiği zararı tazmin

eder. Onarıcı adalet yaklaşımları, kadınların aile içi şiddet ve özel hayatlarındaki ilişkilerinde yaşadıkları sorunları yanıt verme ihtimali olduğu düşünülür (Failinger, 2006). Değişik ilişkilerden doğan onarıcı adalet uygulama modellerine örnek olarak; mağdura yönelik müdahaleleri içeren programlar, aile konferansı, uzlaşma, failin de çağrıldığı mağdur panelleri, cezalandırıcı halka veya barıştırıcı halka, failin de katıldığı toplum ıslah kurulları, failin yetenek ve kişisel kapasitesinin geliştirilmesi programları, failler için mağdurun duygularını anlayabilme dersleri, suç mağdurları için toplum temelli yardım grupları, suçlular için toplum temelli yardım grupları gösterilebilir.[4]

Feminist hareket tarafından onarıcı adalet yaklaşımını olumlu bulanlar da bulunmaktadır. Özellikle aslında mağdura konuşmaya fırsat verecek alternatif bir alan oluşturulması ve mağdurun bu şekilde mağduriyetini dile getirmesinin güçlendirici olduğu ve bunun da aslında feminist hareketin mağdurun mağduriyetini ifade etmesi ve güçlendirilmesi bakış açısı ile örtüştüğü ifade edilmiştir. Yasaları çiğneme eylemine daha az odaklanan onarıcı adalet geleneksel yaklaşımda bir paradigma değişimi önerir. Makro düzeyde, onarıcı adalet barışı sağlamakla ilgilidir- mikro düzeyde ilişkilerle ilgilidir. Failin bakış açısından, onarıcı adalet, yapılan yanlışın sorumluluğunu almakla ilgilidir; Mağdurun görüşüne göre, duyulmak, özür almak ve iyileşme sürecini başlatmakla ilgilidir (van Wormer, 2009).

Ancak onarıcı adalet sisteminin uygulanabilmesi için topluma iyi bakmak gerekir. Bu nedenle feminist bakışın ve kadına şiddetin önlenmesi bu yapının toplumla ilişkisinin doğru kurulması gerekir. Çünkü bu yaklaşımın toplum tarafından benimsenmesi gerekir.

[4] http://www.law.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/190/2020/03/1-onar%C4%B1c%C4%B1-adalet.pdf (erişim 20.11.2020)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Çok boyutlu toplumsal yapıda şiddet olgusu, yoksullaştırmadan korkuya kadar uzanan siyasi ve ekonomik politikalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde çok sayıda çalışma ve proje yürütülmektedir. Yükseköğretim Tez merkezinde kayıtlı yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde son yıllarda en çok incelenen konun çeşitli boyutlarda şiddet olduğu görülür. Yine bilinç yükseltme eğitimlerinin yerel, ulusal ve uluslararası boyutlarda gerçekleştirildiği de görülmektedir. Şiddet sorununu kolay kolay çözebilecekmişiz gibi görünmüyor. Arendt, tarihsel süreçte ele aldığı şiddeti insani eylemle ilişkilendirerek açıklarken insanın kötülük yapma potansiyelinin neden kaynaklandığı sorusuna cevap arıyor. Dünyada işlenmiş en büyük kötülüklerin önemsiz insanlar tarafından gerçekleştirildiğini açıkça ortaya koyuyor. Bu insanların, birey olmayı reddeden sıradan insanlar olduğunu "kötülüğün sıradanlığı" kavramıyla açıklıyor. Tüm kötülüğün, çirkinliğin ve şiddetin olduğu ancak görünmediği zamanları ve açık olarak görünemediği dönemlere ilişkin Alev Özkazanç'ın (2018) aktarımıyla Arendt, başlığını Brecht'in Posterity adlı şiirinden alan Karanlık Zamanlarda İnsanlar (Men in Dark Times, 1968) adlı eserinde "karanlık zamanları" şu sözlerle ifade eder;

"En karanlık zamanlarda bile biraz aydınlık beklemeye hakkımız vardır ve bu aydınlık, teoriler ve kavramlardan çok, bazı erkek ve kadınların yaşamları boyunca, her koşul altında, ne kadar belirsiz, titrek

ve zayıf da olsa, yaşamlarında ve eserlerinde yaktıkları ışıkta belirir… Gözleri bizim kadar karanlığa alışmış olanlar, onların yaktığı ışığın bir mum alevi mi yoksa çarpıcı bir güneş ışığı mı olduğunu bilmekte zorluk çekeceğiz"…. Ama bu nesnel değerlendirmeyi bolluk (posterity) zamanına kadar erteleyebiliriz (Arendt, 2014, s.vii)".

Toplumun yaşamına ışık yakacak gerçeği tüm çıplaklığıyla ortaya koyabilecek insanlar olmakla birlikte Baudrillard'ın dediği gibi her görüntü kamusallığın motifi haline geldiğinde bunu anlatabilme gücüne sahip olmamız gerekecektir. Şiddet öznesinin nesnesi haline geliş gidişini açıklayan Balibar çözüm olarak medenilik stratejilerini önerir. İktidar ve söylem arasındaki ilişkiyi kurarken Foucault, söylem yoluyla iktidarın her boyut ve düzlemde yer aldığını ve şiddetin de yaşatan iktidarın söylemlerinin içine yerleştiğini söyler. Felsefi olarak şiddet üzerine Žižek'in öznel şiddet ile nesnel şiddet arasındaki ayrımın bulanıklaşmasının şiddetin çözümünü zorlaştırdığı ve anlaşılmaz kıldığını, bunun için şiddeti kötü insanlar tarafından yapılan eylemler düzleminden uzaklaşarak sistem içindeki yapıda görmemizi salıklar. Medya öznel şiddeti yayarak nesnel şiddeti görmemizi ve değerlendirmemizi engellediği ve bağlamından koparak sembolik bir dünya yarattığı için suçlamanın önemli bir öznesi olarak karşımıza çıkar. Bu suçlamanın karşısında medya şiddet teorilerini incelemek ve teorik çerçeveyi değerlendirmek önemlidir.

Burada Denis McQuail önemli bir çerçeve sunmakla birlikte medya şiddetine ilişkin psikolojik yaklaşımlar da medya şiddetini anlamak da önemli bir yol göstericidir. Şiddet, sadece belli bir özne/aktör tarafından uygulanan ve fiziksel şiddet olarak ele alınan bu kuramlarda medyada görünen şiddetin saldırganlığa olan etkisi üzerinde durulduğu görülmüştür. Lorenz, Bushman, Anderson, Carnagey, Gentile, Bandura ve Berkowitz tarafından şiddetin toplumsal yapı içinde ortaya çıkmakla birlikte

medyanın bu ortaya çıkışı etkilediği, saldırgan davranışlar kullanmak yönünde medyanın değerler geliştirdiği ve sembolik çerçevede şiddeti bağlamından kopardığına dair genel bir görüş olduğu görülür. Nihayetinde bu model ve yaklaşımlarda medya ve şiddet arasında karşılıklı bir etkileşim olduğu kabul edilmekle birlikte Gerbner ve ekibi tarafından yapılan araştırmalarda medya şiddetin saydam bir aktarıcı özelliğinden daha fazlası olduğu belirtilir. Yetiştirme Kuramı ile şiddetin izleyicilerinde uzun dönemde bir yetiştirme etkisi yaratan televizyon öğeleri ve sosyal gerçeklik temelinde göstergeler kümesini ele alır. Bu çalışmalar sonunda medyanın şiddete dair yetiştirme etkisi ortaya konulurken, genel saldırganlık modeli de medya içeriklerinde şiddet izleyen kişilerin empati ve yardım davranışlarında azalmaya yol açabildiğini gösterir. Medya şiddetine dair genel bir değerlendirme yapılırsa medyanın şiddet üzerinde önemli bir etkisi bulunduğu sonucuna ulaşılır. Ancak öznel şiddet ve kötücül davranışlar üzerindeki etkiyle sınırlı olmayan medyanın şiddet etkisi konusunda söylenebilecek en önemli şey, nesnel şiddet kavramını bulanıklaştırarak yapısal şiddeti görünmez kıldığıdır. Kadına şiddet konusu da tam olarak medyada şiddet meselesinde burada karşımıza çıkar. Kötü kişiler tarafından yapılan sıradan faillerle öznel şiddet kategorisi içinde medya tarafından yansıtılan kadına şiddet sorunlu bir alan olur.

Şiddet felsefesi, medya teorileri ve medya da şiddet ve model ve yaklaşımlardan sonra kadına şiddet sorunun medya üzerinden değerlendirildiğinde Baudrillard'ın dediği gibi kadına şiddet kamusallığın motifi haline gelerek simülasyon dünyasında yerini almış, Balibar'ın dediği gibi kadın, şiddetin öznesi değil nesnesine dönüşmüş, Arendt'ın dediği gibi kadın cinayetleri sıradan insanların yaptığı sıradan eylemlere dönüşmüş ve Žižek'in belirttiği gibi nesnel olan bir şiddet kadın kimliğinde

öznel bir hal alarak çözümsüzlüğe gitmiştir. Burada medya sadece bir yansıtıcı olmaktan daha fazlasını yapan yetiştirme rolü ile kadına şiddeti yansıtırken yargılayan, sabitleyen ve toplumsal tahakkümleri ve genel kabulleri yeniden kuran bir iktidar haline gelmiştir.

Felsefi düzlemde tartışılan şiddete ilişkin sorunların merkezinde şiddet içeren düşünce sistemi yatmakta olup bunu dönüştürmenin en önemli yolunu Etienne Balibar (2014) bize sunar. Kadına şiddeti durdurmanın, medyanın sabitleyici iktidarını kırmanın en önemli yolu medenilik stratejileri çerçevesinde şiddete dönüşmeyen politika ve Derrida'nın tekili tekilliği içinde hakkını vererek var etmeyi vaat eden hukuktan geçmektedir.

"Eğer daha uzağı görebiliyorsam bu, benden önceki devlerin omuzlarında durduğum içindir" Isaac Newton

KAYNAKÇA

Agamben, G. (2013) Kutsal insan. 2. Basım. Çev. İ. Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Anderson, C.A., Douglas A. Gentile (2008) Media Violence, Aggression, and Public Policy. in E. Borgia&S. Fiske (Eds.) Beyond Common Sense: Psychological Science in the Courtoom Malden, MA:Blackwell, pp281-300

Anderson, C.A., Bushman, B.J., Donnerstein, E., Hummer, T.A. and Warburton, W. (2015), SPSSI Research Summary on Media Violence. Analyses of Social Issues and Public Policy, 15: 4-19.

Anderson, C. A., Bushman, B. J. (2001). Effects of Violent Video Games on Aggressive Behavior, Aggressive Cognition, Aggressive Affect, Physiological Arousal, and Prosocial Behavior: A Meta-Analytic. Review of the Scientific Literature. Psychological Science, 12(5), 353–359.

Arendt, H. (1994) İnsanlık Durumu. Çev. Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim yayınları

Arendt, H. (1997). Şiddet Üzerine; Çev. Bülent Peker, İstanbul: İletişim yayınları.

Arendt, H. (2018), Şiddet Üzerine. çev. Bülent Peker.9.bsk. İstanbul: İletişim yayınları

American Psychological Association. (2007). Act Against Violence report: Mediaviolence. Available from http://actagainstviolence.apa.org/ (erişim Eylül 2015)

Balibar, Etienne, (2014) Şiddet ve Medenilik Wellek Libraray konferansları ve Diğer Siyaset Felsefesi Denemeleri. Çev. Sevgi Tamgüç. İstanbul: İletişim yayınları

Bandura A, Ross D, Ross AS. (1961). "Transmission of aggression through imitation of aggressive models". Journal of Abnormal and Social Psychology, 63:575-582.

Bauman, Zygmunt (1999) Sosyolojik Düşünmek. Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrntı yayınları

Bauman, Zygmunt (1997) Modernite ve Holocaust, Çev. Süha Sertabiboğlu, İstanbul: Sarmal yayınları

Bauman, Zygmunt (2017) Akışkan Aşk, Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Alfa yayınları

Baudrillard, Jean (2010) "The violence of the image" https://www.douban.com/group/topic/16028927/ 2010-11-29

Baudrillard, J. (2004) Kötülüğün şeffaflığı (Çev. Işık Ergüden, 3. Basım). İstanbul: Ayrıntı yayınları

Baudrillard, Jean. (2005) Şeytana Satılan Ruh ya da Kötülüğün Eğemenliği, çev. Oğuz Adanır, Ankara, Doğubatı yayınları.

Baudrillard, Jean. (2008) Simgesel Değiş Tokuş ve Ölüm, çev. Oğuz Adanır, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Benjamin, Walter (2005) Benjamin. Çeviren ve yayına hazırlayan Besim F. Dellaloğlu. İstanbul: Say yayınları

Berkowitz, L. (1993). Aggression: Its causes, consequences and control. New York: McGraw-Hill.

Berkowitz, L. (1989). Frustration-aggression hypothesis: Examination and reformulation. Psychological Bulletin, 106, 59-73.

Bushman, B. J. (2002) "Does venting anger feed or extinguish the falme? catharsis, rumination, distraction, anger and aggressive responding" Personality and Social Psychology Bullettin, 28, 724-731

Carter, C., Weaver, C.K. (2003), Violence and the media. Philadelphia: Open University Press

Carnagey, N.L. ve C. A. Anderson (2003) "Theory in the Study of Media Violence: General Aggresion Model" Edited, Douglas A. Gentile "Media Violence And Children" London: Praeger.

Castells, M. (2016). İletişim Gücü. (E. Kılıç, çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2005) Enformasyon Çağı I: Ekonomi, Kültür ve Ağ Toplumunun Yükselişi, Çeviren: Ebru Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Castells, M. (2009) Communication Power. 2nd Edition. Oxford University Press

Chisholm, J. F. (2006). Cyberspace violence against girls and adolescent females. Annals of the New York Academy of Sciences, 1087(1), 74-89.

Couldry, N. (2002). "Mediation and alternative media, or relocating the centre of media and communication studies." Media International Australia, (103), 24-31.

Çaplı, Bülent (2002). Medya ve Etik. Ankara: İmge yayınları.

Derrida, Jacques. (2009). Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli, Çev. Zeynep Direk, Şiddetin Eleştirisi Üzerine içinde (ss. 43-134). İstanbul: Metis yayınları

Derrida, Jacques. (2006) "Şiddet ve Metafizik", Cogito –Derrida: Yaşamı Yeniden Düşünürken-, Sayı 47-48, Yaz-Güz, ss. 62 - 161, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dijk, Van J. (2016). Ağ Toplumu. 3. bsk. Çev. Ö. Sakin. İstanbul, Turkey: Kafka yayınları.

Dollard, J., Doob, L., Miller, N., Mowrer, O., and Sears, R. (1939). Frustration and aggression. New Haven, CT: Yale University Press.

Eagleton, Terry (2012) Tatlı Şiddet. çev. Kutlu Tunca. İstanbul: Ayrıntı yayınları.

Elpeze Ergeç N., Doğan, M.E. (2016) "Medyada Şiddet; Televizyon Çizgi Diziler Üzerine Bir inceleme", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt.25, ss.42-58,

Elpeze Ergeç N., (2015) "Kürtaj Haberleri Söyleminde Şiddetin İktidarı", Ankara Üniversitesi İlef Dergisi, cilt.2, ss.179-202,

Elpeze Ergeç N (2010) Medya ve Söylem, Ankara: Pegem Yayınevi,

Elpeze Ergeç, N., Zateri, İ. (2020), "Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Ağlarin Şiddeti Çoğaltan Etkisi" Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, cilt 29, sayı 1, s.102-117.

Elson, M., Ferguson, C.J. (2014). Twenty-Five Years of Research on Violence in Digital Games and Aggression. European Psychologist 19, 33–46.

Failinger, Marie (2006)"Lessons Unlearned: Women Offenders, the Ethics of Care, and the Promise of Restorative Justice". Fordham Urban Law Journal, 33, 487-527,

Fejes, F. (2005) "Eleştirel Kitle İletişimi Araştırması ve Medya Etkileri: Yok Olan İzleyici Sorunu" Medya, İktidar, İdeoloji içinde,3.Baskı. M. Küçük (Der. ve çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, ss. 295-315.

Ferguson, C. J., Rueda, S. M., Cruz, A. M., Ferguson, D. E.,Fritz, S., & Smith, S. M. (2008). Violent video games andaggression: Causal relationship or byproduct of familyviolence and intrinsic violence motivation?.Criminal Jus-tice and Behavior, 35, 311–332.

Fornäs, Johan (2008) "Bridging gaps: ten crosscurrents in media studies" (Media Culture Society; 30; 895)

Foucault, Michel (1992) Hapishanenin Doğuşu. Çev.Mehmet Ali Kılıçbay. İstanbul: İmge yay

Foucault, Michel (1999). Bilginin arkeolojisi. Urhan, V. (Çev.). İstanbul: Birey Yayıncılık

Foucault, Michel (2002) Toplumu Savunmak Gerekir. Çev. Şahsuvar Aktaş. İstanbul: Yapı Kredi yayınları

Foucault, Michel (2003), Cinselliğin Tarihi, (Çev. Hülya Uğur Tanrıöver), İstanbul: Ayrıntı.

Fromm, Erich (1994) Kendini Savunan İnsan. Çev. Necla Arat. 4. Bsk. Ankara; İlya yay.

Galtung, J. (2010). "Direct, Structural and Cultural Violence." In N. Young, The Oxford International Encyclopedia of Peace Vol.4 (pp. 312-316). Oxford: Oxford University Press

Gencel-Bek, M. ve Binark, M. (2000). Medyada Kadın. Ankara: Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi.

Gerbner, G., Gross, L. (2014). Televizyonla Yaşamak: Şiddet profili. Medyaya Karşı. İstanbul: Ayrıntı, ss. 333-374.

Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M., and Signorielli, N. (1986). "Living with television: The dynamics of the cultivation process" in J. Bryant & D. Zillman

(Eds.), Perspectives on media effects (pp. 17-40). Hilldale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Gerbner, G., Gross, L., Morgan, M. Ve Signorielli, N. (1994). "Growing up with television: The cultivation Perspective" In J. Bryant ve D. Zillmann (edited by). Media effects: Advances in theory and research. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Huston, A.C., Donnerstein, E., Fairchild, H., Feshbach, N.D., Katz, P.A., Murray, J.P.,Potter, W.J. (1999) On media violence. California: Sage Publications,

Huston, A.C., Donnerstein, E., Fairchild, H., Feshbach, N.D., Katz, P.A., Murray, J.P., Rubinstein, E.A., Wilcox, B., & Zuckerman, D. (1992). Big world, small screen: The role of television in American society. Lincoln, NE: University of Nebraska Press.

Kapani, Münci (1988) Politika Bilimine Giriş. 4.bsk. Ankara Bilgi yayınevi

Keskin, Ferda (1996) "Foucault'da Şiddet ve İktidar" Cogito, Kış-Bahar.

Keane, John (1998). Şiddetin Uzun Yüzyılı, (Çev: B. Peker), Ankara: Dost.

Laughey, Dan (2010). Medya Çalışmaları Teoriler ve Yaklaşımlar. (Çev: A. Toprak). İstanbul: Kalkedon yayınları.

Lorenz, Konrad (2008). İşte İnsan- Saldırganlığın Doğası Üzerine. Ankara; Cumhuriyet yayınları

McQuail, D. (2010) McQuail's Mass Communication Theory. 6th edition. Sage Publication.

McQuail, Denis (2008) 'Communication as an Academic Field: Western Europe,' Wolfgang Donsbach (ed.) The International Encyclopedia of Communication. Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online. 16 February 2009 http://www.communicationencyclopdia.com/subscriber/tocnode?id=-g9781405131995_chunk_g97814051319958_ss67-1

Mills, C. Wright (1956) "The Power Elite" Oxford University Pres.

Mora, N (2005) "Kitle iletişim araçlarında yeniden üretilen cinsiyetçilik ve toplumda yansıması." İnternational Journal Of Human Communication, Vol 2., No1

More, Thomas (2010) Ütopya. Çeviren Ayfer G. Cambier. İstanbul: Dergah yayınları

Murray John P. (2008) "Media Violence: The Effects Are Both Real and Strong". American Behavioral Scientist, 51(8) 1213-1214.

Mutlu, E. (1997). "Televizyon, Çocuklar ve Şiddet." İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, (4), 41-77.

Myers, D. G. (1999). Social psychology (6th ed.). Boston: McGraw-Hill.

Özer, Ömer (2017). "Medyada Şiddet Kullanımı: Şiddet Ekonomisi, Medyanın İdeolojik Şiddeti ve Yetiştirme Kuramı Açısından Bir Değerlendirme." Marmara İletişim Dergisi, (27) , 1-19

Özkazanç, Alev (2018) "Anlamak ve Politika: Arendt'den Öğrenmek" ViraVerita E-Dergi, (7), 1-14

Öztokat, Nedret Tanyolaç (2005) Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar, İstanbul: Multilingual Yayınları.

Paik, H., Comstock, G. (1994). "The effects of television violence on antisocial behavior: A meta-analysis." Communication Research, 21, 516-546

Pecora, N., Murray, J.P. and Wartella, E. (2006) Children and television: 50 Years of research. Mahwah, NJ: Earlbaum.

Potter, W.J. (1999) On media violence. California: Sage Publications,

Rhode, Deborah L. (1995). "Media Images: Feminist Issues". Signs: Journal of Women in Culture and Society 20(3): 685-710.

Sancar, S. (2013). Erkeklik: İmkânsız İktidar Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler. İstanbul: Metis yayınları.

Shaw, M. E., & Costanzo, P. R. (1982). Theories of Social Psychology (pp. 3-18). New York: McGraw-Hill.

Signorielli, R. (2005) Violence in the media. California: ABC-CLIO

Simonson, Peter, Peters, John Durham (2008) 'Communication and Media Studies, History to 1968,' Wolfgang Donsbach (Ed.) The International Encyclopedia of Communication. Blackwell Publishing. Blackwell Reference Online. 16 February 2009 http://www.communicationencyclopedia.com/subscriber/tocnode?id=g9781405131995_chunk_g97814051319958_ss88-1

Thompson, J. B. (1995). The Media and modernity: A social theory and the media. Cambridge, USA: Polity press

Tinbergen, N (1968) "On War and Peace in Animals and Man" Science vol 160, Issue 3835, pp.1411-1418

Žižek, Slavoj (2018) Şiddet-Altı Yan Düşünce. Çev.Ahmet Ergenç. İstanbul:Encore yayınları

Van Ness, D. (2004). Justice that restores: From impersonal to personal justice. In E. H. Judah & M. Bryant (Eds.), Criminal justice: Retribution vs. restoration (pp. 93–109). Binghamton, NY: Haworth Press.

Yardımcı, Sibel, Sanem -Güvenç Salgırlı (2011). "Farklı bir Foucault okuması için öneriler". Toplum ve Bilim Dergisi. Sayı 122.

Wormer, Katharine van, (2009) "Restorative Justice as Social Justice for Victims of Gendered Violence: A Standpoint Feminist Prespective", Social Work. Cilt 54, Sayı 2, s. 107-115

E-kaynak

Kılıç, Şükrü Oktay (2016) "Sosyal medya nasıl darbeye direnişin aracı oldu?" http://www.aljazeera.com.tr/al-jazeera-ozel/sosyal-medya-nasil-darbeye-direnisin-araci-oldu (erişim Ekim 2020)

https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/08/29/son-dakika-kartalda-sevgili-cinayeti-once-sevgilisini-oldurdu-sonra-intihar-etti

https://www.hurriyet.com.tr/gundem/hastaneye-eski-esini-oldurmeye-gelmisti-boyle-yakalandi-41597858

https://www.milliyet.com.tr/gundem/cocuk-oldurme-sucundan-araniyordu-7-yil-sonra-yakalandi-6290445
https://www.cnnturk.com/turkiye/annesini-olduren-supheli-gozaltina-alindi
https://artigercek.com/haberler/kiz-kardesini-laubali-davrandigi-bahanesiyle-olduren-erkegin-defalarca-sikayet-edildigi-ortaya-cikti
https://www.indyturk.com/node/235356/haber/diyarbak%C4%B1rda-kad%C4%B1n-cinayeti-cezaevinden-ka%C3%A7t%C4%B1-e%C5%9Fini-sokak-ortas%C4%B1nda-t%C3%BCfekle
https://haberglobal.com.tr/gundem/karisini-defalarca-bicaklayarak-oldurmustu-katil-zanlisinin-ailesi-konustu-65627
https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/istanbulda-kadin-cinayeti-ayrilmak-isteyen-kadini-canice-oldurdu-6016144/
https://www.sozcu.com.tr/2020/gundem/savcilik-kadinlari-hedef-alan-o-paylasimi-elestiri-saydi-5915841/
https://sendika.org/2019/09/turkiye-kadin-dernekleri-federasyonu-idam-cozum-degil-yasalar-uygulansin-560234/
http://anitsayac.com/
MEDİZ. (2008). Kadınların Temsil Biçimleri Araştırması: http://www.bianet.org/files/doc_files/000/000/015/original/mediz_rapor_0806.doc (Erişim tarihi: 10.01.2015)
Joint statement on the impact of entertainment violence on children: Congressional Public Health Summit. (2000, July 26). Retrieved December 4, 2000, from the World Wide Web: http://www.senate.gov/~brownback/violencel.pdf
https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2018/12/media-book.pdf
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/publication/wcms_756659.pdf
http://www.law.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/190/2020/03/1-onar%C4%B1c%C4%B1-adalet.pdf